FLOREA OPREA

ABECEDAR

DE SCRIERE CHIRILICĂ ROMÂNEASCĂ

Editura Muzeul Literaturii Române

ABECEDAR

DE SCRIERE CHIRILICĂ ROMÂNEASCĂ

Redactare: Radu BĂIEȘU
Coperta: Nicolae LOGIN
Tehnoredactare: Luminița LOGIN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
OPREA, FLOREA
Abecedar de scriere chirilică românească / Florea Oprea. - București : Editura Muzeul Literaturii Române, 2019
ISBN 978-973-167-516-9

81

Editura Muzeul Literaturii Române
este recunoscută de C.N.C.S.,
având categoria B.
Cod CNCS PN – II – ACRED – ED – 2012 – 0374
© Editura Muzeul Literaturii Române, 2019

CUPRINS

ARGUMENT 7
NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI 9
ETAPELE DECRIPTĂRII UNUI TEXT CHIRILIC 11
Etapa I: Învățarea alfabetului chirilic românesc de tipar 11
Etapa II: Familiarizarea cu citirea textelor chirilice tipărite 11
Etapa III: Învățarea unui singur stil de scriere manuală 11
Etapa IV: Decriptarea și citirea curentă ale unui al doilea tip de scris de mână 12
Etapa V: Citirea altor texte scrise de mână 12

PARTEA I 13
1.1. Alfabetul chirilic românesc de tipar 14
§. Litere chirilice cu formă unică atât pentru litera mare cât și pentru litera mică 15
§. Litere chirilice cu forme grafice multiple 16
§. Litere chirilice care exprimă două sunete (două foneme) 16
§. Grafeme chirilice care nu au întotdeauna valoare fonetică 17
1.2. Semnele diacritice ale scrierii chirilice 17
1.3. Numerele chirilice tipărite 18
1.4. Exerciții de citire a cuvintelor tipărite 19
1.5. Exerciții de citire a textelor chirilice de tipar 24
1.5.1. Extrase din Regulamentul vamal al Valahiei pe anul 1830 24
1.5.2. Extras din *Liturghie*, Buzău, 1702 25
1.5.3. Extras din *Pomelnic* editat de Mitropolia din Târgoviște, 1697 26
1.5.4. Extras din *Biblia de la București*, 1688 27
1.5.5. Extras din *Liturghia mitropolitului Dosoftei*, Iași, 1679 28
1.5.6. Extras din *Noul Testament de la Bălgrad* (Alba Iulia), 1648 29
1.5.7. Extras din *Carte românească de învățătură*, Iași, 1643 31
1.5.8. Extras din *Psaltirea românească* tipărită de Coresi, Brașov, 1570 32
1.5.9. Extras din *Evangheliarul românesc* tipărit de Coresi, Brașov, 1560-1561 33
1.5.10. Extras din *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu*, 1551/1553 34

PARTEA A II-A – SCRIEREA DE MÂNĂ 36
2.1. Scrierea pe rând 39
2.2. Literele aruncate 40
2.3. Literele expansive 42
2.4. Literele omise 44
2.5. Compozițiile caligrafice 44
2.6. Inserții ale fragmentelor de text de corectură 45
2.6.1. Inserție cu sau fără acoladă 46
2.6.2. Inserție cu acoladă, deschisă și închisă cu ghilimele 46

2.6.3. Inserţie marcată cu două puncte pe rând (:)
şi alte două puncte deasupra rândului (:)
A. *VOCALELE CHIRILICE SCRISE DE MÂNĂ* (CONSIDERAŢII GRAFOLOGICE)
B. *CONSOANELE CHIRILICE SCRISE DE MÂNĂ* (CONSIDERAŢII GRAFOLOGICE)
ABREVIERI CHIRILICE ROMÂNEŞTI SCRISE DE MÂNĂ
a. Invocaţii simbolice, divinităţi şi sfinţi
b. Ranguri feudale şi formule de politeţe
c. Unităţi administrativ-teritoriale
d. Unităţi monetare
e. Unităţi de măsură
f. Referinţe calendaristice
SLOVOCIFRE CHIRILICE SCRISE DE MÂNĂ. DATE CALENDARISTICE

PARTEA A III-A – PREZENTAREA COMPARATIVĂ A UNUI TEXT CHIRILIC

PARTEA A IV-A – EXTRASE DIN DOCUMENTE ISTORICE

BIBLIOGRAFIE OPŢIONALĂ

ARGUMENT

Inventarea scrierii chirilice s-a însoţit de inventarea limbii slavone.

Limba slavonă a fost creată de înţelepţii vremii ca limbă comună pentru popoarele slave. În acest scop s-a pornit de la limba medio-bulgară, care a fost completată consistent cu termeni greceşti pentru a răspunde necesităţii de traducere a textelor religioase într-o formă accesibilă popoarelor slave care au trecut la creştinism la sfârşitul primului mileniu.

Scrierea chirilică are la bază un alfabet conceput pentru a sta la baza scrierilor în limba slavonă. Primul alfabet conceput pentru limba slavonă a fost aşa-numitul alfabet glagolitic, creat în anul 863 de sfinţii Chiril şi Metodiu, care sunt socotiţi apostolii slavilor. După Marea Schismă, petrecută abrupt în anul 1054, creştinătatea răsăriteană a apărat învăţătura ortodoxă înlocuind alfabetul glagolitic cu un nou „alfabet chirilic" pentru a rupe legătura cu scrierile produse de instituţiile religioase rămase în zona de influenţă catolică.

Alfabetul chirilic a fost şi încă mai este folosit în versiuni specifice, pe epoci istorice, pentru scrierea în limbile popoarelor slave. Folosirea sa în spaţiul românesc a fost determinată de două motive: pe de o parte, după Marea Schismă din anul 1054, creştinismul românesc a rămas în spaţiul ortodoxiei bizantine iar, pe de altă parte, cancelariile voievodale şi bisericeşti au folosit multă vreme limba slavonă şi alfabetul chirilic. În paralel, au fost elaborate şi documente şi publicaţii scrise în limba română folosindu-se alfabetul chirilic.

În Ţările Române s-a folosit scrierea chirilică timp de cel puţin 500 de ani, respectiv între secolele XIV şi XIX. Cu acest sistem de scriere au fost publicate cărţi şi s-au elaborat documente care, împreună, constituie în prezent un imens tezaur cultural istoric. Accesul la aceste surse de informaţie rămâne o necesitate culturală, dar a devenit o problemă după ce, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea s-a trecut la alfabetul latin.[1] În mod practic, în prezent există prea puţine persoane care mai pot citi asemenea scrieri, iar accesul la textele chirilice este făcut cu ajutorul unor specialişti paleografi.[2]

Prezentul „Abecedar" îşi propune să ofere celor interesaţi posibilitatea de a se alfabetiza pentru citirea documentelor şi publicaţiilor tipărite şi scrise de mână în limba română cu vechiul alfabet chirilic, pentru a putea accede nemijlocit la vechi informaţii referitoare la istoria culturii, ştiinţei şi tehnicii în spaţiul românesc.

---

[1] După o campanie de cca. două decenii desfăşurată de intelectualitatea epocii, şi după unele reuşite importante, scrierea chirilică a fost înlocuită cu scrierea latină în Ţara Românească în anul 1857 (v. „Eforia Instrucţiunii Publice", în *Jurnalul*, nr. 1039 din 14 iunie 1857, cf. *Culegere de tot felul de scrisoare*, pp. 1-3) şi apoi în Principatele Unite între anii 1860-1862 în vremea domnitorului Alexandru Ioan Cuza (v. Henri Stahl şi Damian P. Bogdan, *Manual de paleografie slavo-română*, pp. 11 şi 27).

[2] Paleografie, de la cuvintele greceşti *παλαιός*, *palaiós*, = vechi + γράφειν, *graphein*, = a scrie.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Expunerea și demonstrațiile privind identificarea și citirea literelor și a cuvintelor scrise cu alfabet chirilic de tipar sau de mână se bazează pe următoarele:

- *Abecedarul* prezent este destinat învățării fără profesor a citirii textelor chirilice tipărite și a documentelor scrise de mână.
- Textul de bază utilizat ca material de studiu în Partea I și Partea a II-a ale *Abecedarului* este Regulamentul vamal al Valahiei din anul 1830.[3] A fost ales acest document deoarece a oferit avantajul de a se fi păstrat în arhive atât manuscrisul original cât și versiunea tipărită în epocă, situație ce a permis elaborarea unei tabelații (v. Partea a III-a) în care se prezintă pe rând câte trei fragmente comparative care au același conținut, dar au trei forme grafice: chirilică de tipar, chirilică de mână și transliterare cu alfabet latin.
- Materialul didactic din Partea a II-a este prezentat pe secțiuni specifice fiecărei litere chirilice, iar ordinea de prioritate a literelor a fost determinată de două criterii majore: (i) frecvența fonemelor în limba română[4] și (ii) gradul de dificultate prezentat de fiecare literă și exprimat, cel mai adesea, prin forme grafice multiple sub care apar acestea pe rând, deasupra rândului și sub rîndul de scriere. Se prezintă, astfel, mai întâi vocalele în ordinea *e, i, u, a, o* după care urmează consoanele în ordinea *t, r, s, l, n, c,* etc. Așadar, nu a fost urmată ordinea alfabetică, importantă și ea sub aspect informativ, dar subclasată metodologic de criteriile prezentate, precum și de alte două motive: pe de o parte, scopul acestui manual se adresează unui cititor care nu cunoaște alfabetul chirilic și îi este indiferentă ordinea literelor într-un abecedar, iar pe de altă parte, o prezentare a literelor chirilice după alfabetul latin ar fi complicat lucrurile, deoarece unele grafeme românești au corespondențe de identitate fonică cu două-trei grafeme chirilice diferite. Pe lângă toate acestea, în scrierea chirilică există grafeme simple care exprimă diftongi sau sunete asociate pe care le-am prezentat în continuarea fonemului de început. De exemplu, diftongul chirilic „ea" urmează după litera „e". Literele *ă,â,î* au fost prezentate după litera „a".

La prezentarea didactică a fiecărei litere scrise de mână s-a urmat un plan de expunere ce cuprinde următoarele aspecte:

Litera titlu, de tipar, în formula dublă de expresie latină/expresie chirilică (de exemplu: LITERA „B"/Б);

Formele manuscrise ale literei (de exemplu: „b"/ „b"/);

Exemplificarea distinctă a fiecărei forme manuscrise cu suficiente cuvinte individuale ce conțin asemenea forme, pentru a consolida vizual percepția și memorarea;

Riscuri de confuzie a formei de literă prezentată, comparativ cu alte litere chirilice manuscrise.

- Prezentarea în Partea a IV-a a numeroase fragmente de text chirilic manuscris, preluate din documente de diverse stiluri grafice și din diferite epoci istorice, însoțite de transliterarea acestora cu alfabet latin.

---

[3] Arhivele Naționale, București, Fond: Visteria Țării Românești, dos. 12(56)/1830, doc. *Condiții pentru vama Prințipatului Valahii...*, versiunea manuscrisă la ff. 35-45 și versiunea tipărită (două exemplare) la ff. 70-74 și 77-81.

[4] Dimitrie Macrea, „Frecvența fonemelor în limba română", în: *Dacoromania. Buletinul Muzeului Limbei Române*, Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul", Cluj, Vol. X, nr. 1/1938-1941, pp. 39-41.

Formula de a prezenta fragmente de text şi nu rânduri intregi sau documente întregi a fost determinată de două motive. (i) Cele mai multe documente istorice au un format mai mare decât suprafaţa paginii unei cărţi moderne iar încadrarea în pagină ar fi redus literele sub posibilităţii de citire liberă. (ii) Cele mai multe feluri de scriere au literele atât de mici încât citirea se face numai cu lupa, iar reproducerea textului în acest manual a impus măriri ale imaginii cuprinse între 125-150% sau mai mult, iar pachetele de text astfel mărite nu ar fi încăput în pagină. Totuşi, acolo unde a fost posibil s-au folosit şi mici pachete de text.

• La transliterarea textelor am aplicat principiul „citeşte cum e scris", adică s-a respectat *ad litteram* corespondenţa dintre textul chirilic şi textul scris cu alfabet latin, evitându-se corelarea cu regulile gramaticale moderne. Din acest motiv, scrierea transliterată a fost marcată de ghilimele („ "). De exemplu:

„Izvoarăle"/ „Moldaviia"/

În situaţia în care unele cuvinte din textul chirilic apar cu litere lipsă (= economie de spaţiu prin contracţie şi trunchiere), transliterarea latină a fost completată cu acele litere puse între paranteze patrate, [ ]. De exemplu:

„plaiuril[o]r"/ „sept[emvrie]"/

La fel s-a procedat în cazul literelor şterse prin degradarea textului. Exemplu:

„vă[mi]le"/

• Caracterul exclusiv didactic al acestui manual şi dorinţa de a nu încărca volumul cu informaţii inutile pentru începătorii în citirea scrierii chirilice româneşti nu au impus citarea surselor privind documentele istorice utilizate, dar a fost inclusă o listă a principalelor publicaţii de referinţă socotindu-se că acestea pot servi şi ca bibliografie suplimentară pentru cei interesaţi.

ETAPELE DECRIPTĂRII UNUI TEXT CHIRILIC

Cititorul român interesat să înveţe scrierea chirilică o poate face în mai multe feluri. Practica didactică tradiţională a avut la bază exerciţii nemijlocite pe scrieri de epocă, sau pe albume de documente paleografice studiate sub îndrumarea unui profesor.

În *Abecedarul* de faţă accentul procesului de instruire este mutat, în sensul că se porneşte de la un cititor exersat şi foarte bun cunoscător al alfabetului latin, care trebuie să fie ajutat să acceadă fără profesor la alfabetul chirilic şi la scrierile româneşti de acest fel. Pentru aceasta sunt necesare câteva etape.

Etapa I: învăţarea alfabetului chirilic românesc de tipar

Alfabetul chirilic românesc are 43 de litere (grafeme) de tipar, dar o bună parte dintre acestea apar sub două sau mai multe forme grafice pentru acelaşi sunet (fonem) sau, în alte cazuri, în funcţie de context, grafemul exprimă două sunete diferite. Această situaţie duce la existenţa a nu mai puţin de 52 grafeme chirilice de tipar. La numărul de litere se adaugă un număr de 15 semne diacritice moştenite din scrierea slavonă, dar care, de cele mai multe ori, nu mai au nicio semnificaţie în scrierea românească.

Aceste grafeme şi corespondenţa lor cu alfabetul latin trebuie să fie cunoscute, deoarece apar fără nicio regulă în textele chirilice româneşti, uneori în formă diferită în unul şi acelaşi cuvânt.

Etapa II: Familiarizarea cu citirea textelor chirilice tipărite

Învăţarea şi deprinderea de a citi textele chirilice tipărite au două avantaje:

- se deschide accesul la lucrări tipărite în acest sistem alfabetic;
- se facilitează învăţarea scrisului de mână deoarece numeroase litere scrise de mână au un aspect asemănător sau uşor deductibil în raport cu literele de tipar.

Detalii şi exerciţii privind citirea textelor chirilice tipărite sunt prezentate în Partea I a acestui manual.

Etapa III: Învăţarea unui singur stil de scriere manuală

Cea mai bună cale de a deprinde citirea scrierilor chirilice de mână este aceea de a învăţa pentru început să citim cu siguranţă şi fără poticniri un singur fel de scris, care devine în acest mod scrisul nostru propriu, scrisul de referinţă în comparaţie cu alte scrisuri de mână. Dacă nu dobândim această abilitate, nu avem reper de comparaţie şi analiză pentru decriptarea altor scrieri de mână. Acesta este motivul pentru care trimit cititorul să studieze pe rând Partea a II-a şi Partea a III-a ale acestui manual, redactate pe baza Regulamentului vamal al Valahiei din anul 1830, prezentat în acest volum didactic în decupaje comparative din versiunile manuscrisă, tipărită şi transliterată în alfabet latin. Vom vedea acolo că insistenţa studierii unui singur tip de scriere de mână ne va conduce la uşurinţa de a citi acel scris ca şi când ar fi fost scris de propria noastră mână şi ar fi izvorât din propriile noastre gânduri. De aici şi până la a citi un al doilea tip de scriere de mână a rămas un pas foarte mic.

Etapa IV: Decriptarea şi citirea curentă ale unui al doilea tip de scris de mână

Familiarizarea cu un al doilea tip de scriere de mână se face treptat, printr-o abordare pas, uneori chiar literă cu literă, după cum urmează:

- Identificarea şi citirea cuvintelor scurte – de regulă, cuvinte izolate având 2-3 litere ar fi cuvintele „şi", „în", „pe", „ale", „tot" etc. - pentru a vedea cum sunt scrise diferitele cunoscut fiind că şi în cuvintele mai lungi acele litere vor fi scrise la fel de acelaşi scrib;
- Identificarea şi citirea unor grupuri de litere învecinate, care se leagă între ele prin grafologice proprii autorului scrierii;
- Identificarea „neglijenţelor" pe care şi le-a permis autorul scrierii în exprimarea rapidă a unor litere, a unor semne diacritice (în special isonul şi trema, care pot fi confundate unele litere), a unor prescurtări sau apoziţii (formule interpuse);
- Identificarea vecinătăţilor confuze ale unor grupuri de litere care, alăturate, pun probleme de citire corectă.
- Identificarea formelor de prescurtare a unor cuvinte.

După parcurgerea cu răbdare a acestor aspecte, se poate trece la decriptarea şi citirea de al doilea text scris de mână. Folosirea unei lupe este o procedură curentă la citirea textelor chirilice, ţinând cont de faptul că multe litere şi chiar multe scrieri sunt miniaturizate până la confuzie vizuală.

Etapa V: Citirea altor texte scrise de mână

Procedura parcursă la cel de al doilea tip de scriere se va repeta de fiecare dată când aveţi de citit un alt text şi un alt fel de scriere chirilică românească de mână. Pentru această etapă, pentru cititorului Partea a IV-a a acestui manual, unde sunt prezentate extrase din diferite documente istorice cu stiluri diferite de scriere manuală.

1.1. Alfabetul chirilic românesc de tipar

şi valoarea sa fonetică în transliterare latină

În forma sa clasică, alfabetul chirilic românesc de tipar se prezintă în tabelul de mai jos.

Litera	Nume	Latin	Litera	Nume	Latin	Litera	Nume	Latin
Аа	Az	a	Оо	On	o	Ъъ	Ior	ă, ŭ
Бб	Buche	b	Пп	Pocoi	p	Ыы	Ieri	i, ĭ, ŭ
Вв	Vede	v	Рр	Râță	r	Ьь	Er	ă, ŭ, ĭ
Гг	Glagol	g	Сс	Slovă	s	Ѣѣ	Iati	ea
Дд	Dobru	d	Тт	Tferdu	t	Юю	Iu	iu
Єє	Est	e	Уу	Ucu	u	Ꙗꙗ	Iaco	ia
Жж	Juvete	j	Ѹѹ	Ucu	u	Єє	Ie	ie
Ѕѕ	Zalu	dz	Фф	Fertă	f	Ѧѧ	Ia	ĭa, ea
Зз	Zemle	z	Хх	Heru	h	Ѫѫ	Ius	ĭ
Ии	Ije	i	Ѡѡ	Ot	o	Ѯѯ	Csi	cs
Іі	I	i	Шш	Ștea	șt	Ѱѱ	Psi	ps
Кк	Kaku	c, k	Цц	Ți	ț	Ѳѳ	Thita	th, ft
Лл	Liude	l	Чч	Cervu	ć	Ѵѵ	Ijița	i,u
Мм	Mislete	m	Шш	Șa	ș	Тт	În	în
Нн	Naș	n				Ꙋꙋ	Gea	ġ

Întregul sistem de corespondenţă grafică dintre alfabetul latin şi alfabetul chirilic românesc se poate prezenta într-o formulă sistematizată după cum urmează (cu explicaţia: litere latine marcate de ghilimele/litere chirilice boldate, ca în exemplul „ă”/Ъ).

§. Litere chirilice cu formă unică atât pentru litera mare cât şi pentru litera mică:

„ă”/Ъ „b”/Б „c”/К „k”/К
„d”/Д „e”/Є „f”/Ф „g”/Г
„h”/Х „j”/Ж „l”/Л „m”/М „p”/П

„r”/Ρ „s”/Ϲ „ş”/Ш „ţ”/Ц „v”/В

Când litera К chirilică este urmată de vocalele „e” sau „i”, grupul chirilic devine în română „che” sau „chi”.

§. Litere chirilice cu forme grafice multiple:

„A”/И „a”/Α
„N”/Н „n”/Η
„o”/О „o”/Ѡ
„t”/Т „t”/Ш „z”/З „z”/Ζ
„i”/Η „ĭ”/Й „i”/І „i”/Ї „i”/Ѵ
„î”/Λ „î”/Ѫ „î”/ЪІ
„u”/ОѴ „u”/ОѴ „u”/Ѹ „u”/Ѹ „u”/Ѹ „u”/Ѵ

§. Litere chirilice care exprimă două sunete (două foneme):

„dz”/Ѕ „ğ (dj)”/Ц
„č”(tş)”/Ч „č”(tş)/Ч „č”(tş)/Ч
„şt”/Щ „ps”/Ψ „cs”/Ѯ „x”/Ѯ „th”/Ѳ
„ia”/ЮА „ia”/ЮИ „ia”/Ѧ „ia”/ЮѦ „ia”/Ѩ
„ea”/Ѣ „ea”/Ѣ
„ie”/Ѥ „iu”/Ю

Litera chirilică „ğ”(dj)/Ц din acest grup, urmată de „i” sau „e” se citeşte, după caz, „gi” sau „ge”.

Litera chirilică „č”(tş)”/Ч - scrisă şi ca „č”/Ч - aflată în acest grup, urmată de „a”, „e” sau „i” se citeşte „cea”, „ce” sau „ci” în funcţie de literele care urmează. De exemplu, „cea”/ЧА, „ce”/ЧЄ „ci”/ЧИ.

§. Grafeme chirilice care nu au întotdeauna valoare fonetică

Unele litere chirilice nu au întotdeauna valoare fonetică, dând mai degrabă o tonalitate specifică consoanei după care urmează. Aşa sunt Ь (er), У (paieric), şi, uneori, Ъ (ior) sau, câteodată, ЪI (ieri) care înmoaie sau, după caz, întăresc consoana după care urmează nuanţând-o în mod frecvent spre „ă", „î" „ĭ" sau „ŭ". De exemplu:

Ь (er): „domn"/ до́мнь; „sufletelor"/ сꙋ́флетелорь „el"/ ѥ́ль

Ъ (ior): „tarif"/ та́ри́фъ

У (paieric): „dăruit„/ дъру́нтꙋ; „acest"/ а̂че́стꙋ

1.2. Semnele diacritice ale scrierii chirilice

Scrierea chirilică utilizată în limba slavonă are numeroase semne diacritice (prosodii) dintre care unele au fost preluate şi în scrierea chirilică românească dar, în cea mai mare parte, şi-au pierdut sensul de origine, fiind reduse la o simplă ornamentaţie grafică a textului.

Tabel – Semnele diacritice

DENUMIRE	FORMA
Accent ascuţit [oxia]: se aplică deasupra vocalelor tonice şi semnifică ridicarea tonului.	´
Accent grav [varia]: pus pe vocala ultimei silabe sau deasupra ultimei vocale, arată coborârea tonului.	`
Dublu accent [chendima]: era folosită în aceeaşi situaţie cu accentul grav.	ˋ
Spirit lin [= psili]: simplă ornamentaţie grafică.	'
Spirit **aspru** [dasia]: simplă ornamentaţie grafică.	˙
Ieric: aşezat deasupra cuvântului, de cele mai multe ori între două consoane, marchează absenţa literei „ier" neintens, Ь.	ʃ
Ifen: arc subscris, folosit rar pentru a marca diftongii.	◡
Interpunctuaţie: două puncte aşază slovocifrele unui număr complex între puncte despărţitoare. Uneori marchează prescurtările unor cuvinte. Alteori marchează inserţiile de completare a textului iniţial.	⁚
Interpunctuaţie: Adesea, punctul unic era folosit în mod arbitrar la scrierea chirilică, fără o valoare determinată; alteori punctul îndeplinea funcţii grafice asemănătoare cu cele de azi.	•
Ison: se pune, de regulă, pe vocala iniţială când accentul cade pe prima silabă; este frecvent folosit pe invocaţia simbolică. Adesea este înlocuit cu două accente ascuţite alăturate sau cu un semn curbat, orientat uşor spre dreapta.	⁄⁄
	˝
	⌒

DENUMIRE	FORMA
Paieric: se înscrie la umărul consoanei, marcând absenţa ierului mic (ь) sau a ierului mare (ь); nu are valoare fonetică.	҂ Ч
Titla: suprascrisă marchează slovocifrele dar este şi semn de prescurtare a unor cuvinte. La scrierea manuală apare uneori ca formă de exprimare a literei „t" aruncată deasupra rândului.	~
Trema: marchează uneori litera „i"/ї pe rând. Cînd această literă este suprascrisă de titlă marchează slovocifra „zece": 10/ ї̃	¨
Vrahia: arc suprascris care marchează scurtarea unei vocale. Marchează în mod frecvent litera cu formele „i"/й şi „i"/ĭ	˘

Dintre acestea, cele mai frecvente în scrierea chirilică românească sunt titla (~),[5] isom (ʼ), trema (¨), vrahia (˘), accentul ascuţit (ʹ) şi, mai rar, accentul grav (ˋ) şi ifenul (⸗). Cunoaşterea prosodiilor este necesară pentru a elimina tentativa de a le considera litere.

1.3. Numerele chirilice tipărite

(slovocifrele)

În scrierea chirilică veche, numerele până la 999 sunt scrise cu ajutorul unor litere marcate în partea de sus cu semnul numit titlă (~). Litera care exprimă miile este marcată în faţă cu o titlă oblică, barată la mijloc de două linii secante scurte, ƒ. Corespondenţa dintre acest sistem numeric şi numerele arabe este prezentată în tabelul de mai jos.

а̃ 1	в̃ 2	г̃ 3	д̃ 4	є̃ 5	ѕ̃ 6	ꙁ̃, з̃ 7	и̃ 8	ѳ̃ 9
ї̃ 10	к̃ 20	л̃ 30	м̃ 40	н̃ 50	ѯ̃ 60	о̃ 70	п̃ 80	ч̃, ч̃ 90
р̃ 100	с̃ 200	т̃ 300	ѵ̃ 400	ф̃ 500	х̃ 600	ѱ̃ 700	ѡ̃ 800	ц̃, ц̃ 900
ƒ а 1000	ƒ в 2000	ƒ г 3000	ƒ д 4000	ƒ є 5000	ƒ ѕ 6000	ƒ ꙁ, з 7000	ƒ и 8000	ƒ ѳ 9000

5 Cuvântul „titla" (slavon, *титло*, din gr. τίτλος) este un semn diacritic în scrierea chirilică şi are aceeaşi formă cu „tilda" din scrierea latină.

Pentru scrierea numerelor în sistemul de numerotare chirilică, slovocifrele se înscriu în ordine firească: mii, sute, zeci, unităţi, excepţie făcând seria de numere de la 11 la 19 care se scriu invers: „11"/ѦІ, „15"/ЄІ etc. De exemplu, anul de la facerea lumii 7163 se scrie cu slovocifre în felul următor:

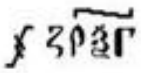

În mod similar, anul 1765 d. Hr. se scrie în felul următor:

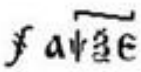

Pentru zecile de mii se folosesc slvocifrele din seria 10-90, în faţa cărora se aşază titla oblică tăiată de secanta dublă, ҂ . De exemplu, numărul 40200 se scrie: ҂ ѪС.

Pentru înţelegerea referinţelor calendaristice este important de ştiut faptul că în documentele istorice se folosesc două concepte: „anul de la naşterea lui Iisus Hristos" şi „anul de la facerea lumii" care apare uneori ca „anul de la zidirea lumii".

Primul concept, respectiv „anul de la naşterea lui Iisus Hristos" coincide cu anul calendaristic obişnuit, folosit şi în zilele noastre. Cel de al doilea concept, respectiv „anul de la facerea lumii" are o întindere cronologică mult mai mare, deoarece se consideră că Mântuitorul s-a născut în anul de la facerea lumii 5509, luna decembrie, ziua 25. Aşadar, vom găsi ani de la facerea lumii precum 7254, 7302 etc. Pentru aducerea acestor valori calendaristice în calendarul curent este important să se ştie că în tradiţia bisericii creştine anul calendaristic bisericesc a început întotdeauna la 1 septembrie şi s-a încheiat la 31 august. Aşadar, transpunerea „anului de la facerea lumii" în anul calendaristic curent se face scăzând din acea valoare 5508 ani dacă luna menţionată în document este înainte de 1 septembrie sau 5509 ani dacă luna menţionată este după această dată. De exemplu: „anii de la facerea lumii 7266 martie 10" devin 7266 – 5508 = 1758 martie 10. Altfel, „anii de la zidirea lumii 7302 noiembrie 23" devin 7302 – 5509 = 1793 noiembrie 23.

1.4. Exerciţii de citire a cuvintelor tipărite

„Agie"/ „Aşijderea"/ „Aprilie"/ 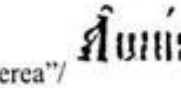

„Asemenea"/ „Austrii"/ 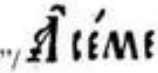 „Avgust"/ 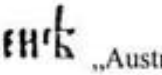

„acea"/ „aceasta"/ 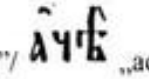 „aceasta"/ 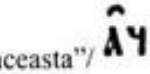 „aceia"/

„acolo"/ 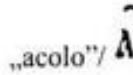 „acum"/ 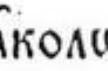 „adecă"/ „avea"/ 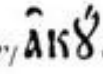

„Brăila"/ „Bucureşti"/

„banii"/ ба́нїй „băuturi"/ бъѹтѹ́рй „bileturile"/ биле́тѹриле

„bivol"/ би́вол „boi"/ бо́й „brânza"/ брѫ́нза

„Caimacanul"/ Канмака́нѹл „Calafatu"/ Калафа́тѹ

„Călăraşi"/ Кълъра́шй „Câmpina"/ Кѫ́мпина

„ca"/ ка „cantar"/ канта́р „catâr"/ катѫ́р „cară"/ ка́ръ

„caprele"/ ка́преле „carantină"/ каранти́нъ

„Cei"/ Че́й „Cerneţu"/ Черне́цѹ „Cetate"/ Чета́те

„ce"/ че „cea"/ чѣ „ceilalţi"/ чейла́лцй „cele"/ че́ле „cerceta"/ черчета

„Divan"/ Дива́н „Domneşti"/ Домне́щй „Dunăre"/ Дѹ́нъре

„dar„/ да́р „dator"/ дато́р „dânşii"/ дѫ́ншїй „de la"/ дела

„despre"/ деспре „deschidere"/ дески́дере „din"/ дин „doi"/ до́й

„dooă"/ до́ѡъ „dovada"/ дова́да „dreptate"/ дрепта́те

„Europa"/ Єѵрѡ́па „Eşirea"/ Єши́рѣ „ei"/ є́й „ernează"/ єрнѣ́зъ

„ese"/ є́се „este"/ є́сте „eşi"/ єшѝ

„face"/ фа́че „faţă"/ фа́цъ „fără"/ фъръ „furajul"/ фѹра́жѹл

„fieşcăriia"/ фїешкъ́рїѧ „fiind că"/ фїи́нд къ „feliu"/ фе́лю

„Ghenarie"/ Гена́рїе „Ghermaniia"/ Ге́рманїѧ „Ghiurghiuvu"/ Гюргю́вѹ

„Graniţă"/ Гра́ницъ „graniţile"/ гра́ницилe „găsi"/ гъсѝ

„hotar„/ „hotărî"/ 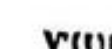 „hrană"/

„hrisoave"/ 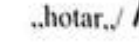 „hazneaoa"/ 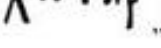

„Izvoarăle"/ 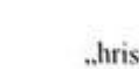 „Ispravnicii"/

„Isprăvnicaturi"/ „iscălească"/

„Iar"/ „iar"/ „iarăşi"/ 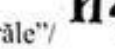 „iasă"/ „iasaccii"/

„iubi"/ „îi"/ „în"/ „întâiu"/ „începutul"/ 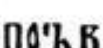

„încetează"/ „încheiat"/ 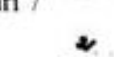 „încoaci"/

„întâmpla"/ 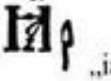 „întâmplare"/ 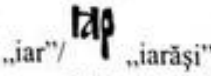

„Judeţ"/ „judecată"/ 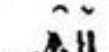 „jumătate"/

„Limanul"/ „Logofeţi"/ 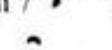 „lor"/

„la"/ „lăcuinţa"/ „lâna"/ „lângă"/ „leat"/

„legiuire„/ „lei"/ „linie"/ „loc"/

„Moldaviia"/ 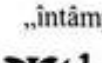 „Moldoveneşti"/ 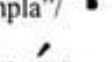

„magazii"/ 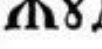 „mai"/ „mare"/ „marfă"/

„mijlocire"/ „milostenie"/

„Noemvrie"/ 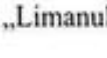 „nişte"/ „neguţător"/ 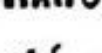

„nimic"/ 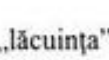 „numai"/ „numărul"/ 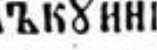

„nici"/ ни́чи „numele"/ нꙋ́мele

„Oae"/ О́ае „Oile"/ О́иле „Ori"/ Ѡ́ри

„ori"/ ѡ́ри „om"/ ѡ́м „oameni"/ ѡа́мени „obiceiu"/ ѡ҆бичéю

„oboarele"/ ѡ҆бо́арele „oerit"/ ѡ҆ери́т „oraşul"/ ѡ҆ра́шꙋл

„Pravilă"/ Пра́вилъ „Prinţipat"/ Принципа́т

„pagubă"/ па́гꙋбъ „parale"/ пара́ле „parte"/ па́рте „patru"/ па́трꙋ

„până"/ пѫ́нъ „pecetea"/ печéтѣ „pune"/ пꙋ́не „pentru"/ пентрꙋ

„peste"/ пéсте „plaiuri"/ пла́юри „plata"/ пла́та

„Rossiia"/ Рѡссі́ѧ „rădicata"/ ръдика́та „rămâne"/ ръмѫ́не

„răvaş"/ ръва́ш „râmători"/ рѫмътóри „ridice"/ риди́че „raia"/ раѧ̀

„Săcuenii"/ Съкꙋéнїй „Septemvrie"/ Септéмврїе

„Silistra"/ Сили́стра „Spătărie"/ Спъ́търїе „Schelă"/ Скéлъ

„săptămână"/ съптъмѫ́нъ „sânt"/ сѫ́нт „schimb"/ ски́мб

„sarea"/ са́рѣ „sau"/ саꙋ „săpunul"/ съпꙋ́нꙋл „sută"/ сꙋ́тъ

„şapte"/ ша́пте „şi"/ шѝ „şau (şi-au)"/ шаꙋ

„şăzând"/ шъзѫ́нд „ştirea"/ щи́рѣ

„Toţi"/ То́ци „Toate"/ То́ате „Turchiia"/ Тꙋ́ркїѧ

„tae"/ та́е „tarif"/ тари́фъ „taxa"/ та́ѯа „toată"/ то́атъ

„totul"/ то́тꙋл „trage"/ тра̀џе „transportul"/ тра̀нспо́ртꙋл

„tranzit"/ транѕи́т „treacă"/ трѣ́къ „trebue"/ тре́бꙋе

„ţara"/ ца́ра „ţie"/ ці́е „ţinca"/ цинѣ „ţigae"/ цига́е

„una"/ оўна „unde"/ оўнде „unii"/ оўнїй „urma"/ оу҃рма̀

„următoarea"/ оу҃рмъто́арѣ

„Valahiia"/ Вала́хїѧ „Vameşii"/ Ва́мешїй „Vistierie"/ Вистїері́е

„vale"/ ва́ле „vamă"/ ва́мъ „vechiul"/ ве́кюл „vătaf"/ въта́ф

„vânzare"/ вѫнза́ре „veniturile"/ вени́тꙋриле „vii"/ вїй

„viclenie"/ виклені́е „viitoare"/ вїито́аре „vinde"/ ви́нде

„vinul"/ ви́нꙋл „vitele"/ ви́теле „voi"/ вои̇ „vrea"/ врѣ

„Zâmnicea"/ Зѫмни́чѣ „zeciuială"/ зечюѧ́лъ „zile"/ зи́ле

„zahereaoa"/ захерѣ́оа „zalhanale"/ залхана́ле

1.5. Exerciţii de citire a textelor chirilice de tipar

1.5.1. Extrase din Regulamentul vamal al Valahiei pe anul 1830

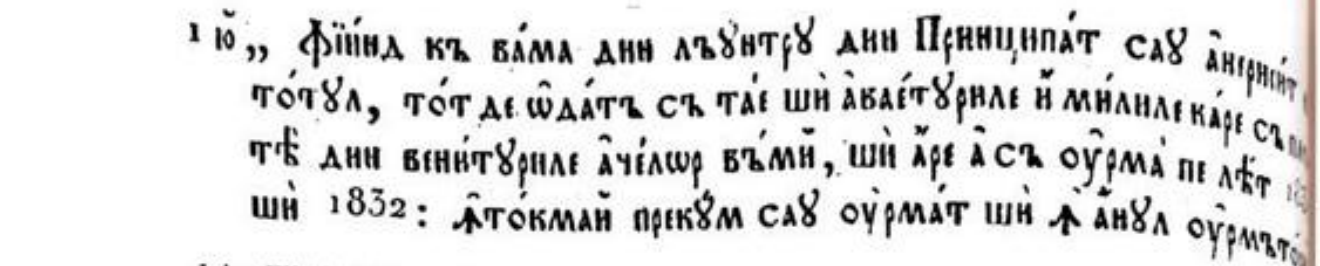

„1-iu: Fiind că Vama din Lăuntru din Prinţipat s-au anerisit cu totul, tot deodată să tae şi avaeturile i milile care să plătea din veniturile acelor vămi, şi are a să urma pe leat 1831 şi 1832: întocmai precum s-au urmat şi în anul următoriu."

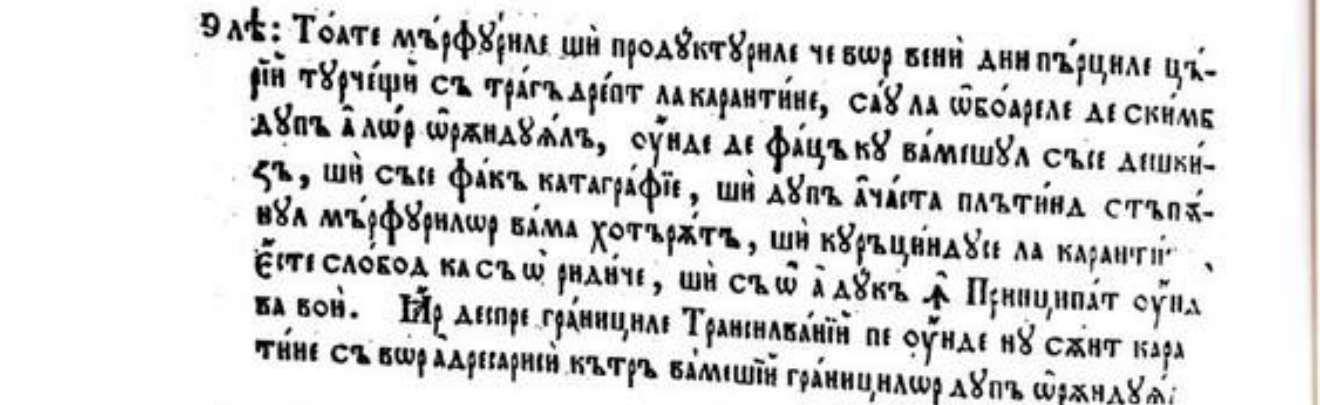

„9-lea: Toate mărfurile şi producturile ce vor veni din părţile ţării turceşti să tragă drept la carantine, sau la oboarele de schimb după a lor orânduială, unde de faţă cu vameşul să se deşchiză, şi să se facă catagrafie, şi după aceasta plătind stăpânul mărfurilor vama hotărâtă, şi curăţindu-se la caranti[ne], este slobod ca să o ridice, şi să o aducă în Prinţipat und[e] va voi. Iar despre graniţile Transilvanii pe unde nu sânt cara[n]tine să vor adresarisi către vameşii graniţilor după orânduia[lă]."

1.5.2. Extras din *Liturghie*, Buzău, 1702

„RÂNDUIALA
SFINTEI ŞI DUMNEZĂEŞTII
Liturghii, carea iaste aşa în Beseareca cea
Mare şi la Stagora
Preotul carele va să săvârşască dum-
nezăiasca Liturghie iaste datoriu
mai întâi să fie cu toţi înpăcat
şi să nu aibă nimica scârbă spre
nimeni; şi să-ş[i] apere inima de gânduri fi-
cleane cât va putea şi să ajune puţinel
decuseară şi a să trezi până la vreamea
Liturghiei.
Iară deacă soseaşte vreamea, să meargă să ia bla-
goslovenie dela cel mai mare şi să meargă
în beseareca şi de va fi şi diacon să să
închine."

1.5.3. Extras din *Pomelnic* editat de Mitropolia din Târgoviște, 1697

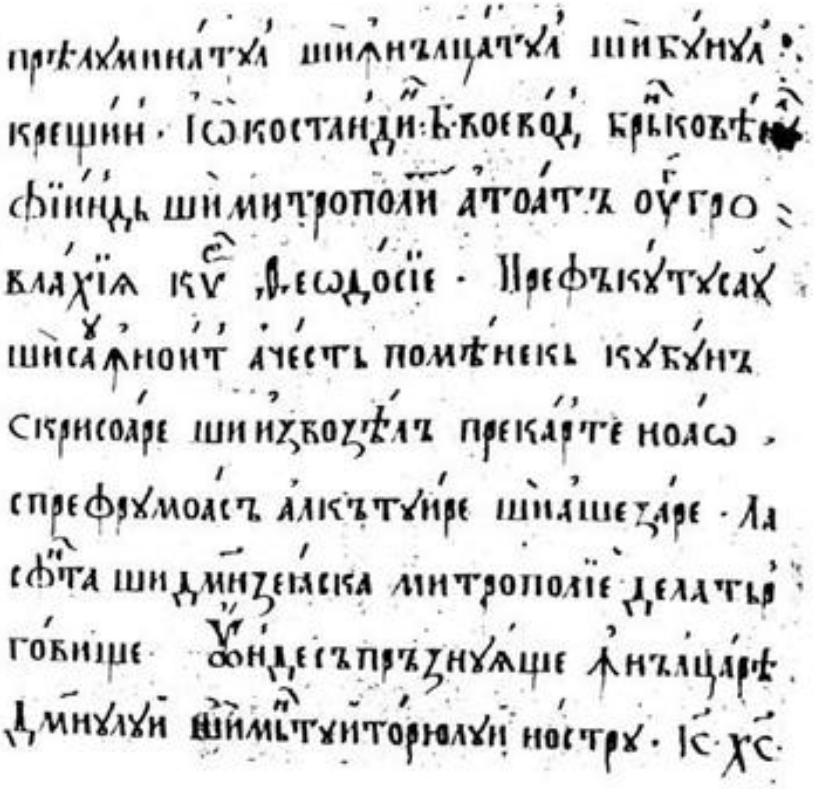

„....Prealuminatul și înălțatul și bunul
creștin Io Costandin B[asarab] Voevod Brâncoveanul,
fiind și mitropolit a toată Uggro-
vlahiia Kir Teodosie, prefăcutu-s-au
și s-au înnoit acest pomeanec cu bună
scrisoare și izvodeală pre carte noao
spre frumoasă alcătuire și așezare la
Sf[â]nta și d[u]mn[e]zeiasca Mitropolie de la Târ-
goviște unde să prăznuiaște Înălțarea
D[o]mnului și Mântuitoriului nostru Is Hs."

1.5.4. Extras din *Biblia de la Bucureşti*, 1688

„CĂTRĂ TIMOTEIU, CARTE TRIMISĂ A DO[U]A

Cap 1

Pavel apostolul lui Is Hs, pren voia
lui D[u]mn[e]zău după făgăduinţa vieţii
cei ce iaste în Hs Is. Lui Timoteiu
iubitului fiiu, dar milă pace, dela
D[u]mn[e]zău părintele şi Hs Is M-ul
nostru. Mulţămesc lui D[u]mn[e]zău căruia
slujăsc dela strămoşi, cu curată ştiinţă
cum neincetat am cia de tine pomenire la
rugile meale zioa şi noaptea. Pohtind
a te vedia, aducându-mi aminte de lacrămile
tale, ca de bucurie să mă umplu. Aduce-
re aminte luând de cia ce iaste întru tine,
nefăţarnică credinţă, carea au lăcuit întâi
în moaşă-ta Loida şi la maica ta Evnika şi
adeverit sânt că şi întru tine. Pentru... "

1.5.5. Extras din *Liturghia mitropolitului Dosoftei*, Iaşi, 1679

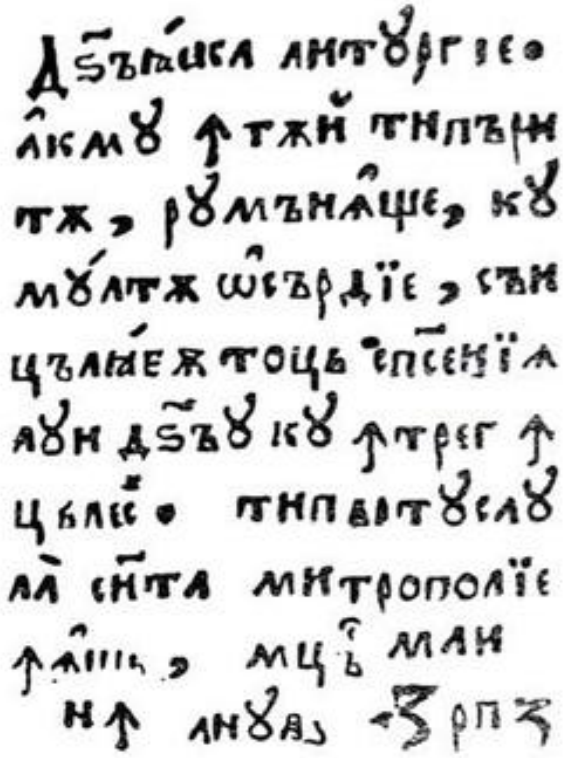

„D[umne]zăiasca liturghie
acmu întâi tipări-
tî rumăniaşte cu
multî osărdie să-n-
ţăliagî toţi sp[ă]seniia
lui D[umne]zău cu întreg în-
ţăles. Tipăr[i]tu-s-au
la S[fă]nta Mitropolie
în Iaşi, m[e]s[ea]ţă mai
nâ anul 7187."

1.5.6. Extras din *Noul Testament de la Bălgrad* (Alba Iulia), 1648

„NOUL

TESTAMENT

sau

ÎMPĂCAREA, au LEAGEA NOAO

a lui Is Hs Domnului nostru.

Izvodită cu mare socotință, den izvod grecescu, și slovenescu, pre limbî rumânească, cu îndemnaria și porunca, denpreună cu toată cheltuiala,

A Măriei Sale,

GHEORGHIE RACOCI[6]

Craiul,

Ardealului, i procia[7]

Tipăritu-s-au întru a Mării Sale

Tipografie, dentâiu noou

În Ardeal în cetatea

BELGRADULUI

Anii, de la întruparea Domnului și Mântuitoriului nostru Is Hs. 1648.

Luna lui Ghenuariu, 20."

[6] Gheorghe Rákóczi I, principe al Transilvaniei între anii 1630-1648.

[7] Formula „i procia" este un slavonism cu sensul „și așa mai departe" iar aici face referire la celelalte titluri nobiliare pe care le are Gheorghe Rákóczi I.

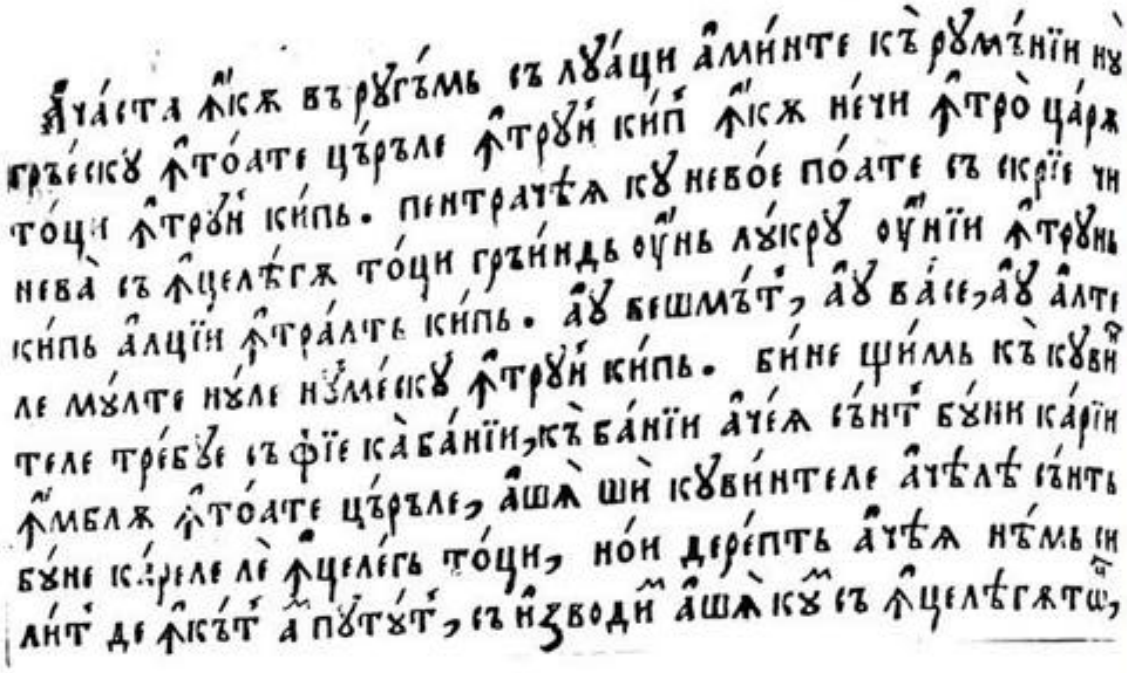

„Aceasta încă vă rugăm să luaţi aminte că rumânii nu grăescu în toate ţările într-un chip, încă neci într-o ţară toţi într-un chip. Pentr-aceaia cu nevoe poate să scrie cineva să înţeleagă toţi grăind un lucru unii într-un chip, alţii într-alt chip. Au veşmânt, au vase, au altele multe nu le numescu într-un chip. Bine ştim că cuvintele trebue să fie ca banii, că banii aceia sânt buni carii îmblă în toate ţările, aşa şi cuvintele acealea sânt bune carele le înţeleg toţi, noi derept aceaia ne-am silit de încât am putut, să izvodim aşia cum să înţeleagă toţ[i],"

1.5.7. Extras din *Carte românească de învăţătură*, Iaşi, 1643

„Io VASILIE Voevod, cu darul lui D[u]m[ne]zău ţiitoriu, şi biruitoriu, şi domn a toată ţara Moldovei[,] dar şi milă, şi pace şi sp[ă]senie a toată semenţia românească pretutinderea ce să află pravoslavnici într-aceasta liimbă, cu toatî inima cearem de la domnul D[u]m[ne]zău şi izbăvitoriul nostru Is Hs.

Diîntrucât s-au îndurat D[u]m[ne]zău diîntru mila sa de ne-au dăruit[,] dăruim şi noi acest dar limbii româneşti, carte pre limba românească întâiu de laudă lui D[u]m[ne]z[ă]u, după acea de învăţătură şi de folos sufletelor pravoslavnici, să easte şi..."

1.5.8. Extras din *Psaltirea românească* tipărită de Coresi, Braşov, 1570

„Cu mila lu[i] Dumnezeu cu dia-
con Coresi, deacă văzuiu
că mai toate limbile au cu
vântul lu[i] Dumnezeu î[n] limba
lor numai noi rumânii n-avăm,
şi Hs zise – Matei 109[8] – cine
ceteaşte să î[n]ţeleagî, şi Pavel
ap[o]s[to]l[ul] î[n]cî scrie la Corint – 155[9] –
că întru beseareci mai vrâtos
cinci cuvinte cu î[n]ţelesul mi-
cu să grâesc ca şi alalţi să î[n]vă-
ţ decât untunearec de cuvin-
te nei[n]ţelease întralte limbi."

[8] Matei, 24.15
[9] I Corinteni, 14.19.

1.5.9. Extras din *Evangheliarul românesc* tipărit de Coresi, Braşov, 1560-1561.

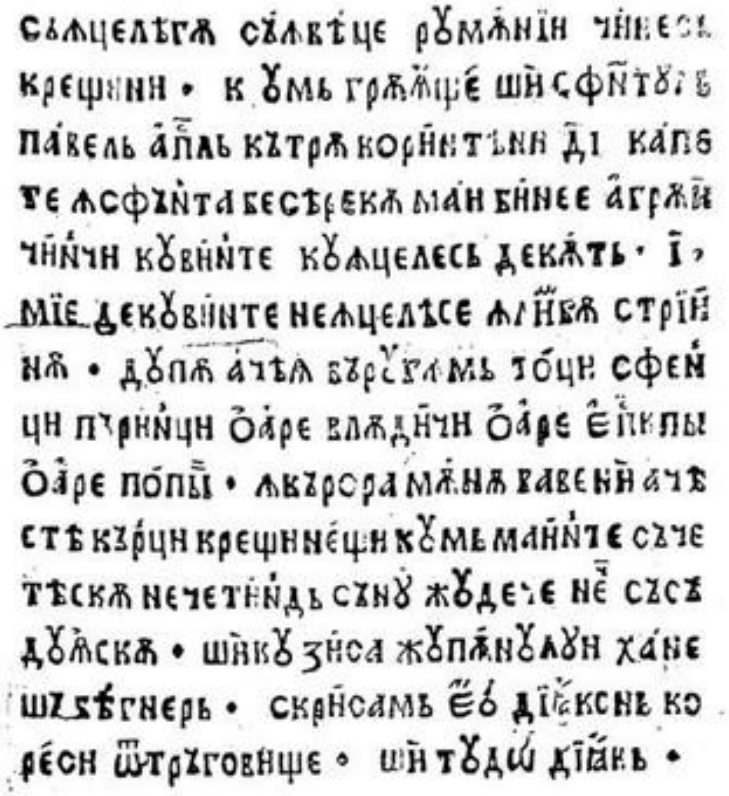

„Să î[n]ţeleagî să î[n]veaţe rumânii cine-s
creştini, cum grâiaşte şi Sf[â]ntul
Pavel ap[o]s[to]l cătră corinteani 14 cape-
te î[n] sfânta besearecî mai bine e a grâi
cinci cuvinte cu î[n]ţeles decât 10
mie de cuvinte neî[n]ţelease î[n] limbî strii-
nî. Dupî aceaia vă rugâm toţi sfen-
ţi părinţi oare vlâdici oare ep[i]sc[o]pî
oare popî, î[n] cărora mânî va veni acea-
stia cărţi creştineşti cum mainte să ce-
teascâ necetind să nu judece neci să su-
duiascî. Şi cu zisa jupânului Haneş
Beagner scris-am eu Diiacon Co-
resi ot Trăgovişte şi Tudor Diiac."

1.5.10. Extras din *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu*, 1551/1

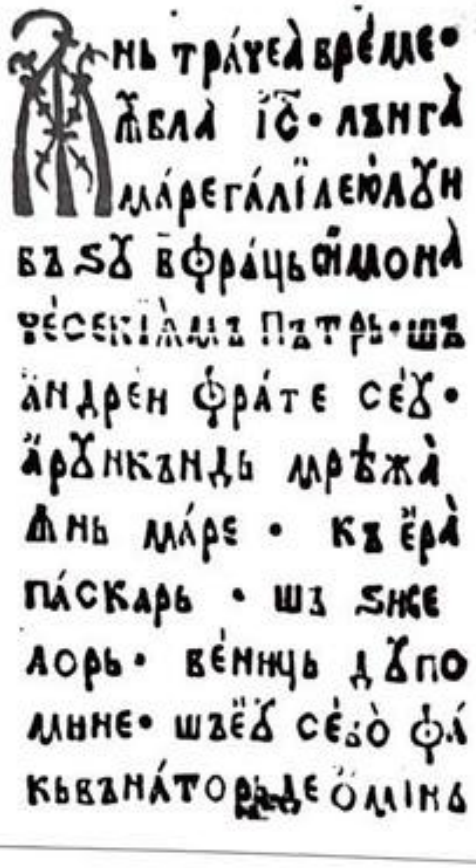

„În tracea vreme • îmbla **Is** • lângă mare galileiului vădzu 2 fraţi Simon ce se chiiamă Pătru şă Andrei frate seu • aruncând mreaja în mare • că era pascari • Şă dzise lor • veniţi dupo mine • şă eu se vo fac vănător omini."

PARTEA a II-a

SCRIEREA DE MÂNĂ

Cititorul textelor cu scriere chirilică românească de mână va observa că asemenea manuscrise pun o serie de dificultăți de citire, după cum urmează:

- De multe ori paginile de text nu sunt numerotate. La unele volume continuitatea paginilor este ghidată de însemnul numit *custode* sau *index*. Acesta poate fi un cuvânt întreg sau, alteori, un grup de trei litere identice cu cele care încep pagina următoare și care sunt scrise în josul paginii precedente, sub sfârșitul ultimului rând, ca ghid de continuitate. Exemplu, o pagină marcată în partea dreaptă de jos cu segmentul de cuvânt „tran"/ 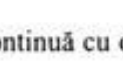 .... se continuă cu o pagină care începe cu cuvântul...„Transilvanii"/ 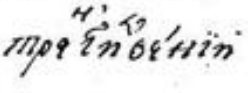
- Textele cu scriere chirilică românească au moștenit de la scrierea slavonă numeroase accente între care domină isonul (̑), trema (¨), accentul ascuțit (´) și, mai rar, accentul grav (`), vrahia (˘) și ifenul (‿).
- Citirea scrierii chirilice românești este îngreunată de prezența multor arhaisme și a unor cuvinte ieșite din uz.[10]
- Până la introducerea alfabetului latin, limba română, precum și regulile ortografice, ortoepice și de punctuație nu erau fixate, existând forme variabile de scriere a cuvintelor.
- Diacul (grămăticul) nu avea obligația scrierii caligrafice, iar în secolul al XIX-lea caligrafia a dispărut de cele mai multe ori, apărând „scrisul rapid".
- Diacii concepeau textul pe grupuri de litere preconcepute, iar literele care complicau grafia erau aruncate deasupra rândului. De exemplu, cuvântul „cum" devenea „cu" având un „m" aruncat deasupra. Grupurile „tw" sau „te" și chiar „tr" îl au adesea pe „t" aruncat.
- De cele mai multe ori există șiruri de cuvinte scrise de mână care nu sunt separate, nu au spații între ele, curgând în continuare, fără pauze.
- Se scria cu literă mica sau cu literă mare fără regulă, indiferent dacă acestea erau folosite la începutul cuvântului sau în interiorul acestuia ori la sfârșit.
- În scrierea chirilică de mână există numeroase prescurtări ale cuvintelor în care, de cele mai multe ori, sunt omise vocale sau părți mari din cuvânt contându-se pe capacitatea cititorului de a deduce cu ușurință cuvintele din context. Prin aceste artificii grafice se obținea rapiditate și economie de spațiu grafic. Alteori, prescurtările induceau o anumită doză de mister impusă de solemnitatea cuvintelor sacre.
- În cuprinsul textelor există, adesea, cuvinte slavonești, folosite în mod curent în epocă, precum: „ot"/ѠТ (de la), „za"/ЗА (pentru), „sin"/СНН (fiu), „i"/И (și) etc.

Pentru a putea percepe exemplele care urmează, se prezintă mai întâi corespondența dintre alfabetul latin și alfabetul chirilic scris de tipar și de mână.

---

[10] Cititorul interesat de cuvintele rare și ieșite din uzul limbii române le va găsi în unele dicționare dar și în capitolele speciale de „Glosar" prezente la sfârșitul celor mai multe publicații istorice și arhivistice încadrate în categoria „Ediții de documente."

Tabel - Corespondența dintre alfabetul latin și scrierea chirilică

Alfabetul latin	Formele corespondente ale alfabetului chirilic de tipar	Formele corespondente ale literelor chirilice scrise de mână
A	А а	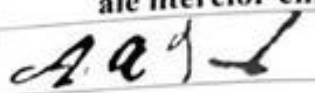
Ă	Ъ	
Î, â	Ѧ ѣ Ъі	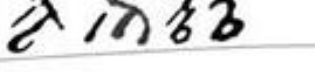
-	Ь	
B	Б	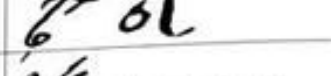
C, K	К	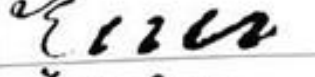
(tș) Ce, ci	Ч ч	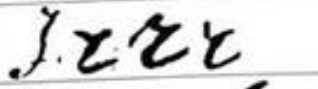
D	Д	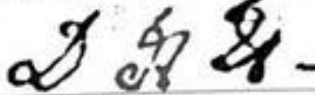
Dz	Ѕ	Folosită mai ales ca slovocifră pentru numărul „6" poziția unităților
E	Є є	
Ea	Ѣ ѣ	
F	Ф ф	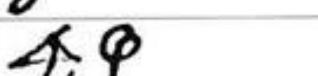
G	Г	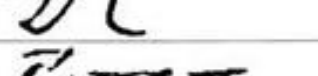
Ğ	Ґ	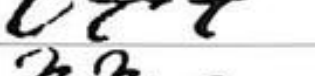
H	Х	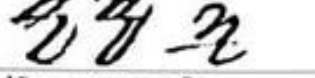
I	Н Й І Ї V	
Ia	Ꙗ Ꙝ Ѧ Ꙗ І	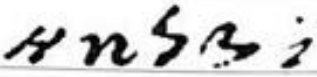
Ie	Ꙥ	Nu apare la scrierea de mână
Iu	Ю	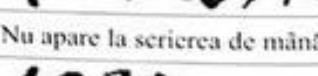
J	Ж	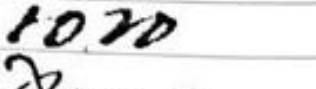

Alfabetul latin	Formele corespondente ale alfabetului chirilic de tipar	Formele corespondente ale literelor chirilice scrise de mână
L	Л	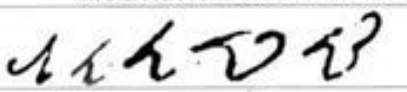
M	М	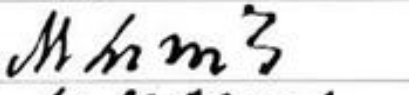
N	Н н	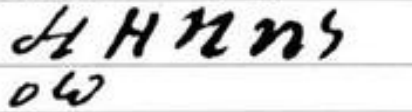
O	о ѡ	
P	П	
Ps	Ѱ	Folosită mai ales ca slovocifră pentru numărul „700"
R	р	
S	с	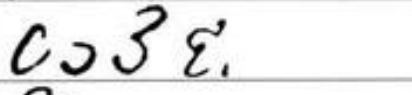
Ş	Ш	
Şt	Щ	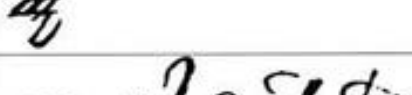
T	Т	
Th	ѳ	Nu apare la scrierea de mână
Ţ	Ц	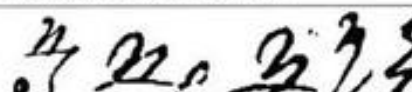
U	ѹ оу ꙋ ѹ ꙋ у	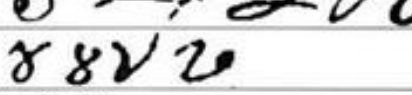
V	в	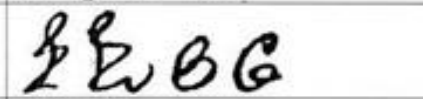
Z	з ꙁ	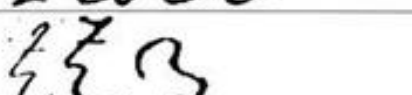
X	ѯ	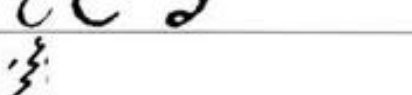

Concluzionând, putem observa că la scrierea chirilică de mână există cinci moduri de poziţionare şi prezentare a literelor: scrierea pe rând, literele aruncate, literele expansive, literele omise şi compoziţiile caligrafice.

2.1. Scrierea pe rând

La scrierea chirilică de mână pe rând, literele urmează una după alta linia de scriere, respectându-se un model identic cu cel folosit la scrierea de mână cu alfabet latin. Iată două exemple de scriere pe rând:

„numire"/ „păcură"/

În unele situaţii litera „m" apare pe rând reorientată pe verticală:

„însemnează"/

2.2. Literele aruncate

Conceptul de litere aruncate provine din epocă. Astfel, găsim într-un document d 1829 că marele logofăt Constantin Golescu[11] le numea „slove aruncate pă deasupra". La s chirilică de mână cu litere aruncate, una sau mai multe litere, individuale sau grupate, stau deasupra rândului (= suprascriere) pe unul, pe două sau pe trei niveluri de înălţime.

În multe cazuri, literele aruncate nu mai seamănă cu literele de rând. Cel mai co exemplu este litera „t"/т care are pe rând forma scrisă de mână „t"/т iar ca formă ar devine „t"/т adică devine o titlă. Exemple:

„auzit"/ „tot"/

Uneori, literele aruncate au poziţii culcate. Astfel, cuvântul „mai" din „Scrisoa Neacşu din Câmpulung" unde „i"/**H** apare culcat. În alte scrieri litera „m" apare uneori aşezat sau pe verticală deasupra rândului. Exemple:

„mai"/ „precum"/

Exemple de scriere de mână cu litere aruncate pe un singur nivel:

„care"/ „sută"/ 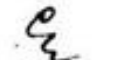 „fără"/ „altă"/ 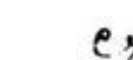

„carele"/ „caprele"/ 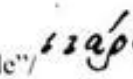

„pentru"/ „lângă"/ 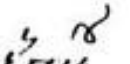 „deşchide"/

[11] Arhivele Naţionale, ms. 1093 (Logofeţia Ţării de Sus, condica 25).

„este pă"/ „mărfurile"/ 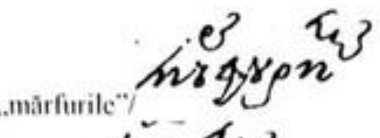

„producturile"/ 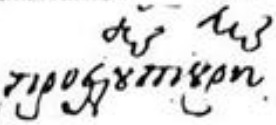

Exemple de scriere cu litere aruncate pe două niveluri:

„supt"/ „sânt"/ 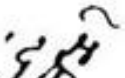 „sânt poprite"/ 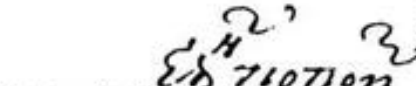 „vinde"/

„când"/ „fiind"/ 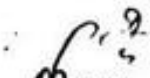

„fără[ă] de plată"/

„coprinde"/ 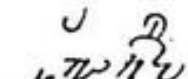 „trei la sută"/ 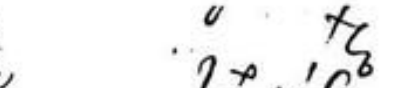

„pe unde nu sânt carantine"/ 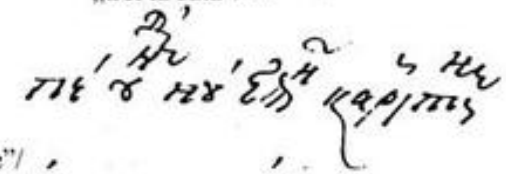

O formă specială de aruncare o constituie reducerea literelor la dimensiuni minuscule, aproape neobservabile, ajungându-se ca acestea să se confunde cu punctul sau cu accentele. Iată, de pildă, cuvântul „peste" cu litere aruncate pe două niveluri: „s/ⷭ" culcat şi comprimat pe nivelul inferior de aruncare şi grupul „te/ⷮ" pe nivelul superior:

„peste"/ 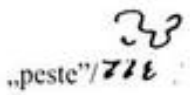

Uneori litera „s/ⷭ" aruncată se confundă cu punctul iar întinderea cuvântului este marcată de o volută:

„sus"/ „spus"/ 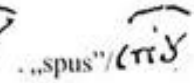

La fel se întâmplă, uneori, cu litera „c/ⷣ" aruncată care se poate confunda cu trema (¨):

„Ot Neacşu"/ „I pak"/

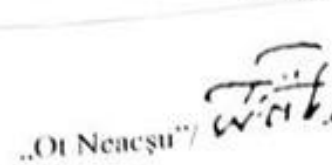

Şi o ultimă observaţie: literele aruncate se termină de cele mai multe ori cu o buclă, sau înfloritură de tipul fără semnificaţie grafică. Această buclă continuă desenul literei, dar un este barată, ca în exemplele de mai jos, unde grupul aruncat „ste"/CTЄ" se continuă cu o b simplă sau barată:

„este"/ „este"

Exemple de litere aruncate sub rând:

În unele situaţii, literele scrise de mână sunt aruncate sub rând. Iată-l, de exemplu, pe sub formă de cârjă, , aruncat sub litera „m":

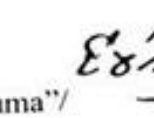

„suma"/ „seama"/

Un alt exemplu este aruncarea sub rând a literei „i" sub litera „ş":

„şi"/

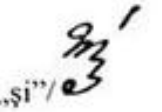

2.3. Literele expansive

Câteva litere chirilice scrise de mână, fie pe rând, fie ca litere aruncate, au un des complicat şi expansiv.

Iată, de pildă, diftongul „ia", dedus la scrierea de mână din formele de tipar „ia"/ꙗ „ia" „ia"/ꙗ „ia"/ꙗ „ia"/ꙗ, scris pe rând în cuvintele „ia", „megiiaş" şi „iară" din „Scrisoarea Neacşu din Câmpulung":

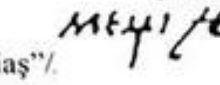

„ia" „megiiaş"/ „iară"/

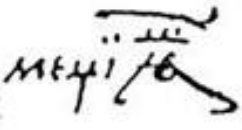

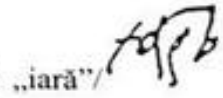

În „Regulamentul vamal din anul 1830", litera „ia"/ꙗ are o formă mai simplă dar rămâ expansivă. Exemple:

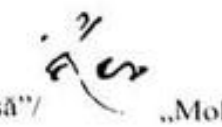

„iasă"/ „Moldaviia"/

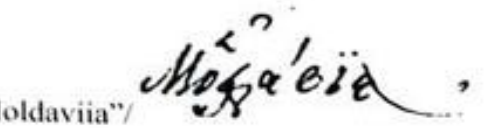

Litera „V" mare inițială are, de asemenea o dezvoltare expansivă:

„vama"/ „vin"/ 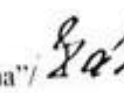

Litera „d" apare în „Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung" ca un triunghi ale cărui laturi exced mult dincolo de vârfuri. Iată de exemplu, cuvintele „de" și „Dunăre".

„de"/ „Dunăre"/

Litera „d" mic de mână are uneori o formă curioasă:

„d"/ ca în cuvântul „îndată"/ 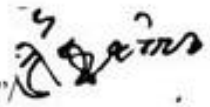

Aceeași literă „d" apare ceva mai explicit în cuvintele „dau" și Moldaviia:

„dau"/ 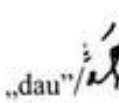 „Moldaviia"/ 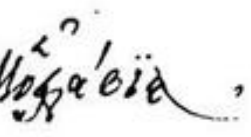

Litera „c/ѕ" aruncată are un desen foarte generos:

„lucru"/ 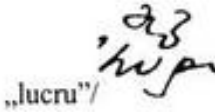 „loc[u]lui"/ 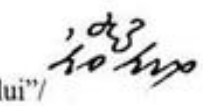

Uneori, litera chirilică „A"/И sau „a"/а, scrisă de mână, capătă o formă expansivă inspirată de litera grecească „α" așa cum se poate observa în exemplele de mai jos:

„Adecă"/ 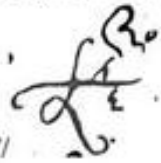 „Adec[ă] eu"/ 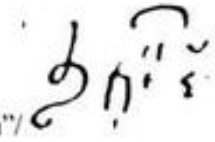

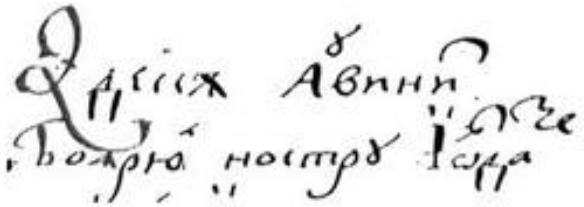

„Adecî au vinit /...boiariul nostru Iordache"

„acesta"/ 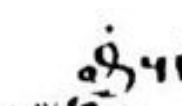 „Matei"/ 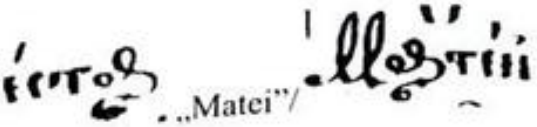

2.4. Literele omise

În multe situaţii, una sau mai multe litere dintr-un cuvânt sunt omise în ideea că acest subînţelese de cititorul familiarizat. Există două tehnici de omitere a unor litere din cuvinte.

- **Trunchierea**, adică înlăturarea părţii finale (una sau mai multe litere) a unui foarte cunoscut (titluri de boierie şi dregătorie, lunile anului, denumirea judeţelor, a monede Exemplu:

„sept[emvrie]"/ 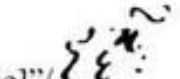

- **Contracţia**, respectiv suprimarea uneia sau mai multor litere din interiorul cuvâ păstrându-se doar începutul şi sfârşitul acestuia. Contracţia este marcată, de obicei, cu o plasată deasupra cuvântului.

„cam[ina]r"/ 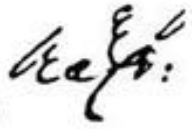

De multe ori apar situaţii dificile, în care literele omise afectează un cuvânt rar sau ieş uz şi, ca urmare, necunoscut cititorului de azi. Pentru identificare este necesar să se caute în dicţionar de arhaisme şi cuvinte scoase din uz, folosindu-se literele existente pornind de la pre că prima literă nu a fost omisă niciodată. De exemplu, cuvântul „căminar" de mai sus apa forma prescurtată „camr", cu litera „m" aruncată şi întoarsă. Iată şi un alt exemplu: cu „vlădicie" – ca statut ierarhic derivat din „vlădică" - apare într-un document în forma de mai jo

„vldcie"/ 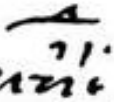 care se reconstituie ca „vl[ă]d[i]cie".

2.5. Compoziţiile caligrafice

Compoziţiile caligrafice apar ca o scriitură estetică pe care diacul se străduia să o ridi un nivel cât mai ridicat. Se foloseau în acest scop mai multe metode:

Îmbinarea: prescurtare prin litere reunite sau împletite în spaţiul grafic.

Ligatura: îmbinarea a două sau mai multe litere într-un singur semn grafic. Tehnica ligă a fost preluată şi la tipar pentru a înlesni culegerea manuală.

Monocondilul: ornament sau text scurt decorativ realizat printr-o singură trăsătură condei. Monocondilul este prezent adesea în semnăturile personale sau în titlurile unor acte.

Monograma: cuvânt (nume propriu, titlu etc.) scris printr-o compoziţie ornamentală de litere la care se folosesc prescurtări, îmbinări, ligaturi, suprapuneri etc.

„Smeritul Mitropolit al Uggrovlahiei Antim"

Documentele de cancelarie ale conducerii laice sau religioase se încheiau, de regulă, cu compoziţii caligrafice. În aceste compoziţii, aspectul şi mărimea literelor se subordonau regulilor estetice ale imaginii de ansamblu. Iată, de pildă, textul extras din cartuşul grafic al monogramei mitropolitului Antim Ivireanul de pe actul de fundaţie al Mănăstirii Antim din Bucureşti. La fel de frumoasă este şi monograma voevodului Moldovei, Alexandru Constantin Moruzi, pe un hrisov din noiembrie 1782 privind susţinerea cu bani a „şcolii de obşte din Ţarigrad."

„Cu mila lui Dumnezeu Io Alexandru Constantin Voevod al Ţării Moldovii"

2.6. Inserţii ale fragmentelor de text de corectură

Cazurile de corectare a unui manuscris cu cuvinte şi fragmente de text de completare sunt frecvente în unele cazuri. Asemenea inserţii grafice devin o problemă ţinând cont de faptul că spaţiile dintre rânduri sunt deja ocupate uneori de accente sau de litere şi grupuri de litere aruncate. Din acest motiv, apare utilă prezentarea câtorva exemple care să ne ajute la citirea corectă a unor asemenea texte. (Notă: textul de corectură la versiunea transliterată aici este scris cu italic şi este pus în casetă).

2.6.1. Inserţie cu sau fără acoladă

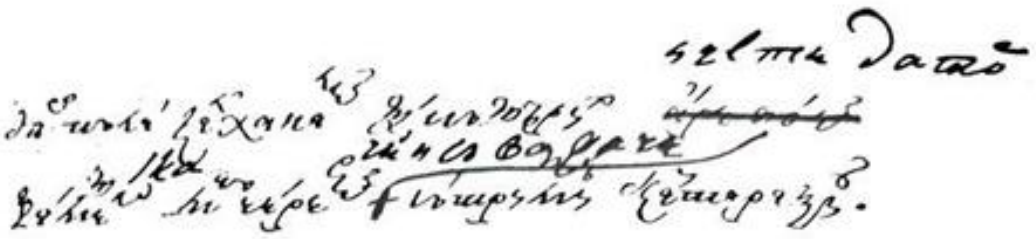

„iar pă la zalhanale şi căşării *ieste dator*
vameş[u]l *ca* după cerere[a] *ce i să va face* să trimită cantaragiu"

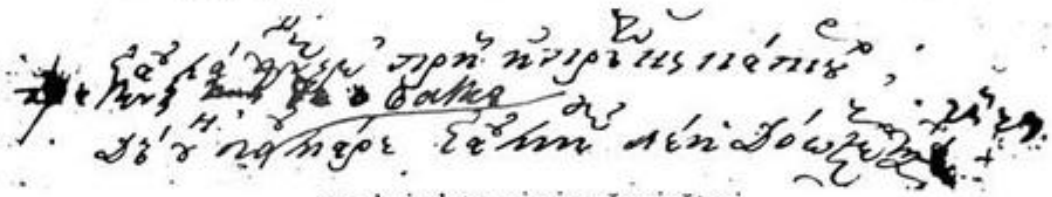

„sau la judeţe prin isprăvnicături
de un bou *precum şi de o vacă* mare sau mic lei doozeci şi *cinci*

2.6.2. Inserţie cu acoladă, deschisă şi închisă cu ghilimele:

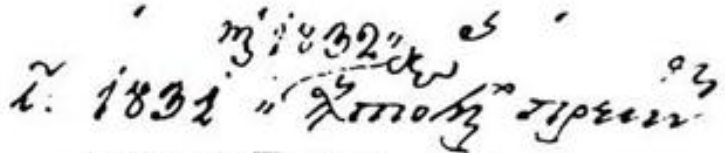

„l[ea]t 1831 "*şi 1832*" întocmai precum"

2.6.3. Inserţie marcată cu două puncte pe rând (:) şi alte două puncte deasupra rândului (:)

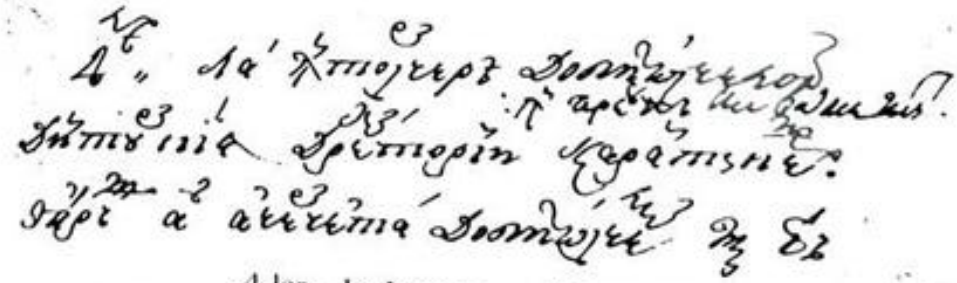

„4-lea – La întoarcerea dobitoacelor
din Turchiia drectorii carantinel[o]ri: *împreună cu vameşii*:
iarăşi au a cerceta dobitoacele şi să..."

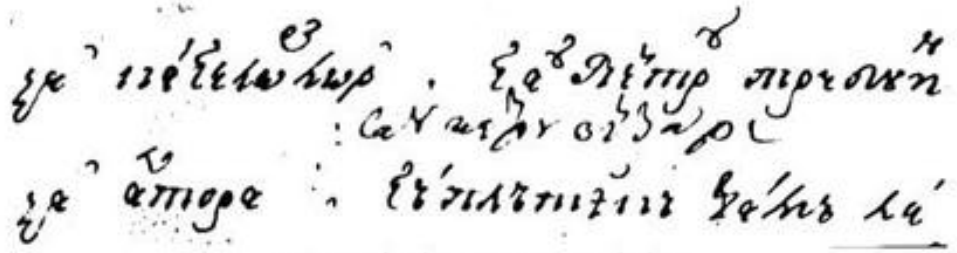

.....ţa caselor lor sau pentru trebuin-
ţa altora: *sau pentru vânzare*: să plătească vamă la..."

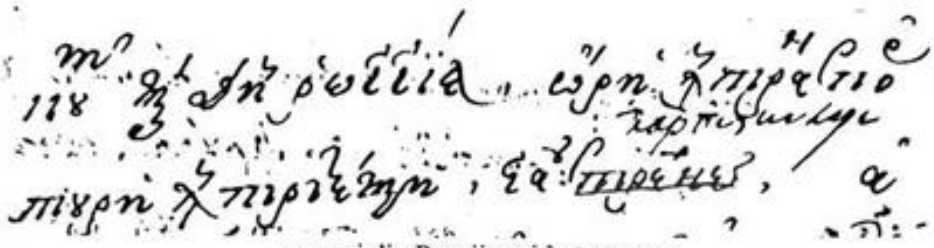

„cum şi din Rossiia ori în transpor-
turi împărăteşti sau: *particulare*: a..."

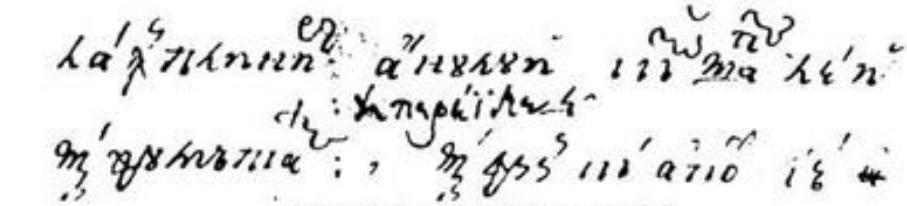

„la împlinirea anului câte şapte lei
şi jumătate : *de pereichie*: şi fiind că apoi să..."

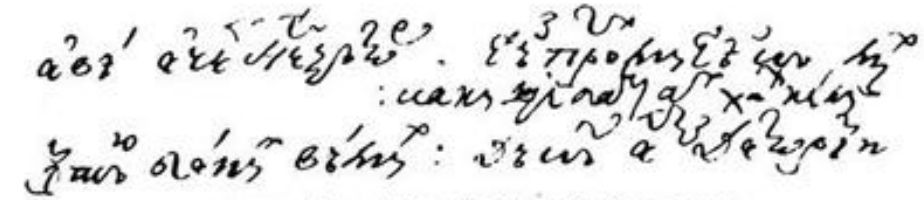

„avea acel neguţător să s[e] protimisească mai
întâiu banii vămii: *ca nişte bani ai haznelii*: decât alte datorii"

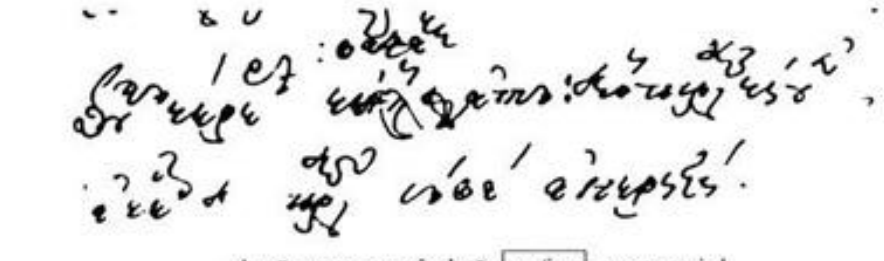

„după cererea ce îndată: *va face*: contracciul
acestu pract să va anerisi"

A. VOCALELE CHIRILICE SCRISE DE MÂNĂ
(consideraţii grafologice)

LITERA „E"/Є є

La scrierea chirilică de mână litera „E" apare, de regulă, destul de uniformă, atât ca literă mare, „E"/Є, cât şi ca literă mică, „e"/є.

Forma „E"/Є

Exemple:

„ei"/Єи 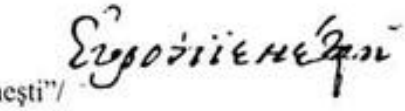 „europieneşti"/

Uneori, majuscula „E"/Є apare cu o caligrafie pretenţioasă ca în:

„Europa"/ 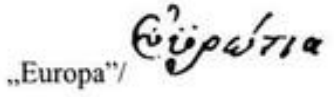

Forma „e"/є

Exemple:

„trei"/ „spre"/ 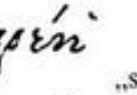 „între"/ 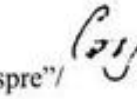

„mare"/ 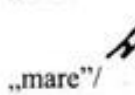 „numele"/ 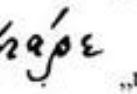 „ese"/ 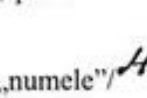

Riscuri de confuzie:

Litera chirilică „e"/є scrisă de mână se confundă uşor cu literele č/ч „ă"/ъ şi â/ѣ.

Exemple de confuzie cu č/ч:

„veri ce„/ „berbece"/ 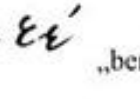 „cine"/ 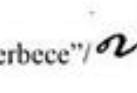

„acele"/ 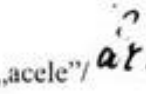 „acelui"/ „aduce"/ 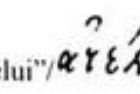

Exemple de confuzie cu „ă"/ъ şi â/ѣ:

„ese"/ de la/ „decât"/ „fără"/

În poziţia de „e"/ final, această literă se termină de multe ori cu un ornament de unei title oblice, :

„ţie"/ „oae"/

În unele situaţii ornamentul literei „e"/ este marcat de o secantă separatoare în ... litera de bază, ca „e"/ final din cuvintele de mai jos:

„fie"/ „tae"/

„dânsele"/ „vânzare"/ .

În numeroase situaţii, litera „e" finală împreună cu consoana precedentă sunt aruncate termină întotdeauna cu ornament simplu sau barat de secantă:

„zile"/ „oile"/ „carele"/

„osebire"/ „hrisoave"/

„vale"/ „osebire"/ „numire"/

DIFTONGUL „EA"/Ѣ

Acest grafem apare la scrierea manuală ca un „ă"/ alungit şi tăiat de o bară, uşoare particularităţi de stil impuse de autorul scrierii, după cum urmează:

Exemple:

„seama" 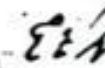 „seamă" „plătea" 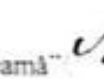

„urmarea" 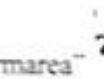 „vrea" 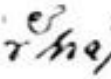 „avea"

„acea" „acea" 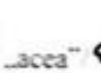 „asemenea" 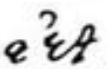

În unele situații, diftongul „ea" apare aruncat împreună cu consoana precedentă:

„asemenea" „rămânea" 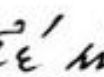

„slobozirea" 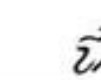 „următoarea" 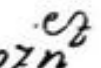

În unele situații diftongul „ea" 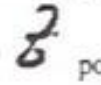 poate căpăta o formă ușor expansivă, ca în aceste cuvinte de titlu:

„Ieșirea" „[al] cinci-lea" 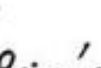

LITERA „I"/Н Й Ї

Litera „i" chirilică scrisă de mână apare în cinci forme:

Aceste forme de litere scrise de mână apar în formă unică sau multiplă atât pe rând cât și aruncate, la inspirația diacului.

Forma „i"/

Litera aceasta păstrează aici forma de tipar „i"/**H** şi apare în manuscrise drept sa
Aşa o găsim, de exemplu la unele cuvinte din „Scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung":

„i pak"/ „mai"/

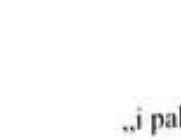

În această formă litera „i/ poate fi confundată cu litera „n"/ dar contextul
identificarea sensului.

Formele „i"/ şi „i"/

Apar, de regulă, situate pe rând:

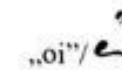

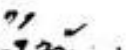

„oi"/ „boi"/ „cine"/ „găsi"/

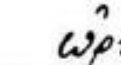

„ori"/ cui/ „curieri"/

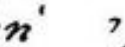

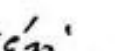

„lei"/ „trei"/ „cinci"/ „uni"/ „chip"/

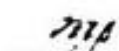

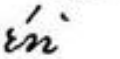

„voi"/ „zi"/

Când litera „i"/ este precedată de „m"/ , apare grupul „mi"/ care po
pună probleme de citire:

„mic"/ mică/ „milile/

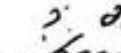

miliţii/ „nimic"/

Totodată, litera „i"/ înainte şi după „c"/ sau „c"/ , respectiv grupurile „chi"
„ic"/ pot să pară mai greu de citit, ca în cuvintele:

„schimb"/ „mică"/ „adică"/

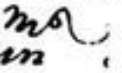

„particular"/ „rădicata"/

Litera „i"/ se confundă uneori cu litera „n"/. Exemple:

„înplini"/ „mână"/

Formele „i"/ ѕ „i"/ ѣ

Aceaste forme apar foarte frecvent pe rând iar, uneori, sub rând.

Formele „i"/ ѕ şi „i"/ ѣ pe rând:

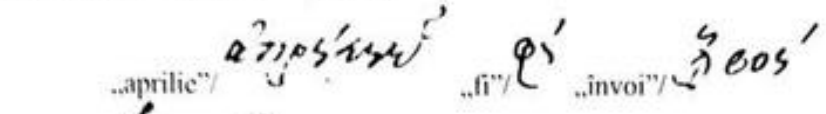

Formele „i"/ ѕ şi „i"/ ѣ sub rând:

În unele situaţii forma „i"/ ѕ apare aruncată sub linia de scriere, mai ales la grupul de litere „şi":

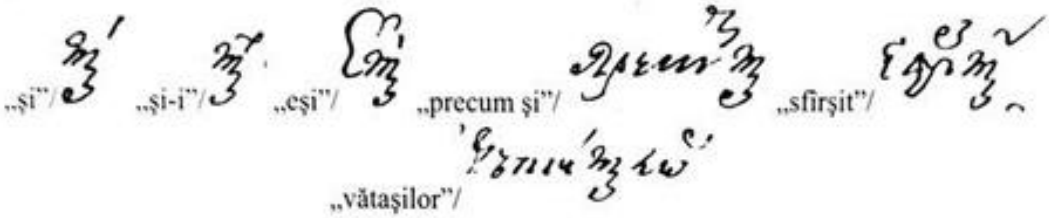

Riscuri de confuzie

Litera „i"/ ѕ se confundă uneori cu litera „n"/ ѕ. Un criteriu aproximativ de distincţie este faptul că „n"/ ѕ apare în mod frecvent aruncat în vreme ce „i"/ ѕ apare pe rând. Exemple:

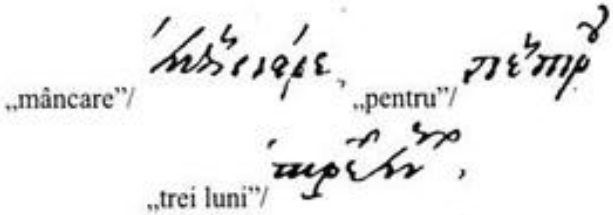

Forma „i"/ ї

Această formă apare, de regulă, pe rând:

Uneori, trema (cele două puncte) ia forma de ison (ѝ) ca în cazurile:

„fie"/ „mocanii"/ 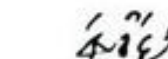

Alteori trema poate avea o formă derutantă, confundându-se cu o literă aruncată de „n"/ reformatat, ca în exemplele:

„vii"/ unii"/ „linie"/ „d[o]mnii"/

Forma „i"/

Forma „i"/ situată pe rând:

„numai"/ „lui"/

Forma „i"/ aruncată deasupra rândului:

„ai"/ „ai"/ „îi"/ „cai"/ „cei"/

„lui"/ „lei"/ săi/ „aibă"/ „aici"/

„banii"/ „pieile"/ „vămii"/ 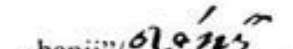

„Brăila"/ „numai"/ „înapoi"/ 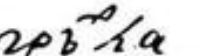

„viile"/ „miliţii"/

„bani"/ luni/ „nici"/ „toţi"/

„atunci"/ „săcueni"/

Uneori „i"/ aruncat deasupra rândului apare orientat pe verticală luând forma „i"/ în cuvântul „lui"/

DIFTONGUL „IA"/ ѧ / ꙗ /ꙗ / ѩ / ѥ

Diftongul „ia", cu cinci forme de tipar, se regăseşte în scrierea de mână cu următoarele forme:

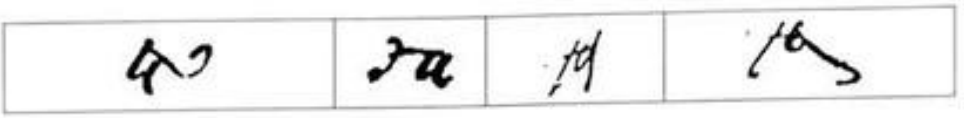

Forma „ia"/ ѧ

Această formă, „ia"/ ѧ , seamănă întrucâtva cu litera „a"/ а dar este întotdeauna barată ferm în partea de sus cu o linie oblică prelungă. Exemple:

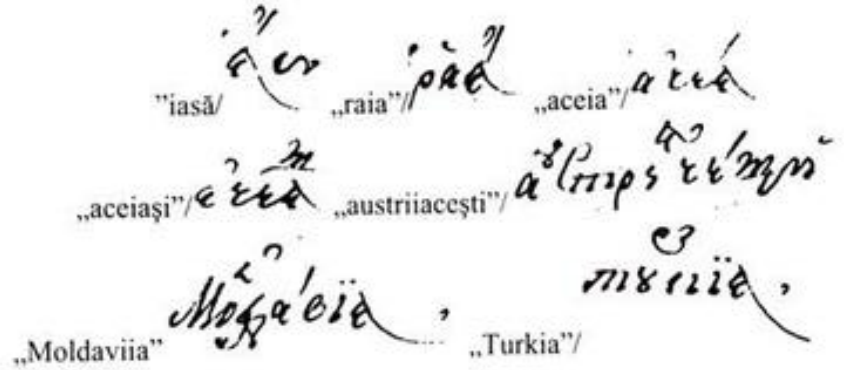

Forma „ia"/ ꙗ

Această formă apare în cuvinte de felul următor:

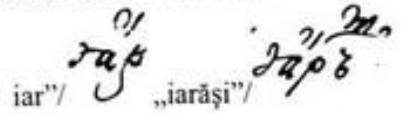

Forma „ia"/ ѥ

Are atât un aspect restrâns, ѥ , cât şi o variantă expansivă de tipul „ia"/ ꙗ . Exemple pentru ambele situaţii:

„domnia"/ „megiiaş"/ .

DIFTONGUL „IU"/

Acest diftong apare în mod frecvent într-o formă asemănătoare cu litera de tipar: „iu"/ „iu"/ . Exemple:

„vechiul"/ „obiceiu"/

„plaiuri"/ „mălaiu"/

Apare rar ca literă aruncată:

„întâiu"/ „obiceiu"/

Uşoarele abateri pot confunda grafemul „iu"/ cu grupul „uo"/ , cu „io"/ sau cu „o"/ . Exemple:

„iuvi"/ „feliu"/ „următoriu"/

„zeciuială"/ . „Ghiurghiuvu"/ .

LITERA „U"/

Litera „u" are mai multe forme atât în alfabetul chirilic de tipar cât şi în scrisul de mână. Iată formele scrise de mână:

Formele „u"/ ѹ şi „u"/ ꙋ:

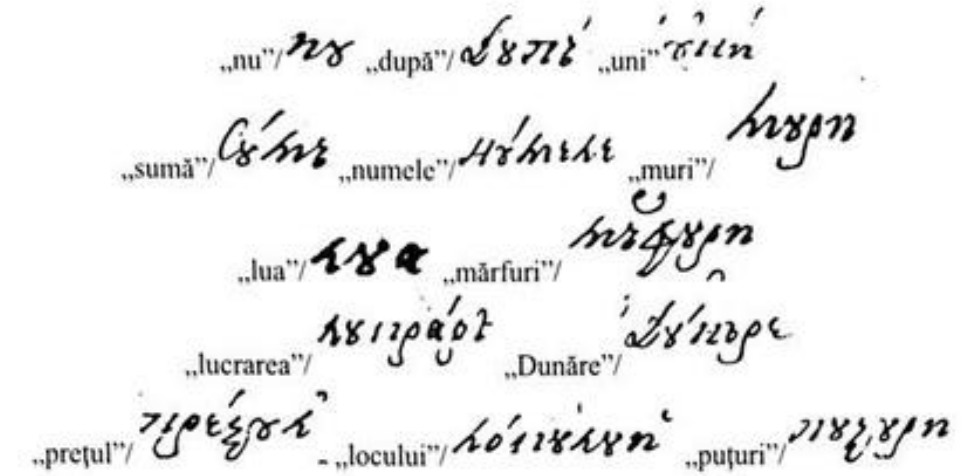

Litera „u"/ ѹ apare şi aruncată:

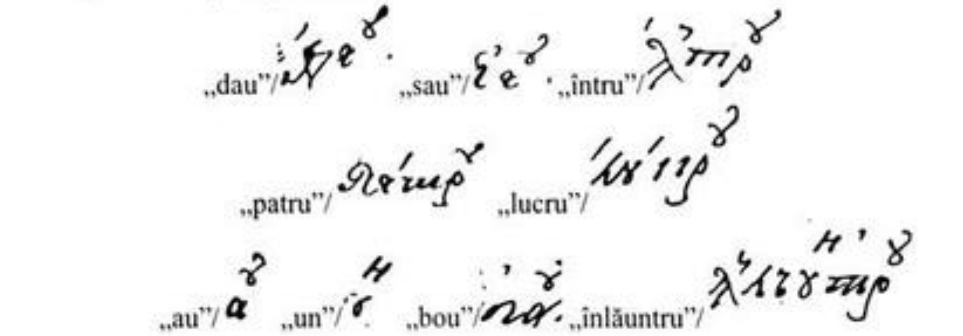

Formele „u"/ ᴜ şi „u"/ ᴜ̯:

Aceste forme provin din grecescul „υ" (ipsilon). Ele apar de obicei pe rând:

„Europa"/ „europienești"/ 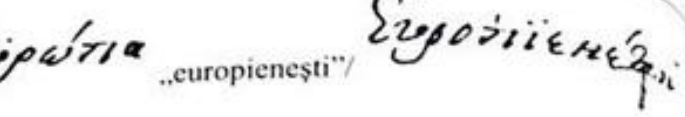

LITERA „A a"/

Litera „a" apare în scrierea chirilică de mână în patru forme.

		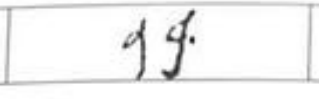	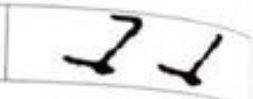

Forma „A"/

Apare rar:

„apoi"/ 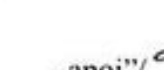 „aşijderea"/ 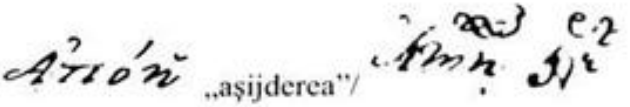

Forma „a"/ 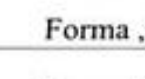

În mod frecvent litera este înclinată şi este scrisă pe rând:

„Da"/ „ma"/

Litera „a"/ poate să apară şi aruncată dar numai atunci când este însoţită de o vo
Astfel:

„dovada"/ „luna lui"/ 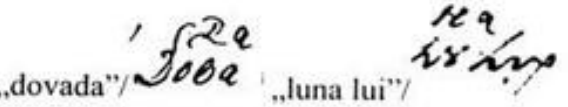

Forma „a"/

Grafemul are bara coborâtoare trimisă sub rând:

„am"/ 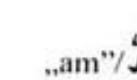 „ma"/ 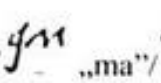 „au"/ 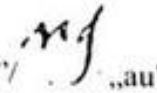 „cela"/ 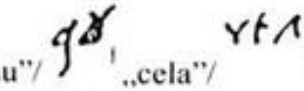

Forma „a"/

Este o cârjă care începe pe rând şi coboară sub rând. Exemple:

„oac"/ 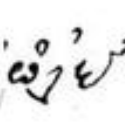 „toată"/ 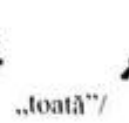 „partea"/ 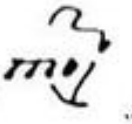 „stare"/

Uneori, forma „a"/ apare sub rând în dispoziţie normală sau culcată. Exemple:

„urmat"/ 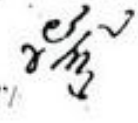 „ma"/ 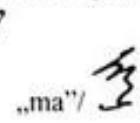 „suma"/ 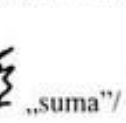 .

Aruncarea sub rând a literei „a"/ poate fi uneori derutantă pentru cititor. Iată, de exemplu, cuvântul „sluga" scris cu „a"/ pe rând analizat comparativ cu acelaşi cuvânt sau cu cuvântul „ruga", ultimele două fiind scrise cu „a"/ aruncat sub rând:

„sluga"/ 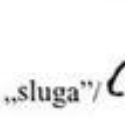 „sluga"/ 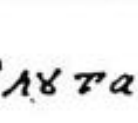 „ruga"/ 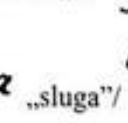

În situaţiile în care silaba „ha"/ este scrisă cu litera „a"/ înclinată spre dreapta, apare o complicaţie de tipul „ha"/ pe care începătorii o pot confunda cu o altă literă, cum ar fi „n"/**H** sau „i"/**H**. Exemple:

„hazneaoa" 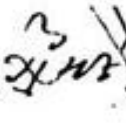 „vama hazneli"/ 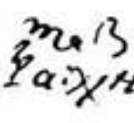

Uneori, în cuprinsul unui singur cuvânt apar două forme ale literei „a":

„din ţara"/ 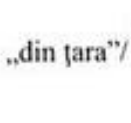

LITERA „Ă"/Ъ

Litera „ă"/Ъ apare la scrierea chirilică de mână sub două forme: „ă"/ şi „ă"/ .

Forma „ă"/ ъ

„mă"/ „către"/ „dată"/

„după"/ „fără"/

Forma „ă/ъ

„mă"/ „îndată"/ „facă"/

„păcură"/ „păstori"/ „Dunăre"/

Cele două forme pot să apară uneori în unul şi acelaşi cuvânt, ca în:

„Călăraşi": „căşării"/

În unele texte, litera „ă"/ъ apare expansivă:

„că"/ „să"/ „Băsărab"/

În formă aruncată, formele „ă"/ъ şi „ă"/ъ apar întotdeauna asociate cu o consoană:

„mică"/ „zeciuială"/ „mână"/ „pagubă"/

„slobodă"/ „pravilă"/

LITERA „î"/ „â"/ „â"/

Litera „â", respectiv „î" apare în scrierea chirilică românească de mână sub patru forme:

Dintre acestea primele două, „î"/ şi „â"/, sunt proprii literei „î" iar celelalte două sunt identice cu litera „ă"/ şi „ă"/. Forma „î"/ apare ca literă iniţială, iar celelalte trei grafeme apar la întâmplare pe parcursul sau la sfârşitul cuvântului, uneori cu două forme în unul şi acelaşi cuvânt.

Forma „î"/

Grafemul „î"/ este aproape întotdeauna literă iniţială:

„îi"/ „în"/ „între"/ „îş[i]"/

Grafemul „î"/ este folosit uneori, în mod excepţional, în mijlocul cuvântului pentru grupul de litere „în"/ , exprimat în forma „în"/, ca în exemplele de mai jos:

„trecând"/ „în divan"/

N.B. La cuvântul „trecând" de mai sus, litera „d" finală aruncată este suplinită de o titlă, , cu valoare fonetică generală de „t"/T.

Formele „â"/ „â"/ „â"/

Aceste forme apar pe parcursul sau la sfârşitul cuvântului:

„coborî"/ „lână"/ „lângă"/

„hotărî"/ „lână"/ „câte"/

„cât"/ „când"/

În formă aruncată apare numai ca „ă”/ ъ sau „ă”/ ъ precedate de o consoană.

„tarifi” [illegible]

LITERA „O”/ о și „O”/ ѡ

Formele scrise de mână, „o”/ о „o”/ ѡ, nu se deosebesc decât foarte puțin de formele tipar. Exemple:

Forma „o”/ о:

„apoi”/ Ἀπόη „voi”/ ϑοή „boi”/ ϑόη „doi”/ ϑόη

„vor”/ ϑόρ „tot”/ τῶ „toți”/ τοξή „dovada”/ ϑοβα

„dovedi”/ ϑοβεξρή „coborî”/ [illegible] „hotărî”/ χοτηρι

„depozit”/ ϑεποζητι „înapoi”/ ϑηαπόη „povara”/ ποβάρι

În numeroase situații, grupul de litere „oa”/ оа se pronunță ca diftong și este marcat acest scop, sub rând, cu semnul diacritic numit „ifen” (◡). Exemple:

„scoatere”/ [illegible] „sloboază”/ [illegible]

„dobitoacele”/ [illegible]

Grafemul „o”/ о nu are aruncări vizibile dar este subînțeles în grupul de litere „lr”/ лр fiind ca substitut pentru „lor”/ лор, aruncat. Exemple:

„banil[o]r"/ „plaiuril[o]r"/ 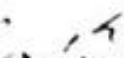

„boil[o]r"/ „vacil[o]r"/ „vitel[o]r"/

Forma „o" :

Apare atât ca inițială cât și în interiorul cuvântului.

Forma „o"/ folosită ca inițială:

„om"/ „oi"/ „oae"/ „oile"/

„ori"/ „oraș[u]l"/ „osebit"/ „ot"/

„osebire"/ „obiceiu"/ „orânduială"/

Forma „o"/ folosită în interiorul sau la sfârșitul cuvântului:

„vor"/ „celor"/ „hotar"/

„vreo"/ „costul"/ „nicio"/

„condiții"/ „deosebire"/

Grafemul „o"/ apare foarte rar aruncat, ca în cuvântul de mai jos:

„acolo"/

Uneori, unul și același cuvânt conține atât litera „o"/ cât și litera „o"/ :

„dooă"/ „nooă"/

„dobitoace"/ 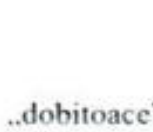 „doozeci"/ 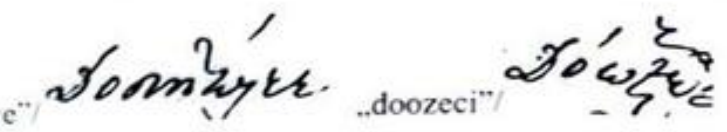

Când litera „o"/ urmează după litera „t" aruncat în forma „t"/ poate rezulta un specific al grupului „to"/ , ca în cuvintele de mai jos:

„îndatorează"/ „lucrătorii"/

„neguțător"/ „neguțători"/

B. CONSOANELE CHIRILICE SCRISE DE MÂNĂ
(consideraţii grafologice)

LITERA „T"/т

Atunci când este scrisă pe rând, litera „t"/**т** are o singură formă scrisă de mână, „t"/ , cu uşoare variaţiuni grafice. Semnul specific este bara superioară care uneşte cele trei bastonaşe verticale. Desenul se construieşte trasând mai întâi primele două bastonaşe, după care urmează bara orizontală care coteşte brusc în jos pentru a înscrie şi cel de al treilea bastonaş:

„tae"/ „este"/ „între"/ „trei"/ „trece"/

„hotar"/ „pentru"/ „plată"/ „patru"/

„stână"/ „pomenite"/ 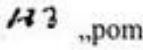

Litera „t"/**т**, apare la fel de frecvent aruncată sub formă de titlă: „t"/ .

Uneori, titla aruncată capătă forme noi prin reorientare spaţială, prin reconstrucţie grafică sau prin suprapunerea cu accentul ascuţit.

Aşadar, litera „t/**т**" aruncată are următoarele forme la scrierea de mână:

Forma „t"/ (titla dispusă pe orizontală):

„ot"/ „tot"/ „l[ea]t"/ „cât"/

„decât"/ „mult"/ „supt"/

„sânt"/ „curat"/ „urmat"/

„prost"/ „către"/ „acest"/

„drept"/ „plătit"/ „îndărăt"/ „prinţipat"/

„sept[embrie]"/

În mod excepțional titla cu valoare de „t" apare și pe rând, ca în cuvântul de mai jos:

„Dositeu"/

Forma „t"/ (titla dispusă pe verticală, aruncată sau pe rând)

„trei"/ „trei"/ 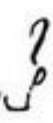 „trecut"/ 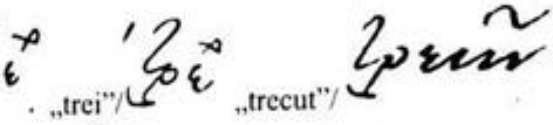

„arătatel[o]r" 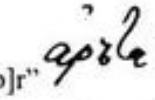 „căpitanii"/ „spitalului"/

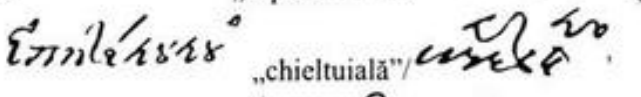 „chieltuială"/

„îndestularea"/ 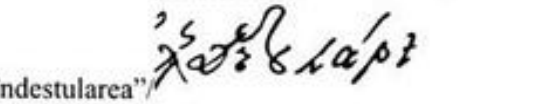

Forma „t"/ (titla verticală comprimată)

Forma „t"/ apare în grup de litere aruncate, după cum urmează:

Grupul „tu"/ :

„Calafatu"/ „căutatu"/

„cinstitu"/ „începutu"/

„prințipatu"/ „sfârșitu"/ 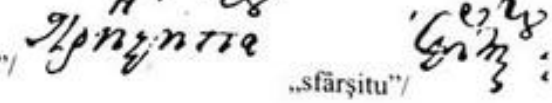

Grupul „ta"/ :

„legiuita"/

Grupul „tă"/ :

„toată"/ 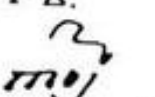 „toată"/ 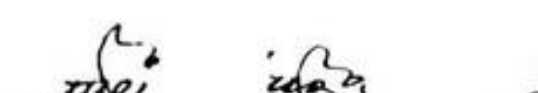 „poată"/ „ceilaltă"/

Grupul „ti"/ТН:

„plăti"/ „să s[e] protimisească"/

Grupul „tl"/ ТЛ:

„tot[u]l"/ „prinţipat[u]l"/

Forma „t"/ precedată de consoanele „k"/К sau „l"/Л:

„trec[u]t"/ „altă"/

Atunci când este urmată de grafemul „o"/Ѡ poziţionat pe rând, titla dispusă pe verticală face ca grupul „tw"/ТѠ să ia forma :

„dator"/ „neguţător"/ 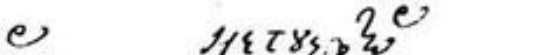

„lăcuitori"/ „cumpărătoriul"/ 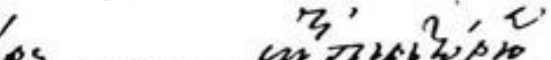

„lucrătorii"/ 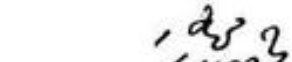 „vânzătorii"/ 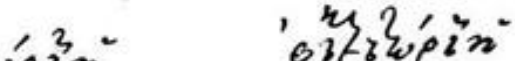

„coprinzător"/ 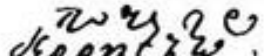 „toţi"/ 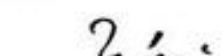

Atunci când titla dispusă pe verticală este urmată de litera „e"/Є, grupul de litere „te"/ТЄ devine la scrierea de mână „te"/ ca în cuvintele de mai jos:

„înpărăteşti"/ „pretenţie"/ 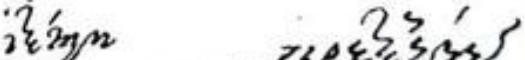

„scoatere"/

În alte situaţii, titla semnificând litera „t"/Т urmată de „e"/Є are aspectul unei aruncături fulgurante, de tipul „te"/ :

„câte"/ „câte"/ „multe"/ „este"/ „peste"/ „cetate"

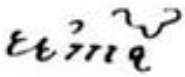 „trimite"/ 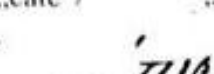 „poprite"/ 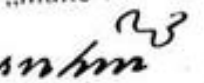 „legiuite"/

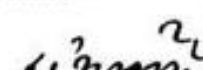 „jumătate"/

Grupul „te"/ exprimat ca „te"/ a antrenat şi alte forme grafice de tipul în care fulguraţia începe cu litera „s"/ :

„este"/ „peste"/ „aceste"/

„este pă seama"/ 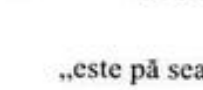

„milostenie"/ „visterie"/

Iată şi exemple în care grupul „te"/ începe cu „l"/ sau „r"/ :

„alte dări"/ „parte"/ 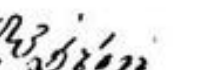

Forma „t"/ (titla recompusă)

În acest caz, titla clasică, , a fost descompusă în două părţi egale (+) care sunt recompuse, prima rămânând pe orizontală iar cea de a doua fiind repoziţionată pe verticală . Aşa o găsim în cuvintele următoare:

„legiuita"/ 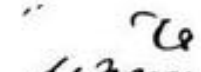 „prinţipat"/ „rădicata"/ „statului"

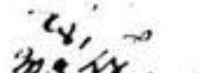 „plata"/ 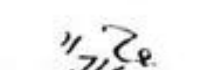 „hotărâta"/ 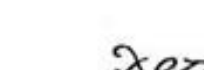 „hotărâtă"/ 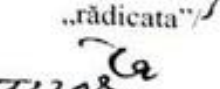

Uneori, titla recompusă, capătă forme rotunjite:

„putea"/ „consulat"/ 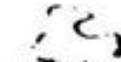

„catagrafi[e]"/ „unde sânt"/ 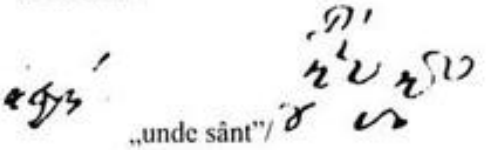

În situaţia în care „t"/ , adică titla recompusă este urmată de litera „r"/ diacii au formulat adesea construcţii grafice expansive pentru grupul „tr":

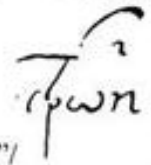
„Stroic[i]"/

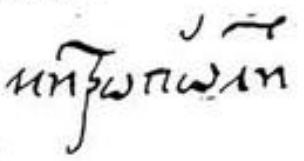
„mitropolit"/

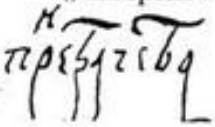
„prentr-acesta"/ „noastri"/ 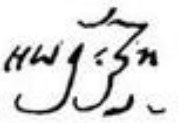

În alte situaţii, această formulă grafică a fost reformatată eliminându-se bara de sub rând:

„noastră/ 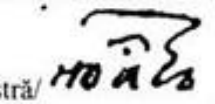 „noastră"/ „pentru"/ 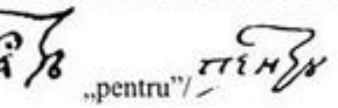

„mitropolit"/

Forma „t"/ (titla recompusă, tăiată de accentul ascuţit)

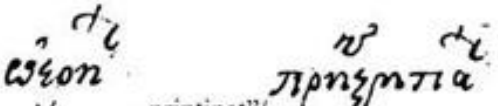
„oerit"/ „prinţipat"/

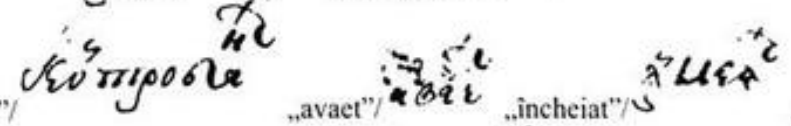
„controbant"/ „avaet"/ „încheiat"/ „hotărâtă"/

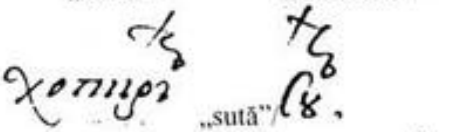
„sută"/

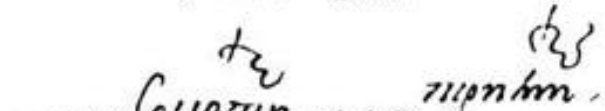
„socotite"/ „trimite"/

LITERA „R"/ р

Litera „r" р are in scrierea chirilică de mână două forme: prima fiind apropiată asemănătoare cu forma de tipar, in vreme ce a doua a devenit o curbă aruncată deasupra rândului scriere. Le vom prezenta in ordine:

Forme ale literei „r"/ р folosite pe rând și. in mod excepțional. **aruncate.**

Forma „r"/ р sau „r"/ р :

Forma „r"/ р :

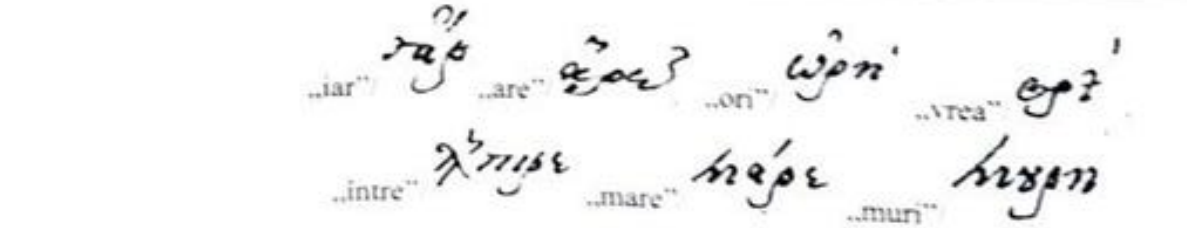

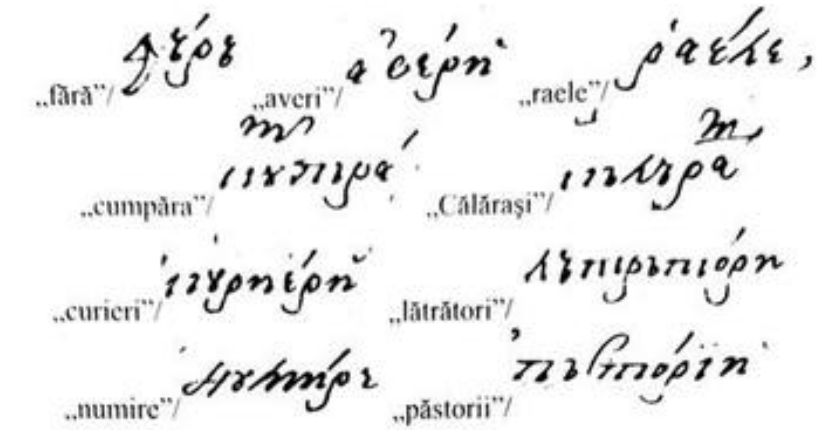

Riscuri de confuzie:

Uneori, forma „r"/ curge parţial peste litera anterioară, apărând riscuri de confuzie. Exemple:

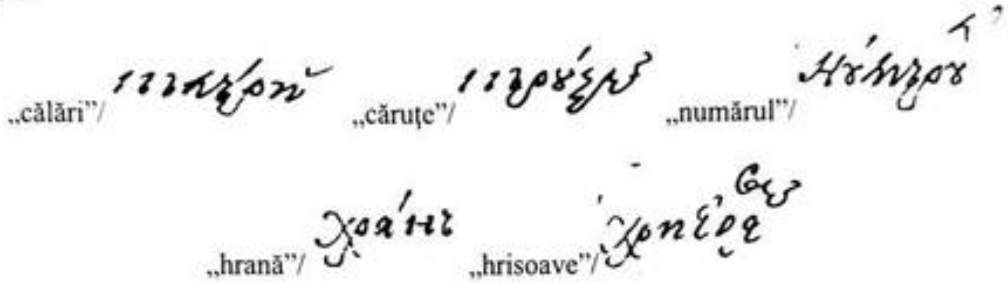

Forma „r"/

Forme ale literei „r"/ care apar mereu aruncate

Formele „r"/ aruncate

Aceste forme au la bază un „r"/ culcat la care bara ajunsă pe orizontală a fost curbată. Este de observat că mica buclă de început nu lipseşte niciodată.

„lor"/ „vor"/

„curţi"/ „mărfuri"/

„cărţuliia"/ „Turchii"/

Forma „r"/ aruncat

Forma aceasta reproduce forma anterioară, „r"/ 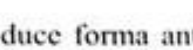 , dar se continuă cu un ornament în partea superioară. Nici în acest caz nu lipseşte niciodată mica buclă de început. Exemple:

„chiar"/ „urma"/ „urmarea"/

„curma"/ „turmă"/ „cărţi"/

„parte"/ „purtare"/ „catâr"/

„mărfurile"/ „curţi"/

„depârta"/ „meargă"/ „merge"/

„Turchiia"/ „ameazâ"/

„bârsanâ"/ „berbece"/

„cercetа" „obor[u]lui"/

Riscuri de confuzie:

Forma „r" se confundă uşor cu „s"/ şi „z"/ . Exemple:

„marfă"/ „păstori"/ „huzmet[u]l"/

Deşi „r"/ şi „z"/ par identice înclinarea lor diferită face diferenţa. Pe de altă parte, „r"/ şi „z"/ au o mică buclă la capătul inferior care lipseşte la grafemul „s"/ . În afară de aceste elemente ajută şi contextul la citirea corectă.

Grupuri de litere aruncate:

Grupul aruncat „ra"/ :

„cărora"/ 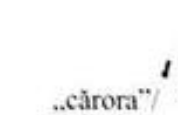 „păcura"/ 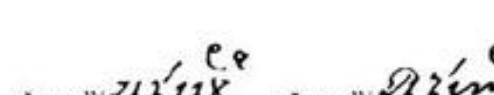 „păcura"/

Grupul aruncat „ră"/ :

„fără"/ „ţară"/ 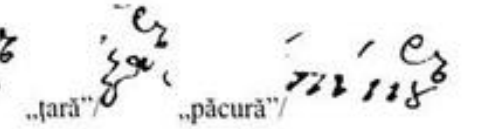 „păcură"/

Grupul aruncat „re"/ „re"/ „re"/ :

„care"/ „care"/ „mare"/ 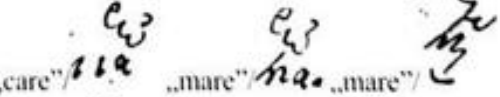 „mare"/

„are"/ „stare"/ „numire"/

„osebire"/ „supere"/ 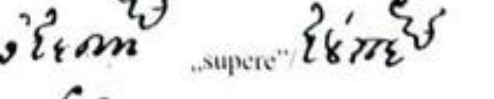

„urmare"/ „legiuire"/ 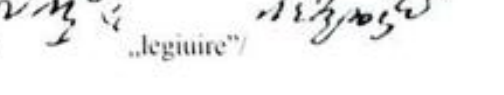

Grupul aruncat „rea"/ „rea/ :

„lucrarea"/ „cererea"/ „încheerea"/

„înlesnirea"/ „trecătoarea"/

„înplinirea"/ „stăpânirea"/

Grupul aruncat „ri"/ :

„orice"/ „avaeturi"/ „puţuri"/

„lumânări"/ „preţuri"/

Grupul aruncat „rk"/ şi „rkă"/ :

„întorc"/ „să le întoarcă înapoi"/

Grupul aruncat „rs"/ :

„întors"/

Grupul aruncat „rte"/ „rte"/

„parte"/ „parte"/ „carte"/

LITERA "S"/С

Această literă apare în scrierea chirilică de mână sub trei forme folosite la libera inspirație, atât pe rând cât și aruncate:

Forme pe rând

С sau ↄ	ʒ	ε.

Forma „s"/ С

Forma „s"/С ca literă mare la începutul sau la mijlocul cuvântului:

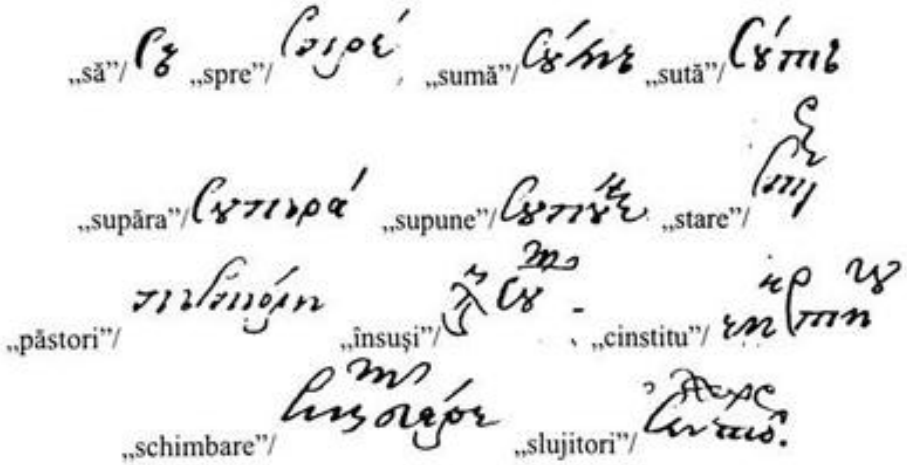

Forma „s"/ с ca literă mică scrisă pe rând sau aruncată:

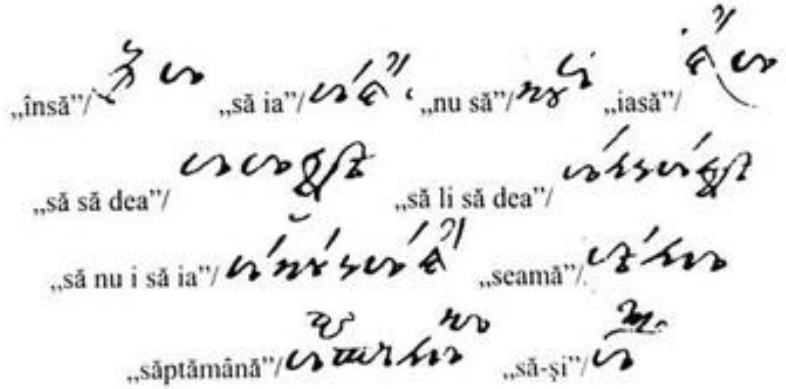

„sânt legiuite"/ „i să va face"/ „este"/

să"/

Forma „s"/ aruncată şi întoarsă invers ca „s"/ :

„sus"/ „în jos"/ „prisos"/

„această"/ 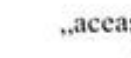 „costul"/ 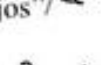

„folosească"/ „păgubească"/ 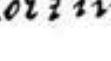

„cântărească"/ „iscălească"/ 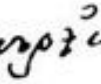

„mufluzească"/ „plătească"/ 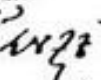

„cunoscute"/ „răspunză"/

„înlesnirea"/ 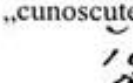 „amestecându-i"/ 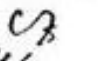

Forma „s"/ minusculă şi punctiformă aruncată:

„prost"/ „plătească"/ 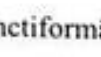

„socotească"/ „pricinuiască"/

„obicinuesc"/ „peste"/ 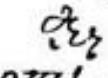

„Damaschin"/

Forma „s"/ aruncată

„sus"/ „sus"/ „păstori"/

„acestui"/ „scris"/ „Silistra"/ „întors"/

„amestec"/

„iscălind"/ „mai jos"/

„îndestulare"/

Riscuri de confuzie:

Forma „s"/ se confundă uşor cu „r"/ şi „z"/ . Exemple:

„păstori"/ „marfă"/ „huzmet[u]l"/

A se observa însă că forma „s"/ este lipsită de mica buclă aflată la capătul inferior al literelor „r"/ şi „z"/ . Pe de altă parte, deşi literele „r"/ şi „z"/ par identice, înclinarea lor diferită face diferenţa. În afară de aceste elemente ajută şi contextul la citirea corectă.

Forma „s"/

Această formă apare, de regulă, scrisă pe rând. Exemple:

„sau"/ „să"/ „săi"/ „însă"/

„spre"/ „sarea"/ „seama"/ „să-şi"/

„găsi"/ „slujba"/ „ese"/

„dânsele"/ „consulat"/

„sta"/ „bârsană"/ „sută"/

„sânt"/ „scrise"/ „supuse"/

Grupuri de litere aruncate

Grupul „nd[u]-s[e]":

„scăzând[u]-s[e]"/

Grupul „scă":

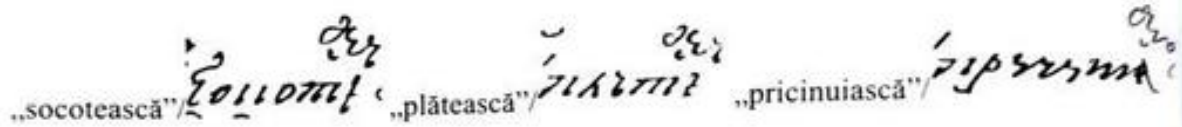

„socotească"/ „plătească"/ „pricinuiască"/

Grupul „se"

„supuse"/

Grupul „st"

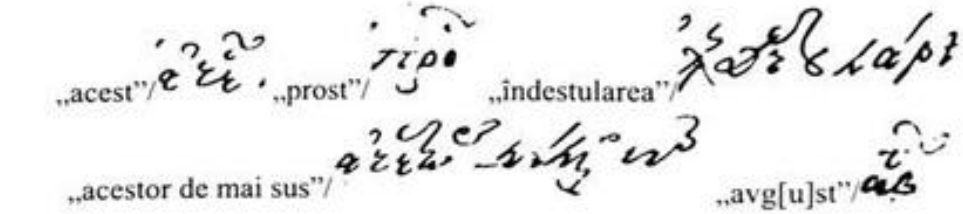

„acest"/ „prost"/ „îndestularea"/

„acestor de mai sus"/ „avg[u]st"/

Grupul „stă":

„această"/

Grupul „ste":

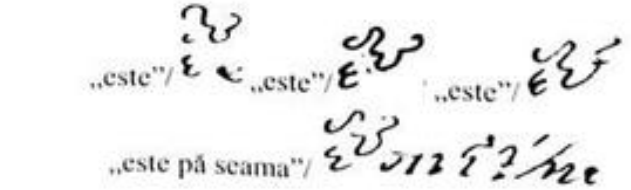

„este"/ „este"/ „este"/

„este pă seama"/

„peste"/ „peste"/ „aceste"/ 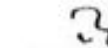

„milostenie"/ „visterie"/

LITERA „L"/Л

Litera „l"/Л are o foarte mare frecvenţă în scrierea chirilică românească. Ea apare scrisă atât pe rând, cât şi aruncată, având două forme: „l"/ şi „l"/ , ultima fiind cea mai frecventă, atât pe rând, cât şi aruncată.

Formele „l"/ şi „l"/ pe rând.

Exemple:

„la"/ „Liman"/ „lei"/

„locuri"/ „luxu"/ „lângă"/

„lei"/ „de la"/ „numele"/

„ale"/ „lua"/ „feliu"/

„izvoarăle"/ „dânsele"/

„lui"/ „aprilie"/

„acelea"/ „acolo"/ „Brăila"/ 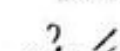

„Calafatu"/ „Călăraşi"/

„înlăuntru"/ „lăcuinţa"/

„viile lor„/ 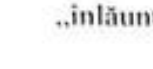

În grupul de litere „lui"/**ΛȣH**, scris pe rând, în special atunci când acest grup se află poziţie terminală, litera „l"/**Λ** apare identică în trei forme de compunere cu celelalte litere funcţie de formele grafice şi poziţia literelor „u/**ȣ**", „u"/**V** şi „i"/**H** „i"/**ꙗ**:

„lui"/ „lui"/ „lui"/

Exemple:

„felului"/ „anului"/ „divanului"/ 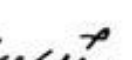

Forme aruncate ale literei „l"/Λ

Litera „l"/**Λ** se pretează la mai multe formule aruncate: singură, grupată cu o vocală grupată cu o consoană, grup de trei litere. Aceste forme sunt prezentate în continuare.

Formele aruncate ale literei „l"/Λ singură:

Formele „l"/ „l"/ aruncate singure. Exemple:

„alţi"/ „vechiul"/ „Cerneţul"/ 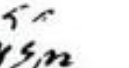

„mălaiul"/ „Moldavii"/

„Moldaviia"/ „anul"/ „acel"/

„să-l" „vinul"/ „stăpânul"/

„mulţimea"/ „numărul"/

„costul"/ 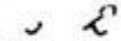 „cumpărătoriul"/ 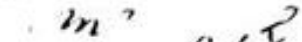

„puntul"/ 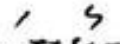 „Divanul"/ 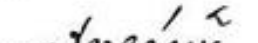

Forma „l"/ aruncată singură.

Derivă din formele precedente, „l"/ şi „l"/ la care s-a adăugat un ornament terminal. Exemple:

„alte"/ „altora"/ „cal" „ceilalţi"/

„bivol"/ 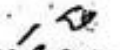 „cumpărătoriul"/ 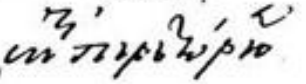

Forma „l"/ aruncată singură.

Această formă seamănă cu precedenta, dar are un al doilea ornament terminal. Exemple:

„multă"/ „pilda"/ 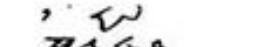

„Moldaviia"/ 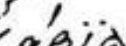 „moldovenești"/ 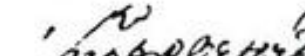

Grupul de litere „la"/ aruncat:

„de la"/ 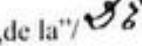 „orânduiala"/ 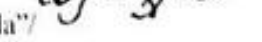

Grupul de litere „lă"/ΛЪ aruncat:

„zeciuială"/ ζεριοκ „pravilă"/ πράθη

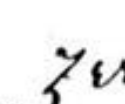

„orânduială"/ ωρίηγκη

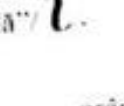

Grupul de litere „le"/ΛЄ final, aruncat

La o privire grăbită, grupul de litere „le"/ΛЄ aruncat are o formă ce se poate confunda cu litera „c"/K aruncată. Din acest punct de vedere este utilă comparaţia asupra cuvintelor „veniturile" şi „întocmai":

„veniturile"/ βεηίπιγρη „întocmai"/ πτοκιαή

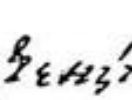

Exemple de cuvinte cu grupul de litere „le"/ΛЄ aruncat:

„cele"/ κε „acele"/ ἀκε „vale"/ θε „zile"/ ζη

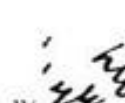

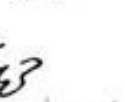

„schele"/ σκε „oile"/ ὤη „carele" ιιάρε „altele"/ ἀτκε

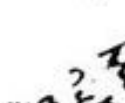

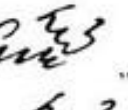

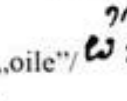

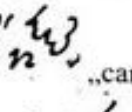

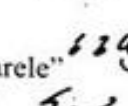

„milile"/ μήλη „reghiile"/ ῥέτιη „raelile"/ ῥαέλη „vitele"

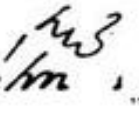

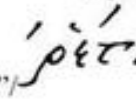

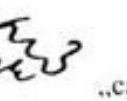

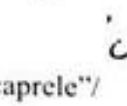

βίτκε „caprele"/ κάπρε „vinurile"/ βήηγρη

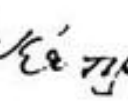

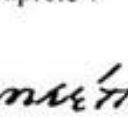

„bileturile"/ πηλέπιγρη „veniturile"/ βεηίπιγρη

Grupul de litere „-lea"/ΛЄΑ:

În situaţii frecvente, acest grup se foloseşte ca sufix pentru numeralele ordinare:

„[al] treilea"/ 3 „[al] şaselea"/ 6

Grupul de litere „li"/**ΛH**:

„chieltueli"/

Grupul de litere **„lr"/ΛP** final aruncat:

Acest grup apare ca substitut pentru grupul „lor"/**ΛOP** aruncat în poziție terminală. În funcție de forma literei „r"/**P** (verticală sau culcată), grupul „lr"/**ΛP** are două forme grafice: una cu „r" pe verticală, „lr"/ 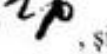 , și alta cu „r" culcat, „lr" :

Exemple:

„banil[o]r"/ „graniţil[o]r"/ „plaiuril[o]r"/

„curieril[o]r"/ 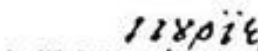 „boil[o]r"/ „vitel[o]r"/

„oamenil[o]r"/ „carantinel[o]r"/ 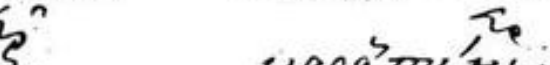

„Bucureştil[o]r"/ „veliţil[o]r"/ „plaiuril[o]r"/

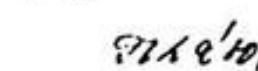 „stăpânil[o]r"/ 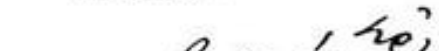

„arătatel[o]r"/ 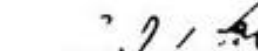 „păstoril[o]r"/ „vacil[o]r"/

„dumn[ea]l[o]r"/ 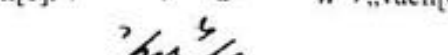

Grupul de litere „lt"/**ΛT** aruncat:

În formă aruncată, grupul „lt"/**ΛT** are forme determinate de variabilitatea grafică a celor două litere. Acest grup poate avea următoarele forme aruncate:

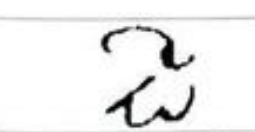	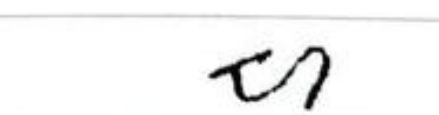
Λ cu ornament şi **T** mai sus, sub formă de titlă (~)	**Λ** normal şi **T** sub formă de titlă (~) orientată pe verticală pentru a se uni cu litera următoare

Exemple:

„mult"/ , „chieltuială"/

Grupul de litere „ltă"/ЛТЪ aruncat:

Cele trei litere se pot succeda la acelaşi nivel de aruncare sau se pot rupe una de alta pentru avea niveluri de aruncare diferite.

Exemple:

„altă"/ „ceilaltă/

Riscuri de confuzie:

Se observă la cuvântul „ceilaltă" că titla (~) orientată pe verticală, ca simbol al literei Т, poate fi confundată cu litera „m"/М care apare în unele situaţii orientată pe verticală ( ) în cuvintele următoare:

„domn"/ „precum"/

Grupul de litere „ltă"/ЛТЄ aruncat:

„alte"/ „multe"/

„alte datorii"/ „alte dări"/

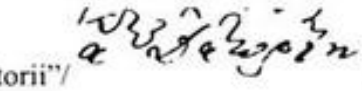

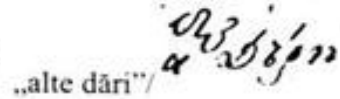

Grupul de litere „lu"/ЛѴ aruncat:

„articolului"/

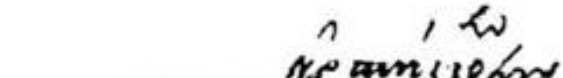

Grupul de litere „lo"/Лѡ aruncat:

„acolo"/

Grupul „jl"/ЖЛ folosit ca prescurtare pentru grupul „jul"/ЖѸЛ:

„furaj[u]l"/ 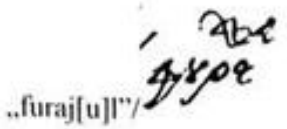

Grupul „şl"/**Ш Λ** folosit ca prescurtare pentru grupul „şul"/**Ш Ѹ Λ**:

„oraş[u]l"/ 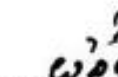 „mărunţiş[u]l"/

Grupul „tl/ **Т Λ** folosit ca prescurtare pentru grupul grupul „tul"/ **Т Ѹ Λ**

„tot[u]l"/ 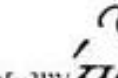 „huzmet[u]l"/ 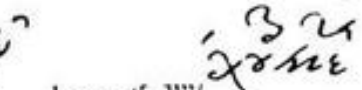

A se observa că la cuvântul „totul", scris mai sus, primul „t"/ *т* este pe rând iar cel de al doilea „t" este aruncat sub formă de titlă (~) unită cu litera „l"/ *л* .

LITERA „N"/**Н Н**

Litera „n" cu formele chirilice de tipar „n"/**Н** şi „n"/**Н** apare la scrierea de mână în trei forme ce pot să înregistreze uşoare variaţii grafice:

Н н Н	*п п*	*ѕ ѕ*

Prima formă derivă în mod evident din forma de tipar „n"/ *Н*;

Celelalte două forme, „n"/ *п* şi „n"/ *ѕ* se confundă uşor cu litera „i" exprimată grafic la scrisul de mână în forme identice „i"/ *п* şi „i"/ *ѕ*. Semnificaţia lor se identifică, însă, în contextul cuvântului.

Exemple de scriere de mână cu forma „n"/ *Н* poziţionată pe rând:

„anul"/ 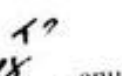 „anume"/ 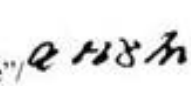 „nicio"/ 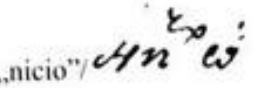

„banii"/ „cine"/ „hrană"/

„divanul"/ „pricina"/

„pune"/ „stâne"/ 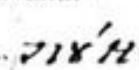 „nooă"/

„nimic"/ „streine"/

„negutătorii"/ „nelipsiți"/ 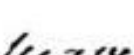

„numire"/ „neprevăzută"/

„numai"/ „numărul"/ „numele"/

Uneori, forma „n"/ apare aruncată deasupra rândului de scriere:

„un"/ „din"/ „vin"/ „unde"/

„tunde"/ 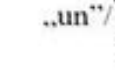 „tunză"/ 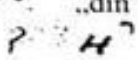 „brânză"/

„având"/ 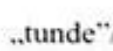 „munte"/ 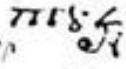 „dânșii"/

„vreun"/ 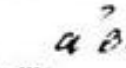 „vreun"/ 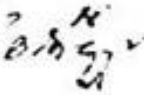 „șăzând"/

„rămân"/ „lăcuința"/ „aminte"/

„asemenea"/ „supune" 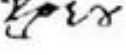

„atunci"/ 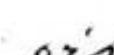 „plătind" 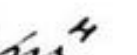 „vinde"

„sânt"/ „înăuntru"/ 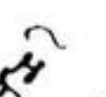 „unde"/

Exemple de scriere de mână cu forma „n"/ pe rând şi aruncat:

„anului"/ 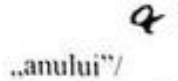 „căpitanii"/ 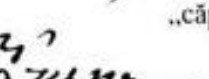

„Câmpina"/ 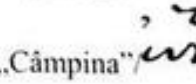 „câmpineni"/

„milostenie"/ 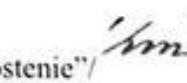 „pricinuiască"/ 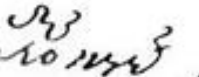

„să nu"/ „să nu să"/ „zalhanale"/

„slobozenie"/ „vrednic"/

„stăpânil[o]r"/ 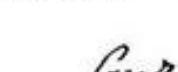 „stăpânirea"/ 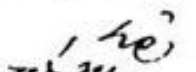

„Ghen[a]r[ie])"/ „rămâne"/ 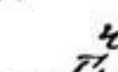 „când"/

„carantine"/ „Săcueni"/ 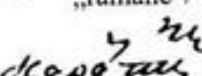

„mâna"/ „mână"/ 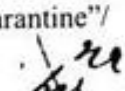 „săptămână"

„coprinde"/. 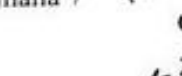 „an[ul]"/ „rămânea" 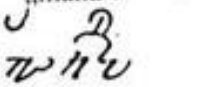

„vindea"/ „dânşii"/ 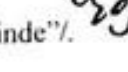

Exemple de scriere de mână cu forma „n"/ :

„din"/ „cinci"/ 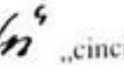 „când"/ 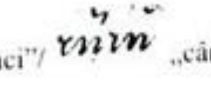 „niciun"/

„carantine"/ „înăuntru"/

„neputând"/ „dânsele"/ 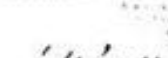 „lângă"/

„cântări" „mâncare"/

„fiind că"/ „lângă"/ „bani"/ 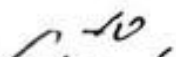

„iar când"/ 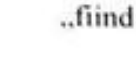 „iar când"/ 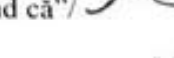

„luni"/ „lupoeni"/ 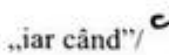 „oameni"/ 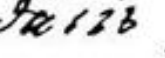

„lângă"/ 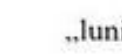 „căpitanii"/ 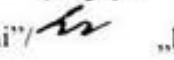

LITERELE „C"/ⵛ şi „K"/ⵇ

În scrierea de mână, litera „c"/ⵛ apare sub două forme: o formă pentru litera mare şi o altă formă pentru litera mică. Litera mare are foarte frecvent o formă aruncată şi expansivă, la care există mai întotdeauna un ornament de felul ⵔ. Litera mică apare în două forme ce pot crea confuzii dacă este citită fără a se corela în contextul cuvântului. Observaţi aceste forme în tabelul de mai jos.

Formele „C"/ şi „c"/

Forma „C"/ apare, de regulă, la începutul cuvântului. Exemple:

Litera „c"/ **К** apare aruncată, atât singură cât și în grupuri de litere. Când este singură are un ornament terminal care o face distinctă, „c"/ , așa cum se vede în exemplele de mai jos:

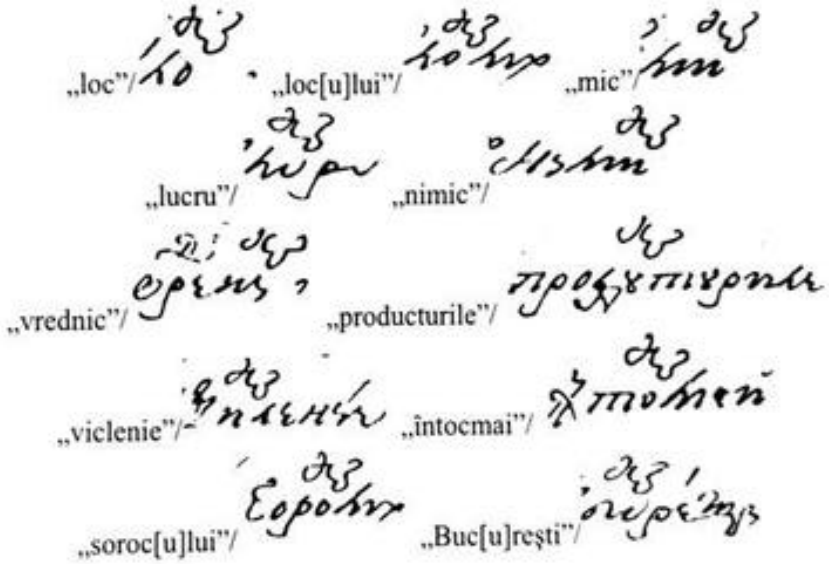

În grup de litere ornamentul nu mai există:

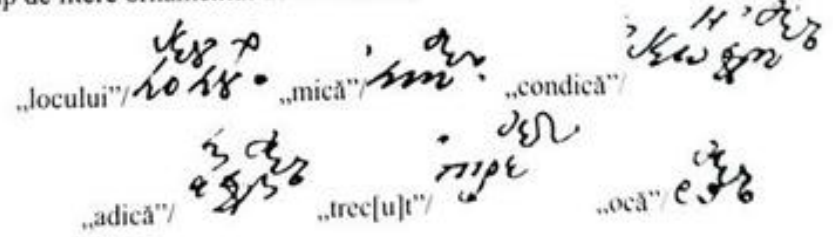

Formele „c"/ și „c"/

După cum se observă, există o formă din două bastonașe separate, „c"/ , și o altă formă apropiată, „c"/ , la care bastonașele sunt unite la bază. Exemple:

„cu"/ „ acum"/ „carā"/ „cătrā"/ „acolo"/

„care"/

„catâr"/ „curat"/ „că /„chear"/ „cumpărat"/

„ca"/ „adică"/ „aducă"/

„chiezăşie"/ „cât"/

„coborî"/ „cui"/ „chip"/ „cai" "/

„carantine"/ „curieri"/

„cu"/ „ căşării"/

În unele situaţii, litera „c"/ aruncată apare în formă vestigială la scrierea de mână, grafema „c"/ format din două bastonaşe fiind redus la forma de tremă, (¨), ca în cuvintele „i pak" „Neakşu" din „*Scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung*":

„i pak"/ „Neakşu"/

LITERA „Č"/Ч

În scrierea chirilică, litera „č"/Ч se pronunţă ca un grup de felul „tş". Pentru lămurire poate imagina cum se pronunţă cuvintele „ci" sau „ce" dacă eliminăm vocalele.

La scrierea de mână această literă are următoarele forme:

			în formă aruncată

Forma „Č"/

Aceasta este forma majusculă de mână şi apare foarte rar:

„Cei"/ „Cei ce"/ „Ci"/

Formele „ѣ"/ „ѣ"/ „ѣ"/ cu evoluţie spre „ѣ"/ „ѣ"/

Exemple:

„aceasta"/ 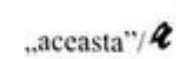 „această"/ 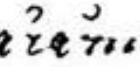 „acea"/

„acei"/ „acel"/ 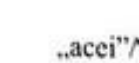

„Zămnicea"/ „turcească"/ 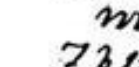

„ce"/ „ce"/ „cere"/ „celor"/ 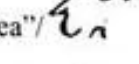

„ceilalţi"/ 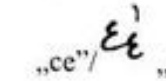 „cerceta"/ 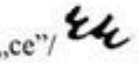

„acea"/ „acele"/ „acelui"/ „obiceiu"/ 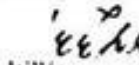

„orice"/ „rădice"/ 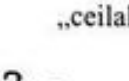 „aduce"/ 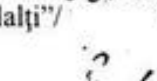

„trece"/ 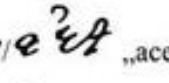

„treceri"/ 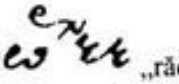 „berbece"/ 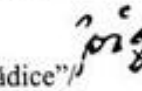

„dobitoace"/ „dobitoacele"/ 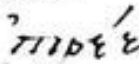

„austriiaceşti"/ 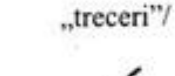

„pecetea"/ „trecerea"/ 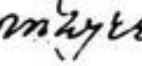

„turceşti"/

„treisprezece"/

„cine"/ 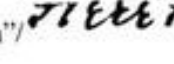 „cinstitu"/ 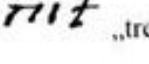

„cinci"/

„pricina"/ „pricinuiască"/ 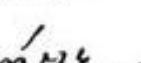

„pricinueşte"/ „vaci"/ „vacile"/

„zeciuială"/ „mijlocire"/

În aceeaşi formă prezentă la scrierea pe rând apare aruncată în grup de litere:

„nici"/ „nicio"/ „niciun"/

„doozeci"/ „încoace"/

„face"/ „trece"/

„dobitoace"/

Forma „č"/

În formă aruncată singură, litera „č"/ are un ornament terminal, astfel că „č"/ devine „č"/. Exemple:

„obic[i]nuesc"/ „obic[i]nuitele"/

LITERA „Ş"/Ш

Litera „ş"/**Ш** are o singură formă în scrierea chirilică de mână, atât pentru litera scrisă pe rând, cât şi pentru litera aruncată: „ş"/. Micile variaţiuni caligrafice sunt irelevante. Sublinierea evidentă o deosebeşte de litera „m"/.

Litera „ş”/ ш pe rând:

„aşa”/ „ş-au”/ „eşi”/ „moşii”/

„păşune”/ „răvaşe”/ „şăzând”/

„vătaşi”/ „dânşii”/ „căşării”/

„aşăzaţi”/. „mărunţişul”/

În unele situaţii, litera „i”/ и situată imediat după „ş”/ ш, aflat pe rând, este aruncată sub rând:

„şi”/ „şi”/ „şi-i”/ „sfârşit”/

„eşi”/ „chiezăşie”/ „precum şi”/

Litera „ş”/aruncată deasupra rîndului:

„îş[i]”/ „să-ş[i]”/ „să-ş[i]”/ „aceiaş[i]”/

„însuş[i]”/ „iarăş[i]”/ „răvaş”/

„Călăraşi”/ „vameş[u]lui”/

„fieşcare”/ „plăiaşi”/ „suppuşi”/

La aruncarea grupului „şul” aflat în poziţie terminală dispare, uneori, litera „u” iar grupul se comprimă ca „şl”:

„oraş[u]l”/ „vameş[u]l”/ „mărunţiş[u]l”/

LITERA „ŞT"/ѿ „ŞT"/ѱ

În scrierea chirilică românească, grupul „şt" este exprimat de un grafem unic având fo de tipar „şt"/ѿ sau „şt"/ѱ iar forma scrisă de mână „şt"/ . Exemple:

„ştirea"/ „nişte"/ „câştig"/

„aceştiia"/ „Buc[u]reşti"/

„Domneşti"/ „porneşte"/

„vorbeşte"/ „pricinueşte"/

„înştiinţa"/ „înpărăteşti"/

„rumâneşti"/ „turceşti"/

„moldoveneşti"/

„austriiaceşti"/ „europieneşti"/

Apare mai rar şi în formă aruncată:

„nişte"/ „rumâneşti"/

LITERA „D/Д"

La scrierea de mână, litera „d"/Д apare sub următoarele forme:

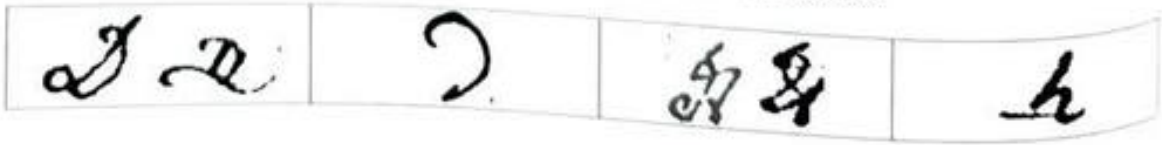

Forma „d"/

Această formă este identică cu alfabetul latin:

„dă (de)"/ „de la" „dar"/ „din"/

„dea[că]"/ „după"/ „dator"/

„datori"/ „dânsele"/ 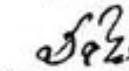 „dânşii"/

„depărta" „deosebire"/

„adresarisi"/ 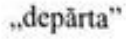 „deşchide"/

„divanul"/ „domneşti"/ „decât"/

„dooă"/ „dobitoace"/

„dă cătră"/ „Dunăre"/ „îndată"/

În formă aruncată, această literă apare subliniată de o titlă, ca :

„când"/ „scoţând"/ „vrednic"/

„dovada"/ „slobode"/ „sloboade"/

„judeţe"/ „jude[ţu]"/ „iar când la"/

„iar încetând"/ 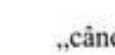 „iscălind"/ 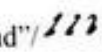

„plătind"/ „scăzând[u]-s[e]"/ 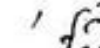

„unde sânt"/ „unde nu sânt"/ 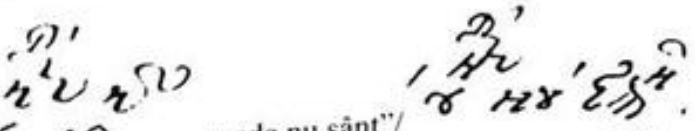

„vinde"/ „vrând"/ 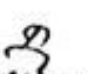 „fiind că"/

Forma „d"/

Este foarte rară:

„dator"/ 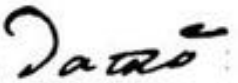

Forma „d"/

Desenul caligrafic al acestei litere este executat prin întâlnirea a două jocuri de linii care se suprapun într-o formulă de construcţie care să delimiteze un discret triunghi central şi doi pivoţi terminaţi fiecare cu câte o buclă:

Exemple:

„de"/ „dea"/ „dau"/ „după"/ 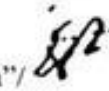

„dată"/ „deaca"/ „adică"/

„dânşii"/ „aducă"/ „aduce"/

„adeverită"/ „aşijderea"/ 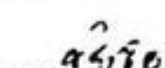

„condiţii"/ 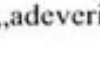 „Moldaviia"/ 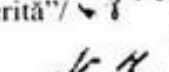

„orânduială"/ „rădicata"/ 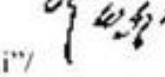

„slobode"/ 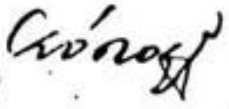 „socotindu-se"/

„sudit"/ 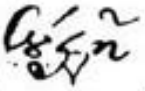 „şăzând"/ 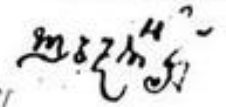 „trecându-o"/ 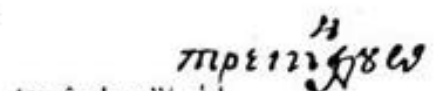

„unde"/ 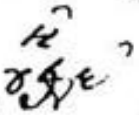 „vrând"/ 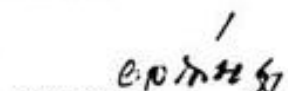 „vreodată"/ 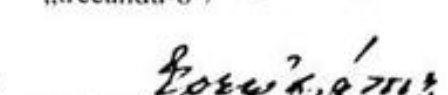

În multe cazuri, forma „d"/Д chirilic scrisă de mână are un aspect confuz, în care desenul celor două jocuri de linii descrise mai sus se uneşte, se reformatează şi generează o formă aproape indescifrabilă:

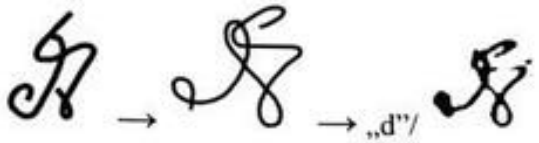

Desenul caligrafic al acestui grafem, întâlnit uneori în forma „d"/ , trimite mai degrabă la un derivat din glagoliticul rond „d"/ⴆ[12] Exemple:

„dă"/ „dă"/ „dea"/ „dea"/ „dea"/ „dea"/ 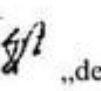

„dăla (dela)"/ 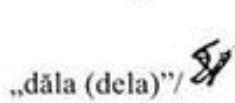 „adică"/ 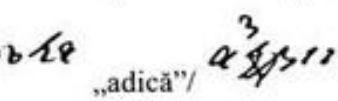 „condică"/ 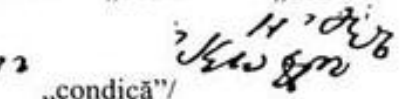

"când"/ 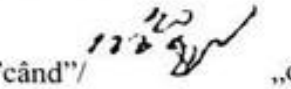 „orânduită"/ 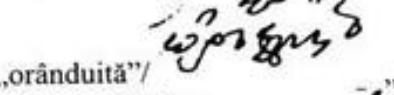 „pilda"/ 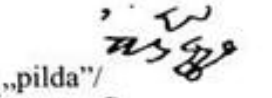

„curăţindu-să"/ 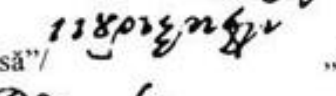 „îndată"/ 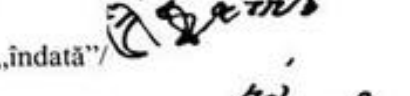

„după taxa"/ 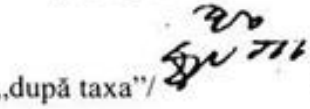 „hotărându-se"/ 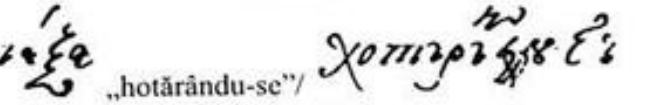

„ridice"/ 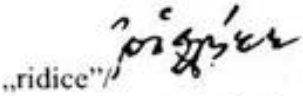 „sudiţii"/ 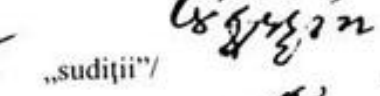 „unde"/ 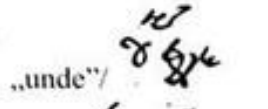

„vindea"/ 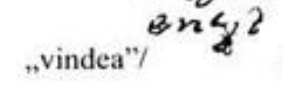 „moldoveneşti"/ 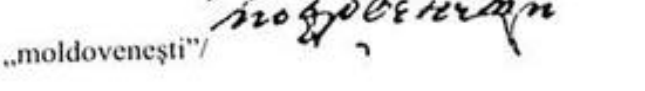

[12] Este mai mult decât probabil că păstrarea în scrierea chirilică de mână a acestei forme glagolitice a literei „D" ţine de sacralitatea pe care o moştenea, din faptul că este litera de început a numelui lui Dumnezeu.

Forma „d"/ :

Forma „d"/ se aseamănă cu litera „l"/ , de care se deosebeşte printr-o sublinie evidentă. Exemple:

„dă cătră"/ „după cerere"/

„dumn[ea]l[o]r"/ „dumn[ea]lui"

Forma „d"/ apare uneori şi aruncată:

„slobodă"/ „iar când"/

„jude[ţu]"/ „fiind că"/

În unele situaţii apar cuvinte ce conţin două-trei forme diferite ale literei „d"/ :

„dovedi"/

„dovedindu-se"/ „după pilda"/ 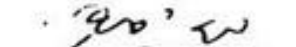

LITERA „DZ"/

Această literă apare foarte rar:

„vădzu"/ „dzise"/ 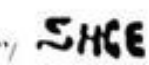

Litera „dz"/ apare mai ales ca slovocifră pentru numărul „6" din ordinul unităţilor. Exemple:

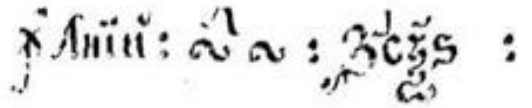

„în anii 7266"

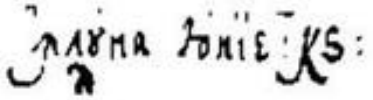

„în luna iunie 26"

În textele târzii litera „dz"/ѕ a fost înlocuită cu „z"/з.

„zece"/

LITERA „M"/М

Litera „m"/м apare în scrierea chirilică românească de mână destul de uniformă, având mici excepții de orientare:

Forma „M"/

„Moldaviia"/ 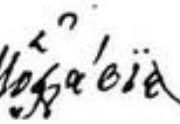 „Moldaviia"/ 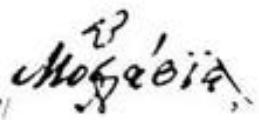

Forma „m"/ :

Această formă începe în mod specific cu o bară inițială oblică mai înaltă decât restul literei. Exemple:

„mare"/ 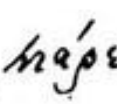 „Ghermaniia" 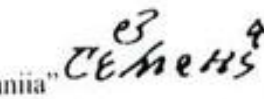 „curma"/ 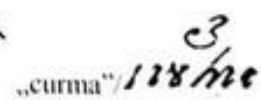

„marfă"/ „întocmai"/ 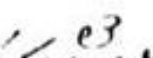 „vreme"/

„limanul"/ „amestec"/

„anume"/ „asemenea"/ 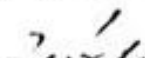

„seama"/ „jumătate"/ 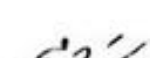

„merge"/ „numărul"/ 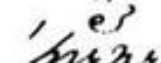 „nimic"/

„om"/ „pământenii"/ 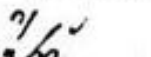

„rămâne"/ „sumă"/ 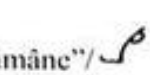

„urma"/ „vama"/ 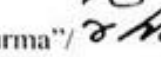

Riscuri de confuzie a formei :

La scrierea de mână, litera „m"/ scrisă în forma „m"/ , învecinată cu „i"/ formează o succesiune grafică derutantă, „mi"/ . Exemple:

„mic"/ „mică"/ 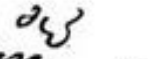 „mică"/ 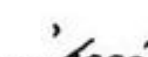

„mijlocire"/ „milile"/ 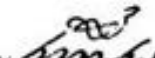

„miliții"/ 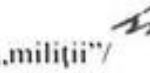 „milostenie"/ 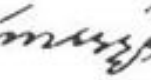

„nimic"/ 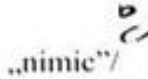 „priimirii"/ 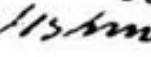

„trimite"/ 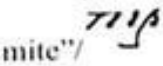 „mișcătoare"/ 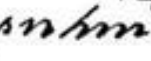

Uneori apar combinații interesante ale formei „m"/ cum este cazul cu grupul de litere „ma"/ cu „a"/ în formă de cârjă, „a"/ , aruncată sub „m"/ :

„mai"/ „seama"/ „suma"/ „urmare"/

Forma „m"/

Această formă apare de cele mai multe ori aruncată:

„cum"/ „acum"/ „cumpăra"/

„întâmpla"/ „întâmplare"/

„râmători"/ „însemnează"/

„jumătate"/

„schimb"/ „schimbare"/

„Zămnicea"/ „noemv[rie]"

„caimacam[u]l"/ „câtățime"/

Forma „m"/

De astă dată avem un „m"/ rotit spre dreapta pentru a ajunge pe verticală, aruncat sau pe rând:

„precum"/ „precum și"/ „acum"/

„Câmpina"/ „cumpărătoriul" 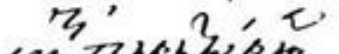

„însemnează"/ „Domneşti"/ 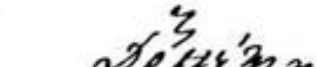

„dumn[ea]lui"/ „dumn[ea]l[o]r"/

LITERA „P"/П

Litera „p"/П apare în scrierea chirilică de mână sub cinci forme:

Forma „P"/ , majusculă, scrisă pe rând

În această formă pot să apară grafii uşor diferite:

„p"/ „p"/ „p"/ „p"/ .

Exemple:

„Pe"/ „Pe"/ „Prinţipat"/

„Plaiuril[o]r"/ „Prinţipatu"/

„Pagubă"/ „Plata"/ „Plaiuril[o]r"/

„Patru"/ „Pentru"/ „Pâcura"/

„Plătcască"/ „Precum şi"/ 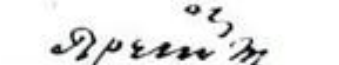

„plătind"/

Forma „p"/

Apare cu cea mai mare frecvenţă la scrierea pe rând dar uneori şi ca literă aruncată.

Exemple de scriere pe rând:

În formă aruncată, această literă are un ornament terminal devenind „p"/ :

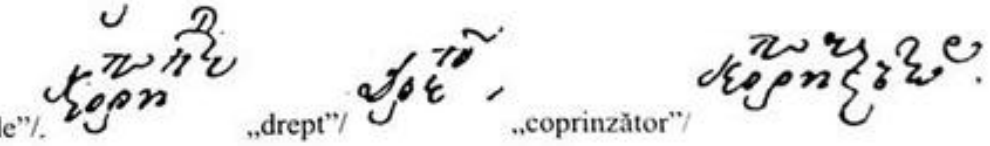

Forma „p"/ scrisă pe rând

După cum se vede, acest tip este format din două bastonaşe separate, dintre care, cel mai frecvent, numai primul mai păstrează un rest din bara de acoperire pe care o avea forma precedentă. Exemple:

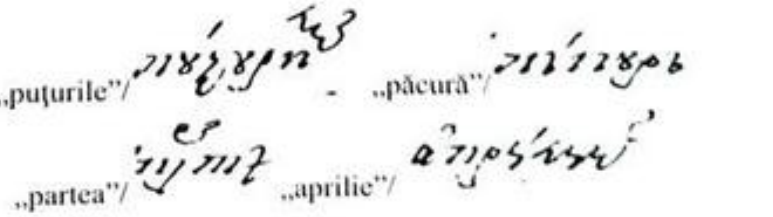

„preţul"/ „supuse"/

„după"/ „isprăvnicături"/ 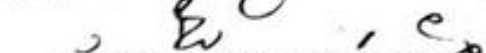

Forma „p"/ scrisă pe rând

La această formă, cele două bastonaşe se unesc printr-o linie rondă în partea de jos, iar primul bastonaş păstrează un rest din bara de acoperire pe care o avea forma iniţială. Exemple:

„Câmpina"/ „Depozit"/ 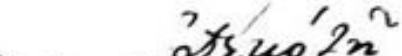

„păcurii"/ „poată"/

„stăpânil[o]r"/ 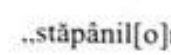 „sept[emvrie]"/

În formă aruncată, această literă are uneori un ornament, devenind „p"/ :

„coprinderea"/

Forma „p"/ :

Forma „p"/ apare de cele mai multe ori ca literă aruncată iar când se află singură într-o asemenea poziţie, capătă un ornament, devenind „p"/ :

„După"/ „după pilda"/ 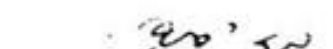

„după taxa"/ „supt"/

„Dreptate"/ 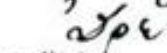 „săptămână"/ 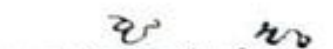 „chip"/

Uneori, bara de sus a acestei forme este separată de corpul literei, care prezintă o formă nouă, „p"/ :

„nelipsiți"/ 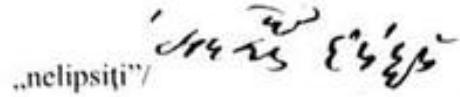 „după cerere"/ 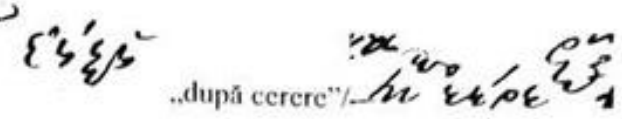

Forma „p"/ apare uneori și pe rând:

„împreună"/ 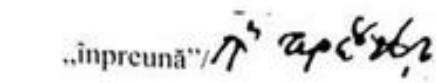

LITERA „PS"/Ψ

Grupul de litere „ps"/Ψ poate fi exprimat în scrierea chirilică atât prin literele „ps"/**ПС** ca în cuvântul „nelipsiți"/ 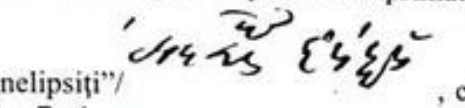 , cât și prin folosirea literei „ps"/Ψ, ca în cuvântul „lipsită"/ .

LITERA „F"/Ф „F"/Ф

La scrierea de mână apare în două forme grafice: una cu triunghi la capăt, iar alta cu un inel simplu sau complicat:

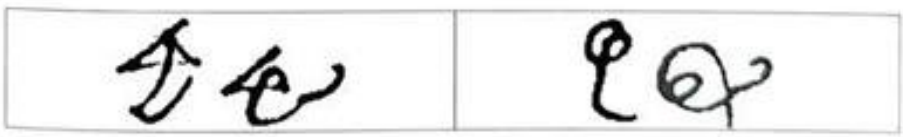

Forma „f"/ :

„fără"/ „fără"/ 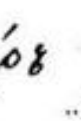 „facă"/ „face"/ 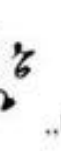

„faţă"/ 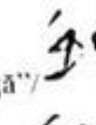 „furaj[u]l"/ „sfârşit"/

„feliu"/ 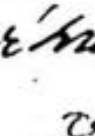 „fieşcare"/ „folosească"/ 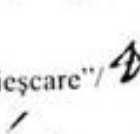

„logofeţi"/ 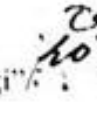 „tarif"/ 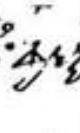 „marfă"/ 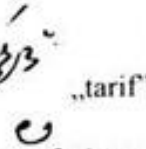

„mărfuri"/ 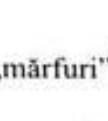 „mărfurile"/ 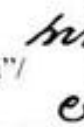

„portofranco"/ 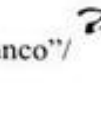 „Calafatu"/ 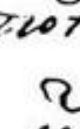

„catagrafi[e]"/ 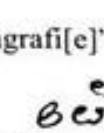 „câte vor fi"/ 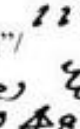

„vor face"/ 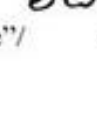 „au fost"/ „află"/ 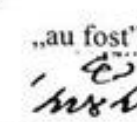 „afla"/ 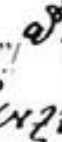

„mufluzească"/ 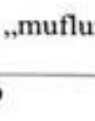 „tarif"/ 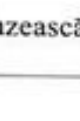

Forma „f"/ 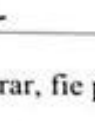

Apare foarte rar, fie pe rând, fie aruncat:

„fi"/ 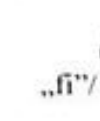 „afla"/ 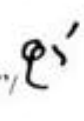 „vătaf"/ 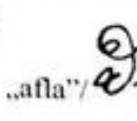

În unele situaţii litera „f"/ 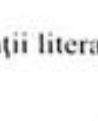 apare expansivă la scrierea de mână:

„fiind că"/ „fiind că"/ 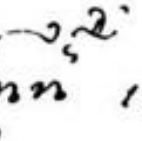

LITERA „Ţ”/ Ц, ц

Deşi are o frecvenţă redusă, această literă apare sub cinci forme grafice la scrisul de mână:

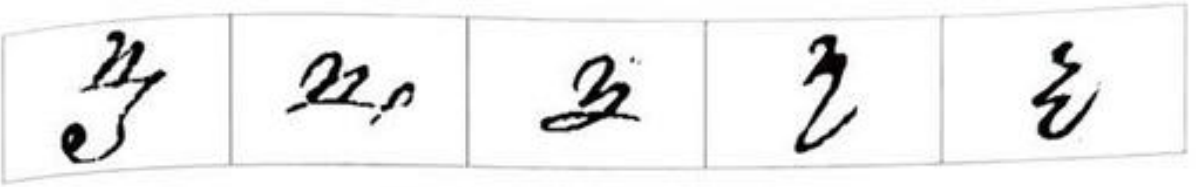

Primele patru forme par să fie mai rar întâlnite. Exemple:

Forma „ţ”/

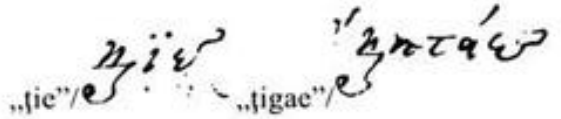

„ţie”/ „ţigae”/

Forma „ţ”/

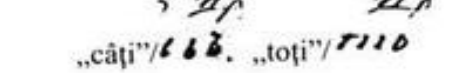

„câţi”/ „toţi”/

Forma „ţ”/

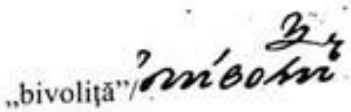

„bivoliţă”/

Forma „ţ”/

Apare ocazional:

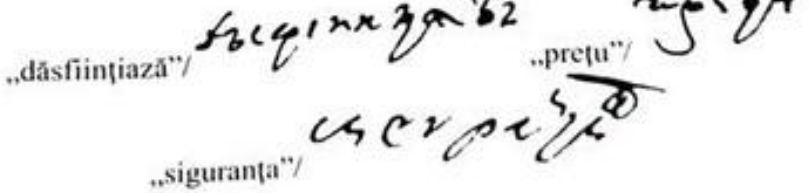

„dăsfiinţiază”/ „preţu”/

„siguranţa”/

Forma „ţ"/

Apare cu cea mai mare frecvenţă:

„alţi"/ „cărţi"/ „câţi"/ „toţi"/

„ţara"/ „curţi"/ „faţă"/ „puţin"/

„puţuri"/ „graniţă"/ „preţul"/

„înştiinţa"/ „lăcuinţa"/

„mărunţişul"/ „mulţimea"/

„prinţipat"/

Riscuri de confuzie:

La o privire superficială, forma „ţ"/ se poate confunda cu „x"/ , faţă de care există mici diferenţe:

„alţi"/ „luxu"/

Forma „ţ"/ s-ar mai putea confunda cu forma „te"/ . Să observăm însă că forma „ţ" este întotdeauna pe rând cu coborâre sub rând, în timp ce forma „te"/ începe ca aruncare ce coboară în linia rândului. Exemplu:

„pretenţie"/

Formele „ţ"/ „ţ"/ „ţ"/ şi „ţ"/ se pot confunda cu „ğ"/ . Opţiunea este determinată de contextul cuvântului. Exemple:

„înţelege"/ „trage"/ 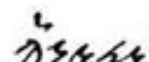

LITERA „B"/Б

În scrierea de mână apare sub două forme: o formă pentru litera mare şi o altă formă pentru litera mică.

Forma „B"/ :

„bani"/ „Brăilii"/ 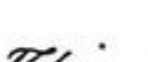

Forma „b"/ 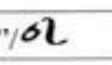

„banii"/ „schimbare"/ 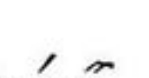 „obiceiu"/

„sloboază"/ „Buc[u]reşti"/ 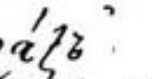

„berbece"/ 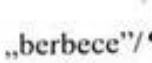 „bârsană"/ 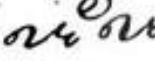

„brânză"/ 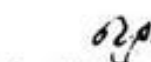 „cobori"/ 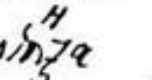 „deosebire"/ 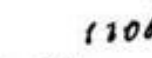

„dobitoace" „boi"/ „bivol"/ 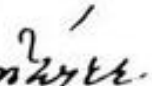

„bivoliţă"/ „aibă"/ „bani"/

„trebue"/ „băgare"/

„slobozi"/ „dobitoacele"

„oboarăle"/ „slujbă"/ „Brăila"/

Litera „b"/Б apare foarte rar ca literă aruncată. Exemple:

„pagubă"/ „schimb"/

LITERA „V"/В

Litera „v"/В apare în scrierea chirilică românească de mână sub două forme principale pot înregistra, fiecare, variaţiuni nesemnificative:

Formele „v"/ şi „v"/

„viile"/ „vin"/ „vama"/ „div[a]n"/

"vreodată"/ „viitoare"/

„Valahiia"/ „vătaşi"/

„vechime"/ „visterie"/

În formă aruncată litera aceasta are adesea o înfloritură terminală:

„v"/ ca în cuvântul „isprăvnicat"/

Formele „v"/ și „v"

„va"/ „avea"/ „voi"/ „vor"/

„vrea"/ „vreun"/ „averi"/

„povara"/ „vinde"/ „pravilă"/

„divanul"/ „dovada"/ „răvaș"/

„Moldaviia"/ „vânzare"/

„hrisoave"/

LITERA /„Z"/ „Z"/

Cele două forme de tipar ale literei, „z"/ și „z"/ , sunt exprimate la scrierea de mână prin două forme expansive:

Formele „z”/ şi „z”/

„răspunză”/ „păzindu-să”/ 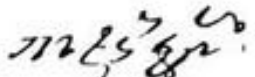

„îndatorează”/ 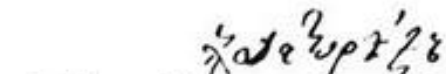 „ernează”/ 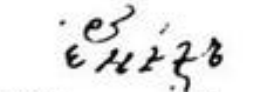

„sloboază”/ „vânzare”/ 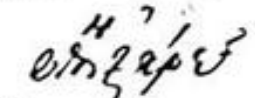

„chiezăşie”/ 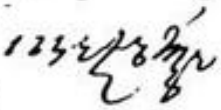 „depozit”/ 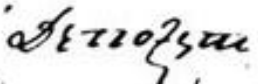

„zahereaoa”/

Uneori „z”/ îl înlocuieşte din greşeală pe „s” . Exemplu:

„[a] transportui”/

În mod frecvent, forma „z”/ are cârligul superior aplatizat, devenind „z”/

„tunză”/ 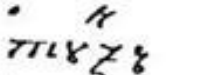 „tranzit”/ 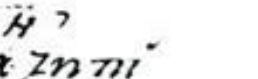

„brânză”/ „scăzând[u]s[e]”/ „urmeze”/

„aşăzaţi”/ „înceteză”/

„însemnează"/ 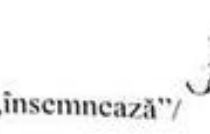 „Zămnicea"/ 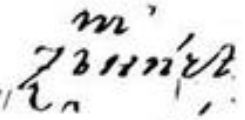

„slobozirea"/ 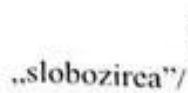 „şăzând"/ 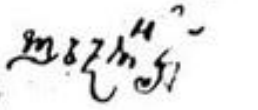

„vânzătorii"/ „zeciuială"/

Forma „z"/

„izvoarăle"/ 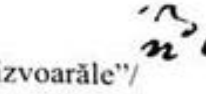 „haznelii"/

„huzmet[u]l"/ 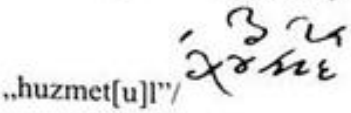

Riscuri de confuzie:

Forma „z"/ se confundă uşor cu „r"/ şi „s"/ . Exemple:

„huzmet[u]l/ 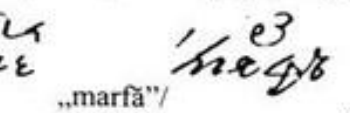 „marfă"/ „păstori"/

Deşi, „z"/ şi „r"/ par identice, înclinarea lor diferită face diferenţa. Pe de altă parte, „z"/ şi „r"/ au o mică buclă la capătul inferior care lipseşte la grafemul „s"/ . În afară de aceste elemente ajută şi contextul la citirea corectă.

LITERA „G"/Г

Litera „g"/Г are, de regulă, format unic la scrierea de mână, atât ca literă mare cât şi ca literă mică, înregistrând abateri grafice minore:

„g"/ „g"/ „g"/ „g"/

Exemple:

Litera „g"/**Γ** apare şi în forme aruncate, atât singură cât şi însoţită de consoane:

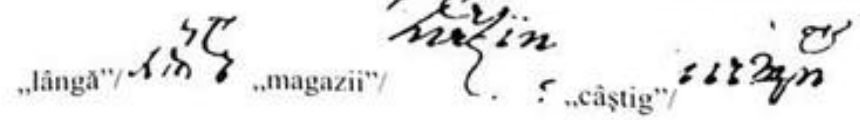

„negu̯ător"/ 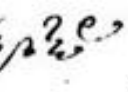 „dregătorii"/ 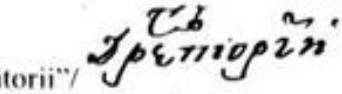

„logofeți"/ 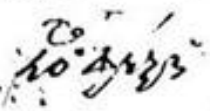 „prigonire"/ 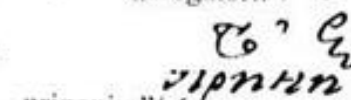 „avg[u]st"/ 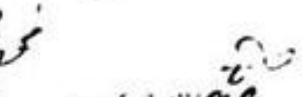

Grupul de litere „g"/ + „a"/ , unde „a" chirilic este în formă de cârjă, poate să conducă uneori la forma scrisă de mână „ga"/ , cu „a"/ sub „g"/ , riscând o confuzie cu litera chirilică „z"/ sau cu cifra arabă „3". Exemple:

„sluga"/ 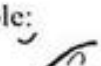 „ruga"/

Același grup „ga"/ se poate confunda și cu grupul „ce-au"/ :

„ce-au fost"/ „ce-au prinsu"/

LITERA „Ğ"/ Ѱ

Acest grafem, ğ/ Ѱ apare în grupurile de litere „ge"/ Ѱє „gi"/ Ѱн și prezintă, la scrierea de mână, forme destul de apropiate, în care corpul de bază este marcat de o subliniere evidentă, completată în jos cu o linie buclată:

Exemple:

„merge"/ „strânge"/ 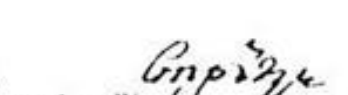 „trage"/ 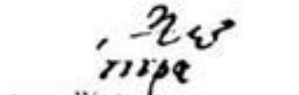

„înțelege"/ 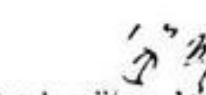 „curgere"/ 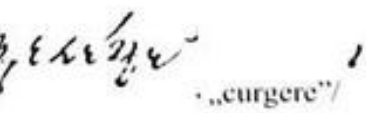

„curgere de vreme"/ 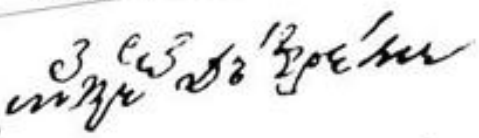

„agie"/ „cantaragiu"/

„legiuire"/ „legiuita" 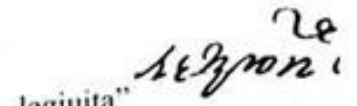

„sânt legiuite"/ 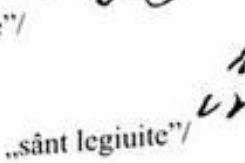

În unele situaţii forma ğ/ se poate confunda cu „ţ"/ , deosebirea dintre cele două litere scrise de mână fiind minoră:

„trage"/ „toţi"/ 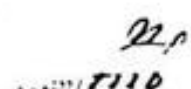

LITERA „H"/X

În scrierea chirilică românească litera „h"/X apare mult mai rar decât în scrierea cu alfabet latin, deoarece în primul caz nu există grupurile de litere de felul „che", „chi", „ghe", „ghi", în care litera „h" este obligatorie. Astfel, cuvântul „pereche" se scrie cu alfabet chirilic, atât de tipar cât şi de mână - „pereke"/ 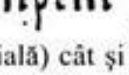 şi „pereke"/ 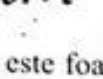 . Ca urmare, prezenţa sa, atât pe rând (mai ales ca literă iniţială) cât şi în formă aruncată, este foarte rară şi are o formă unică în scrierea de mână.: „h"/ „h"/. Exemple:

„hotar"/ 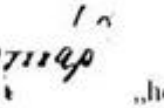 „hotări"/. „hotărâta"/ 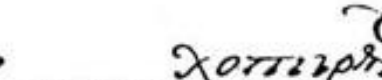 „hotărâtă"

„hotărându-se"/ 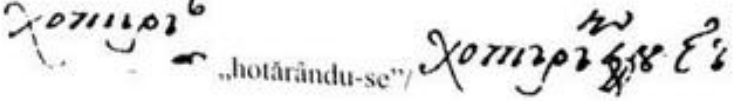

„hrană"/ 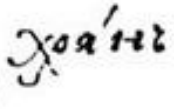 „hrisoave"/ 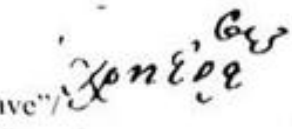 „hrisoave"/ 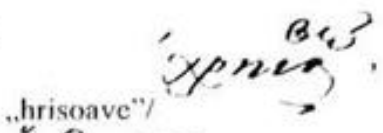

„huzmet[u]l"/ „huzmet[u]lui"/ 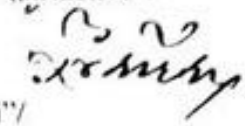

„zalhanale"/ 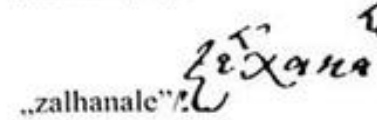 „haznelii"/

„jude[ţul] Prah[o]vii"/ 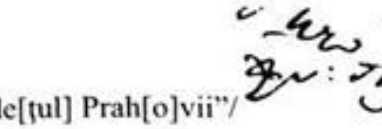 „Valahii"/ 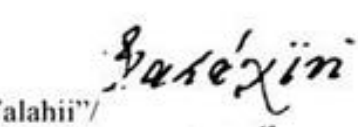

„Prinţipat[u]l Valahii"/ 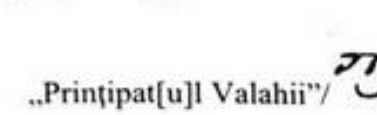

„zahereaoa"/ 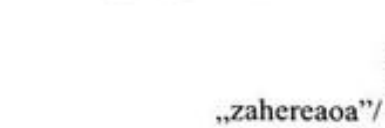

Atunci când este scris pe rând şi este urmat de „r"/ sau de „a"/ în formă de cârjă, „a"/ , litera „h"/ poate să pară complicată:

„hrană"/ 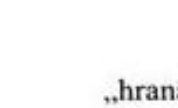 „hazneaoa"/

„vama haznelii"/

LITERA „J"/

Ca şi la scrierea de tipar, litera „j"/ are la scrierea de mână un aspect de forma literei X barată pe verticală, „j"/ , dar în multe manuscrise această compoziţie este forţată de fuga condeiului spre forme mult mai încurcate, dintre care una este pe rând şi alta este aruncată.

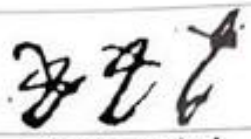	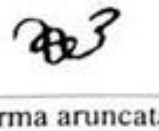
Forma pe rând	Forma aruncată

Forma pe rând, „j"/

La forma pe rând este evidentă o linie înnodată ce se prelungeşte în jos:

„jumătate"/ „jumătate"/ 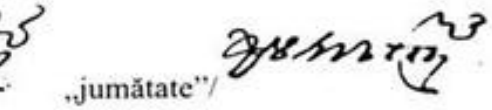

„jumătate"/ „jumătate"/ 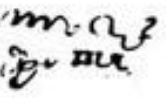

„înprejurare"/ 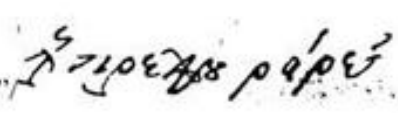 „judecată"/ 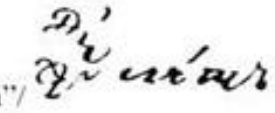

„jude[ţul] Prah[o]vi" 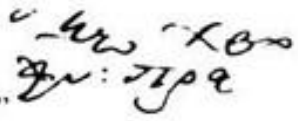

„jude[ţul] Săcueni"/ 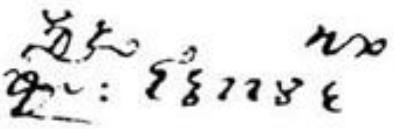

„în jos"/ 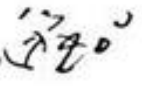 „mai jos"/ 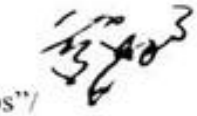

Forma aruncată, „j"/

La forma aruncată se menţine aceeaşi linie înnodată prezentă la scrisul pe rând, dar în locul liniei coborâtoare apare un ornament de tipul sau . Exemple:

„slujba"/ 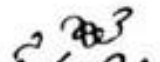 „slujbă"/ „aj[u]tor"/ „slujitori"/ 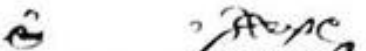

„furaj[u]l"/ 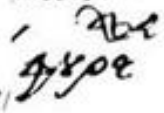

„mijlocire"/ 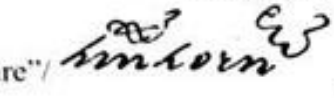 „aşijderea"/ 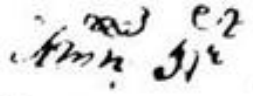

„câte doi slujitori"/ 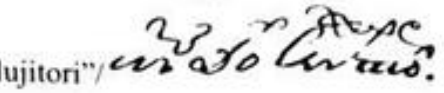

În unele situaţii, litera „j"/ж este înlocuită cu grafemul „ğ"/ , ca în cuvântul:

„giumătate"/ 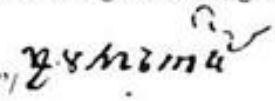

LITERA „X"/

La scrierea de mână litera aceasta apare expansivă: „x"/

„luxu"/ 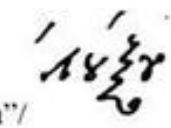 „după taxa"/ 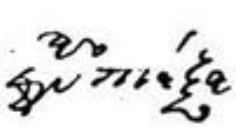

ABREVIERI CHIRILICE ROMÂNEŞTI SCRISE DE MÂNĂ

În textele chirilice româneşti scrise de mână există numeroase abrevieri în care unele cuvinte formate din mai multe litere sunt reduse, de cele mai multe ori, la 2-3 litere dintre care, mai mereu, una este aruncată. De regulă, abrevierile sunt marcate în final cu două puncte (:).

Cele mai frecvente abrevieri ar putea fi sistematizate după cum urmează:

a. Invocaţii simbolice, divinităţi şi sfinţi

Cele mai vechi texte elaborate în cancelariile române au fost scrise în limba slavonă. După trecerea la scrierea în limba română, folosindu-se alfabetul chirilic adaptat, s-au menţinut o parte dintre formulele de prescurtare preexistente pentru invocaţiile simbolice şi pentru divinităţi. Iată câteva exemple:

Dumnezeu: „D[u]mn[e]dzău"/ „D[u]mn[e]zeu"/

Prin mila lui Dumnezeu: „b[o]j[eiu] m[i]l[o]st[iu]"/ 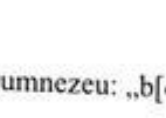

„m[i]l[o]stiiu băjeiu"/ 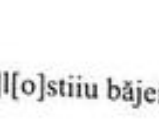

„cu frica lui D[u]mn[e]zeu"/ 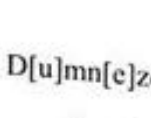

„Domnul nostru Is. Hs."/ 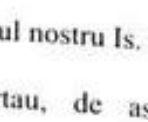 „Is. Hs."/ 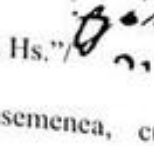

Se prescurtau, de asemenea, cuvintele „sfânt", „apostol" şi numele proprii ale evangheliştilor.

„St. Gheorghie"/ 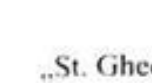 „St. Gheorghie Vechi"/ 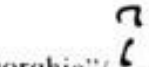

Ap[o]s[to]l: „apstl"/

b. Ranguri feudale şi formule de politeţe

Numele voevodului

„Io Grigorie Ghika voevoda bojiu m[i]l[o]stiiu g[o]sp[o]d[a]rî zemli Moldavscoi"

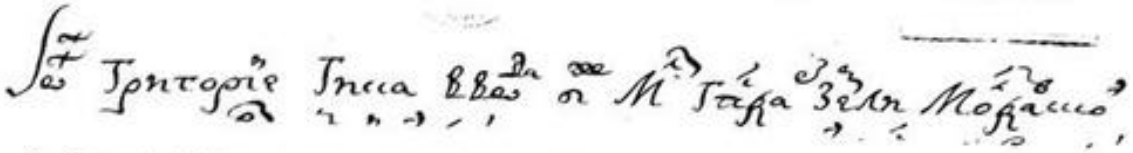

„Io Grigorie Ghika v[oe]voda b[o]j[eiu] m[i]l[o]st[iu] g[o]sp[o]dar zemli Moldavskoi"

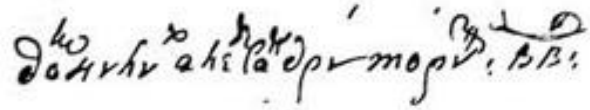

„Domnului Alecsandru Moruzi v[oe]v[o]d"

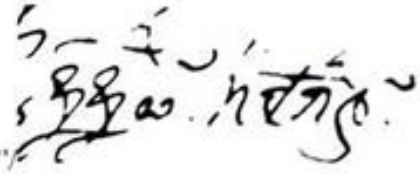

„v[oe]vod i g[o]sp[o]d[a]r"

Ranguri boiereşti:

Biv (prescurtare slavonă pt. „fost"): „biv"/ „biv"/ 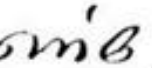 „biv"/ 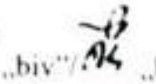

Velichi (mare): „vel"/ 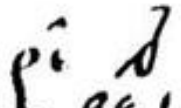

Ban:

„biv vel ban"/ 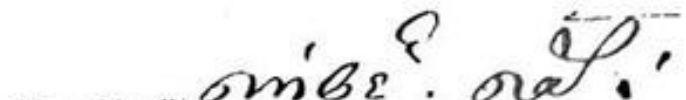

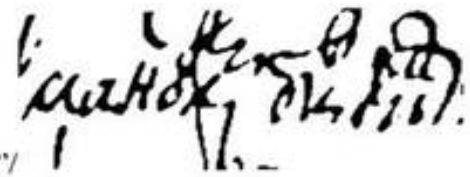

Căpitan: „Manolachi biv căpt"/

Clucer: „cluci"/ 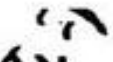

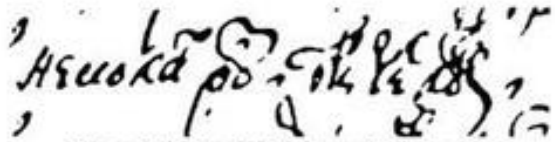

„Necolai Ros[e]t biv vel clucear"

Logofăt „log"/ 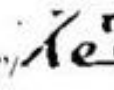 „v[el] log"/ 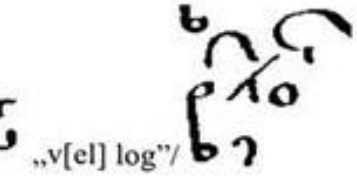

Paharnic: „vel păh"/ 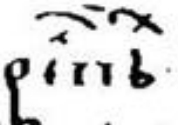

Pitar: „Panaiotachi pit"/

„Nistor biv vel pit"/ 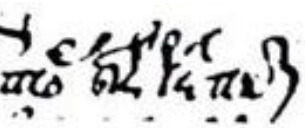

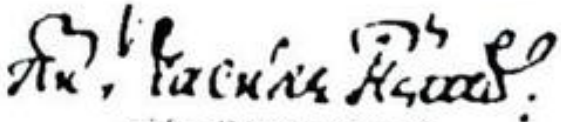

„pit[arul] Vasile Nistor"

„Nistor pit[ar]"/ 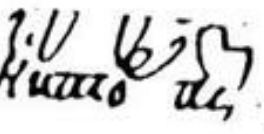 „vel pit[ar]"/ 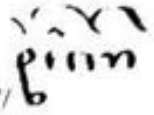

Postelnic: „vel post[elnic]"/ 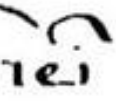

Sluger:

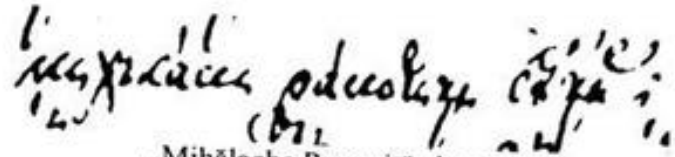

„Mihălache Racoviţă slugear"

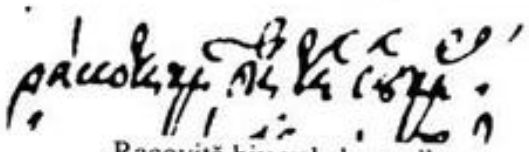

„Racoviţă biv vel slugear"

Spătar: „spat"/ 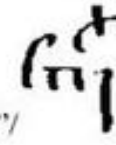 „vel spăt"/ 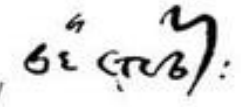

Stolnic: „stol"/ „vel stol"/ 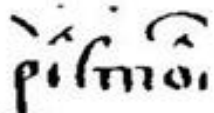

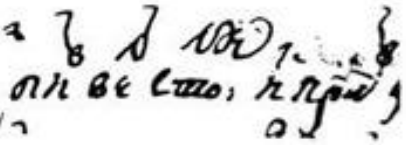

„biv vel stol[ni]c, isprav[nic]"/

Vistiernic:

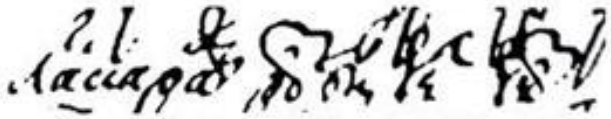

„Lascarache Ros[e]t biv vel vist[[iernic]"

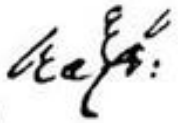

Căminar: „cam[ina]r"/

Există numeroase alte prescurtări ale demnităţilor boiereşti.
După caz, se prescurtau şi meseriile sau slujbele:

Dascăl slujitor: „dasc. slj"/ 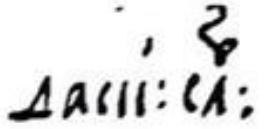

În contextul scrierii chirilice românești, referința la persoane de rang înalt impune formulele „dumnealor" „dumnealui", „dumisale" care se prescurtau aproape întotdeauna. Exemple:

Dumnealui:

„dmlui"/ „dmlui" 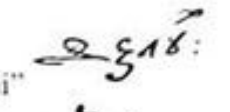

„dmi"/ 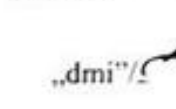 „dumnlui"/ 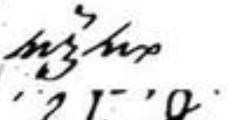

„dmi Lascarachi"/ 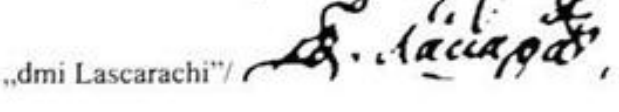

Dumisale:

„dmsle"/

„maica dmsale" 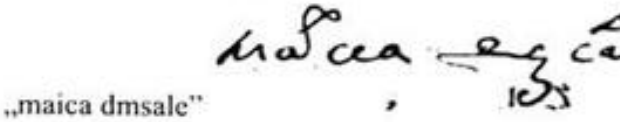

Dumnealor: „dmlor"/ 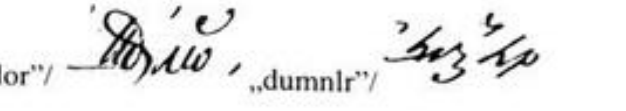

Cinstiții: „cinstiții dmr (dumnealor)" 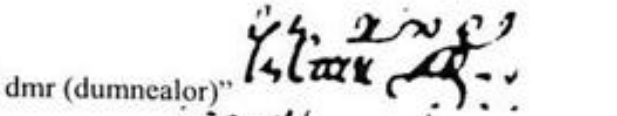

Cinstitul: „cins[titul] Vasile"/ 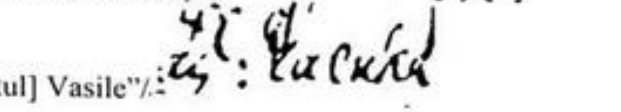

Numele unui martor era însoțit de formula „mr", „mărt" sau „mărturie":

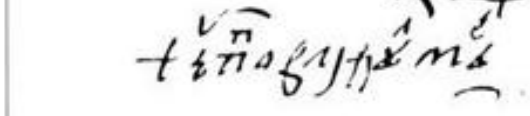	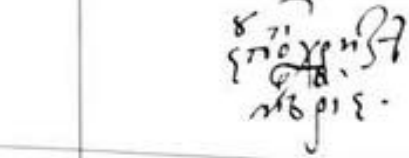
„+ cu pop[a] Vladul mărt[urie]"	„Eu pop[a] Hrizea ot Bucureșt[i], mărturie"

Uneori semnătura de mărturie este urmată de formula slavonă **прочитах** = „am citit", ca în exemplul de mai jos:

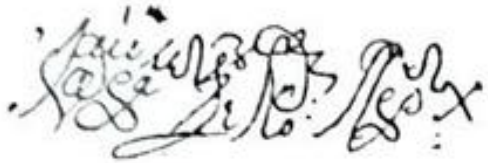

„Isaac Ralet, proc[i]t[a]h"

c. Unităţi administrativ-teritoriale

Judeţ:

„jude[ţ]"/ 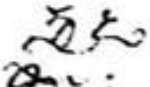 „jude[ţul] Săcueni"/ 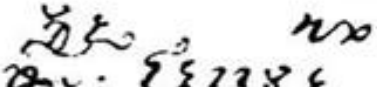

„jude[ţul] Prah[o]vi"/ 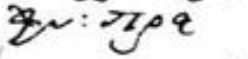

Ţinut:

„ţin[u]t[ul] Bacăului"/ 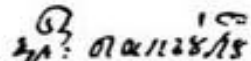

„ţin[u]t[ul] Vasluilui"/ 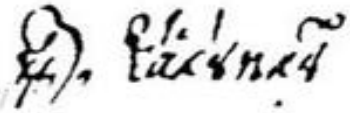

d. Unităţi monetare

Galbeni: #

Taleri: „tl"/

Pol (= prescurtare slavonă pentru jumătate din unitatea monetară de bază)

e. Unităţi de măsură

În această categorie pot fi amintite stânjenul, prăjina, dramul, ocaua, balotul etc.

f. Referinţe calendaristice

Iată câteva exemple:

Leat (slavonism pentru „anul"):

„lt"/ „lt"/ „lt"/ „leat"/

V leato (slavonism pentru „în anul"): „vlto"/ 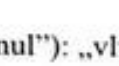

Deni (slavonism pt. „ziua"):

„dn 3"/ „d 5"/ „dn 21"/

Msţa (Mesiaţa, slvonism pt. „luna") „m[e]s[ia]ţa"/

Ghenar: „ghen[a]r"/

Fevruar: „1784 fev 1"/ 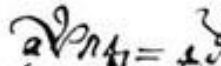

Martie: „mart 10"/ 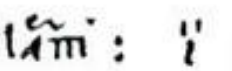 „mar 18"/

Aprilie: „1 aprilie"/ 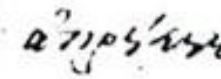

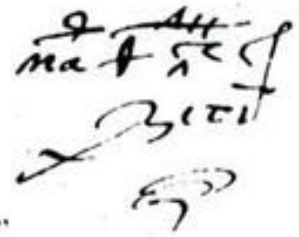

Mai: „mai 9 dn lt 7213”

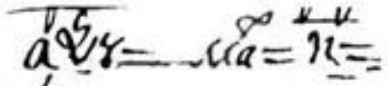

„1790 mai 10”/

Iunie: „iun 10”/ „1806 iunie 10”/

Iulie: „iul dni 5”/ „1789 iulie 15”/ 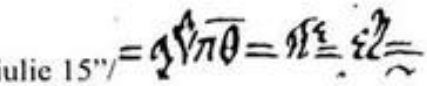

Avgust (august): „avg”/ „din 1806 avgust 15”/ 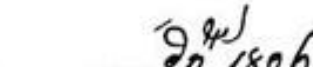

Septembrie: „1 sept[emvrie] 1831”/ 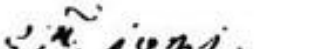

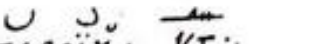

Octombrie: „octo[m]vrii dn 23”/

Noiembrie „noemv[rie]”/ „noemv[rie] 23”/

Dechemvrie: „le[a]t 1775 dechem[vrie]”/

„anul 1799 dechemv[rie] 1”/

SLOVOCIFRE CHIRILICE SCRISE DE MÂNĂ
Date calendaristice

„7232"/ „1724"/ „7239"/ „1731"/

„7250"/ „1742"/ „7254"/ „1746"/

„M[e]s[ia]ţa" „Avgustu" „de[ni]: 5" „leat:" „7254:"

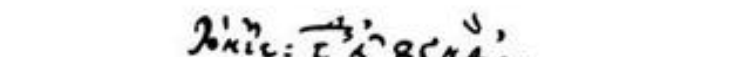

„iunie 3 d[e]n[i] l[ea]t 7254"

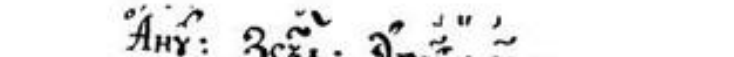

„anul 7264 April 20"

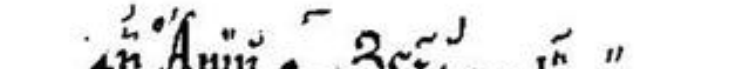

„din anii 7264 iun[ie] 10"

„în anii 7266 mart[ie] 10"

„În anul de la zidirea lumii 7261"

„de la naşterea D[o]mnului nostru Is Hs 1752"

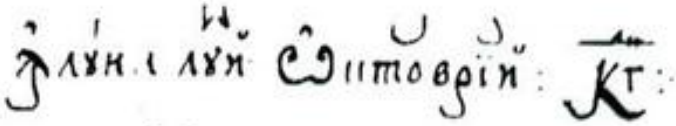

„în luna lui octo[m]vrii 23 dn"

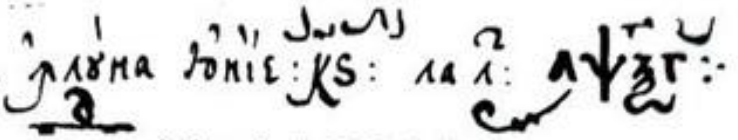

„în luna iunie 26 dn la l[ea]t 1763"

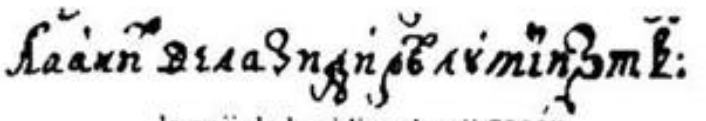

„la anii de la zidirea lumii 7302"

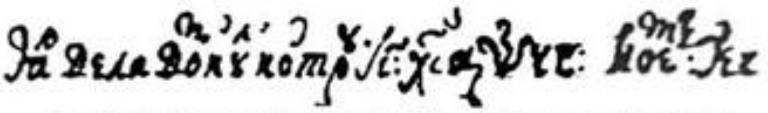

„iar de la Domnul nostru Is. Hs. 1793 noemv[rie] 23"

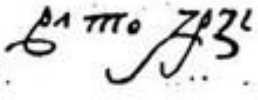

„vl[ea]]to 7117"/.

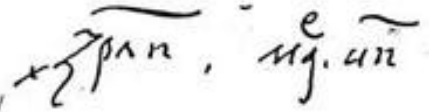

„7138 mar[tie] 18"/

PARTEA a III-a
PREZENTAREA COMPARATIVĂ A UNUI TEXT CHIRILIC

ÎN VERSIUNILE
MANUSCRISĂ, TIPĂRITĂ ŞI TRANSLITERATĂ ÎN ALFABET LATIN

[Regulamentul vamal al Valahiei din anul 1830]

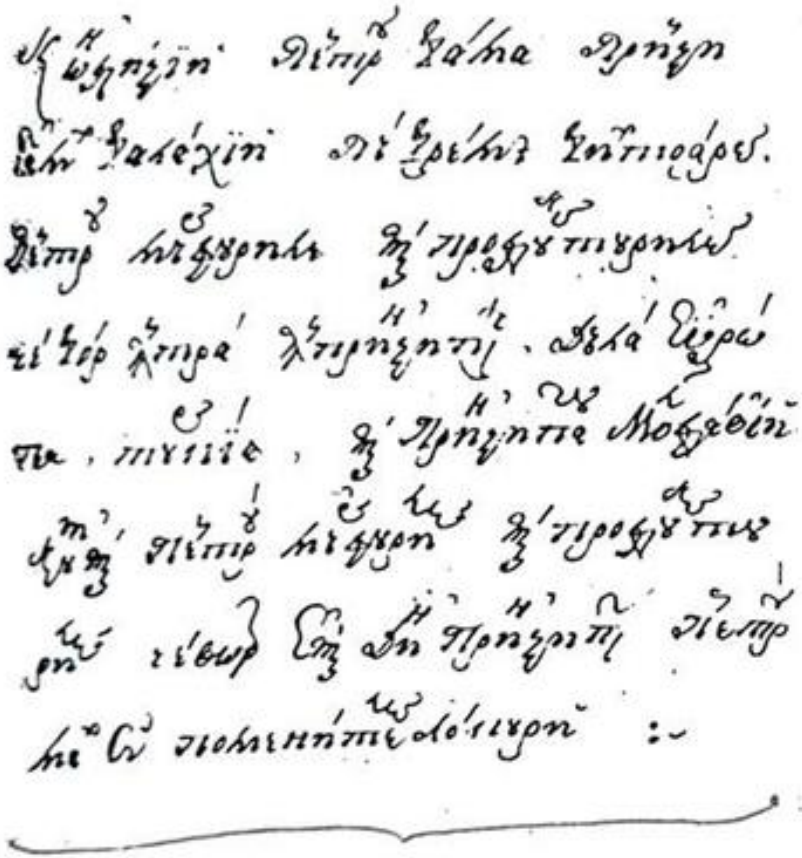

„ Кѡндицїй пентрꙋ вама Принципатꙋлꙋй Валахїй пъ времѣ вїнтоаре, пентрꙋ мърфꙋриле ши продꙋктꙋриле че вѡр [illegible] Принципат, дела Ѳѵрѡпа, Тꙋркїа, ши Принципатꙋл [illegible]ій, кꙋм ши пентрꙋ мърфꙋриле ши продꙋктꙋриле че вѡр єши [illegible] Принципат пентрꙋ май сꙋс поменителе локꙋрй.

Condiţii pentru Vama Prinţipat[u]lui Valahii pă vremea viitoare pentru mărfurile şi producturile ce vor intra in Prinţipat de la Europa, Turchiia şi Prinţipatu Moldavii, cum şi pentru mărfurile şi producturile ce vor eşi din Prinţipat pentru mai sus pomenitele locuri.[13]

N.B. – *acolada din manuscris marchează titlul.*

[13] Transliterarea latină a întregului text chirilic va urma forma din manuscris, care diferă uneori de versiunea tipărită.

ꙟТРАРѢ.

ÎNTRARE

1 ю„ фіинд къ вама дин лъѹнтрѹ дин Принципат сау анерисит кѹ тотѹл, тот деѡдатъ съ таі ші авайтѹриле ші милиле каре съ плъ-тѣ дин венитѹриле ачелѡр въми, ші аре а съ ѹрма пе лѣт 1831 ші 1832: ꙟтокмаі прекѹм сау ѹрмат ші ꙟ анѹл ѹрмъторію.

1-iu: Fiind că Vama din Lăuntru din Prinţipat sau anerisit cu tot[u]l, tot deodată să tac şi avaeturile i milile care să plătea din veniturile acelor vămi şi are a să urma pe l[ea]t 1831 şi 1832 întocmai precum s-au urmat şi în anul următoriu.

	в лѣ: Вамешїи ау съ оурмѣзе ку луаре вамїи дела мърфурилє ши продуктурилє чи вωр ꙟтра ши вωр єши дин Принципат, атът де-ла раѣлє, кат ши дела Судицїи стреинилωр курци, дупъ кум ла вале съ аратъ.
	2-lea: Vame[ș]ii au să urmeze cu luarea vămii de la mărfurile și producturile ce vor intra și vor eși din Prințipat, atât dela raele, cât și dela Sudiții strein[il]or curți, după cum la vale să arată.
	г лѣ: Тоци негуцъторїи раѣлє, каре съ афлъ ку лъкуинца ꙟ Прин-ципат прекум ши алци стреини асемене лωр, пентру мърфурилє ши продуктурилє чи вωр адучи дин Еуропа, Туркїа, ши Молдавїа, съ плътѣскъ тоци вама фъръ де ѿсебире леи треи ла сутъ ду-пъ костул кумпъръторїи.
	3-lea: Toți neguțătorii raele, care să află cu lăcuința în Prințipat precum și alți streini asemenea lor, pentru mărfurile și producturile ce vor aduce din Europa, Turkiia, și Moldaviia, să plătească toți vama fărde deosebire lei trei la sută după costul cumpărătorii.

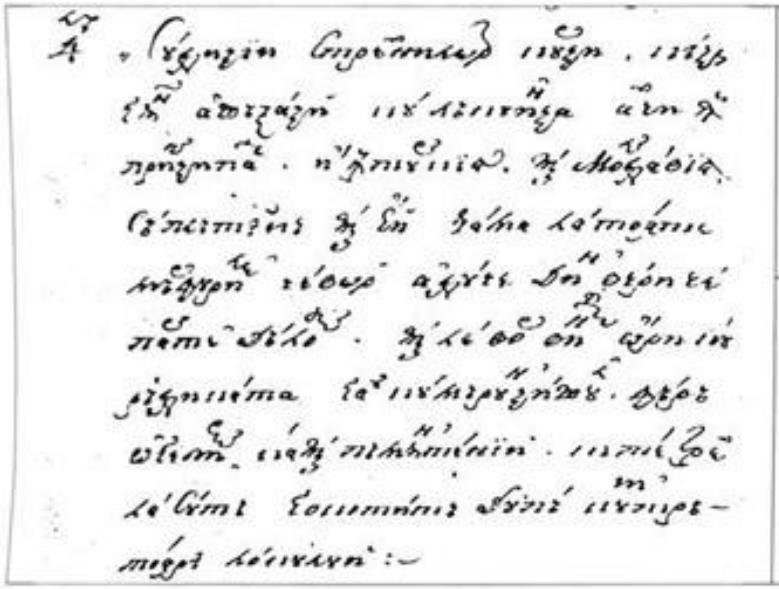

4-lea: Sudiţii streinilor curţi, câţi sânt aşăzaţi cu lăcuinţa aici în Prinţipat, i în Turkiia, şi Moldaviia, să plătească şi ei vama la toate mărfurile ce vor aduce din veri ce parte de loc, şi le vor vinde ori cu rădicata sau cu mărunţişul, fără osebire, ca şi pământenii, câte trei la sută, socotită după cumpărătoarea loculuĭ.

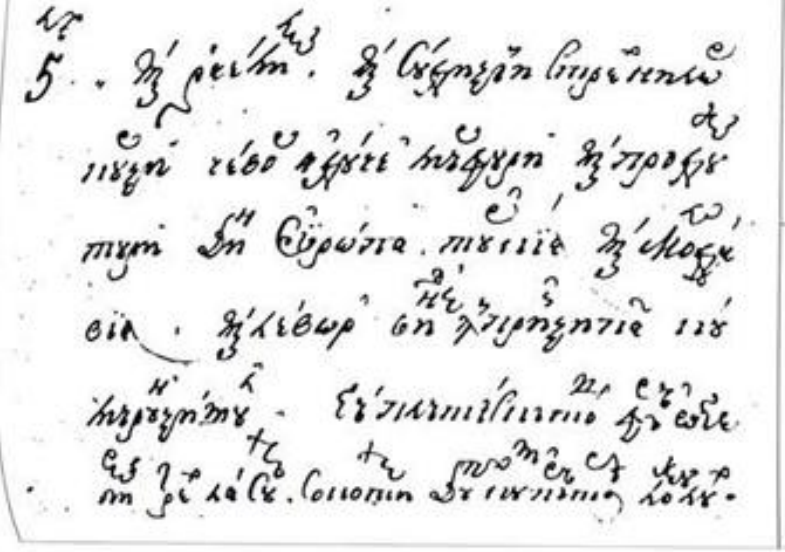

5-lea: Şi raelile şi sudiţii streinilor curţi ce vor aduce mărfuri şi producturi din Europa, Turkiia şi Moldaviia, şi le vor vinde în Prinţipat cu mărunţişul, să plătească toţi fără osebire trei la sută, socotite după cumpărătoarea loculuĭ.

6 лѣ: Сѹдици́и стреи́нилѡр кѹрци лъкѹиторі́и пѣсте Грани́цъ пентрѹ мърфѹриле ши продѹктѹриле чіле вор адѹче дин Єѵрѡ́па аи́чи ꙟ Принципа́т, де ле вор вінде кѹ ръдика́та, съ плътѣ́скъ ва́мъ нѹ май дѹпъ та́рифъ. Ꙗ́р пентрѹ кâте нѹ съ вор копри́нде ꙟ та́рифъ съ плътѣ́скъ трей ла сѹ́тъ. Асѣменѣ ши де ле вор вінде кѹ мърѹнци́шѹл, съ плътѣ́скъ ꙗ́ръши трей ла сѹ́тъ ка ши раі́елеле.

6-lea: Sudiții streinilor curți lăcuitori peste graniță pentru mărfurile și producturile ce le vor aduce din Europa aici în Prințipat, de le vor vinde cu rădicata, să plătească vamă numai după tarif. Iar pentru câte nu să vor coprinde în tarif să plătească trei la sută. Asemenea și de le vor vinde cu mărunțișul, să plătească iarăși trei la sută ca și raelile.

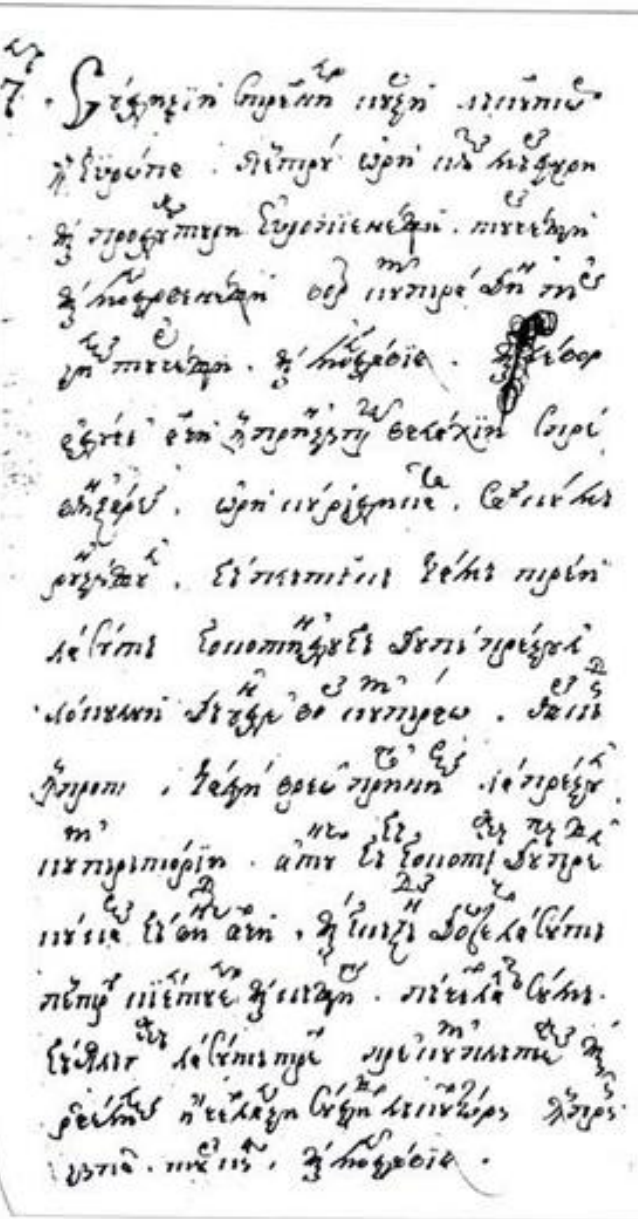

7 лѣ: Сꙋдицїй стреинелωр кꙋрцй лъкꙋнторй ѧ Еврωпа, пентрꙋ ωрй
кѫте мърфꙋрй шй продꙋктꙋрй Еврωпїенещй, Тꙋрчещй шй Молдо-
венещй вωр кꙋмпъра дин пърциле тꙋрчещй, шй Молдавїѧ, шй
ле вωр адꙋче аичй ѧ Принципатꙋл Валахїй спре бѫнзаре, ωрй кꙋ
рѫд[illegible] саꙋ кꙋ мърꙋнцишꙋл, съ плътѣскъ вамъ трей ла сꙋтъ
соко[illegible]съ дꙋпъ прецꙋл локꙋлꙋй де оунде вωр кꙋмпъраω. Іар
кѫнд ѧпротивъ ва фй бре ω пригонире ла прецꙋл кꙋмпъръто́арїй,
атꙋнчй съсе сокотѣскъ дꙋпъ прецꙋл кꙋ каре съ винде аичй, шй
скъзѫндꙋсе доωзечй ла сꙋтъ пентрꙋ кїелтꙋелй шй къщиг, пе чеѧ-
лалтъ сꙋмъ, съ плътѣскъ ла сꙋтъ трей пре кꙋм плътеск шй рае-
лиле й чеилалцй сꙋдицй лъкꙋнторй ѧ Принципат, Тꙋркїѧ шй
Молдавїѧ.

7-lea: Sudiţii streinil[o]r curţi lăcuitori în Europa, pentru ori câte mărfuri şi producturi europieneşti, turceşti şi moldoveneşti vor cumpăra din părţile turceşti, şi Moldaviia, şi le vor aduce aici în Prinţipat[u]l Valahii spre vânzare, ori cu rădicata sau cu mărunţişul, să plătească vamă trei la sută socotindu-să după preţul locului de unde vor cumpăra-o. Iar când inprot[ivă] va fi vre o prigonire la preţul cumpărătoarii, atunci să să socotească după preţ[u]l cu care să vinde aici, şi scăzând[u]-s[e] dooăzeci la sută pentru chieltueli şi câştig, pă ceilaltă sumă, să plăt[ea]scă la sută trei precum plătesc şi raelile i ceilalţi sudiţi lăcuitori în Prinţipat, Turkiia şi Moldaviia.

ȣ лѣ Чїи че вѡр адȣчи мърфȣри дин църи стреине ѡри де пȣртаре, саȣ де мѫнкаре, саȣ бъȣтȣри де лȣѯȣ пентрȣ требȣинца каселѡр лѡр, саȣ пентрȣ требȣинца алтѡра, саȣ пентрȣ вѫнзаре, съ плътѣскъ вамъ ла сȣтъ треи, безї захерѣѡа ши фȣражȣл, каре вамешȣл нȣ аре ничи оун аместек де съ ва адȣче атѫт пентрȣ требȣинца вре оунȣи партикȣлар, кѫт ши пентрȣ негȣцъторїе. Їар винȣриле ши ракїȣриле стреине сѫнт поприте де а ꙟтра ꙟ Принципат, ши кѫнд вре ѡ датъ съ ва да вое пентрȣ вре ѡ кѫтъциме, атȣнчи вамешȣл нȣ ва авѣ ничи оун аместек ла ачѣста.

8-lea: Cei ce vor aduce mărfuri din țări streine ori de purtare, sau de mâncare, sau băuturi de luxu pentru trebuința caselor lor, sau pentru trebuința altora, sau pentru vânzare, să plătească vamă la sută trei, bezi zahereaoa și furaj[u]l, care vameșul nu are nici un amestec de să va aduce atât pentru trebuința vre unui particular, cât și pentru negutătorie. Iar vinurile și rakiurile streine sânt poprite de a întra în Prinţipat, și când vre o dată să va da voe pentru vre o cătăţime, atunci vameș[u]l nu va avea nici un amestec la aceasta.

9 лѣ: Тоатє мърфꙋрилє шй продꙋктꙋрилє чє вѡр вени дин пърцилє църїй тꙋрчѣщи съ трагъ дрєпт ла карантинѣ, саꙋ ла ѡбоарєлє дє скимб дꙋпъ а лѡр ѡрѫндꙋѧлъ, оунде де фацъ кꙋ вамєшꙋл съ сє дєшкидъ, шй съ сє факъ катаграфїе, шй дꙋпъ ачаста плътинд стъпѫнꙋл мърфꙋрилѡр вама хотърѫтъ, шй кꙋрѫцинлꙋсє ла карантинъ, ѥсте слобод ка съ ѡ рѫдичє, шй съ ѡ дꙋкъ ѫн Принципат оунде ва вои. Їар деспрє границилє Трансилванїй пе оунде нꙋ сѫнт карантинє съ вѡр адрєсарисѝ кътръ вамешїй границилѡр дꙋпъ ѡрѫндꙋѧлъ.

9-lea: Toate mărfurile şi producturile ce vor veni din părţile ţării turceşti să tragă drept la carantine, sau la oboarăle de schimb după a lor orânduială, unde de faţă cu vameş[u]l să s[e] deschiză, şi să să facă catagrafi[e], şi după aceasta plătind stăpânul mărfuril[o]r vama hotărâtă, şi curăţindu-să la carantin[e], este slobod ca să o rădice, şi să o ducă în Prinţipat unde va voi. Iar despre graniţile Transilvanii pe unde nu sânt carantine să vor adresarisi către vameşii graniţil[o]r după orânduială.

10 лѣ: Пентрꙋ мърфꙋриле чи съ вор скоате прин кꙋріері ꙟ іасакчіїи Принципат песте границъ, съ фіе даторі стъпѫнії мърфꙋ; съ скоацъ квитънцїи де плата въмїи дела карвасара, ши съ ле дѣ ла мѫна кꙋріерилѡр саꙋ іасакчїилѡр, ка пѫла карантинеле ꙟ границеле чи вор трѣчи съ ле факъ кꙋноскꙋте вамешилѡр спре а нꙋ съ сꙋпъра де вамъ. Іар ꙟпротивъ довединдꙋсе къ аꙋ мърфꙋри кꙋ дѫншїи фър де квитънцїиле карвасаралїи де плата въмїи, съ ꙟцелеџе кꙋрат къ стъпѫнїи мърфꙋрилѡр, кꙋ сокотѣлъ ка съ нꙋ плътѣскъ вама хотържтъ пентрꙋ скоатере, ле даꙋ ла іасакчїи ши кꙋріерї, ка прин а лѡр мижлочире съ ле скоацъ песте границъ фъръ платъ де вамъ. Ла ѡ асеменѣ ꙟпрежꙋраре тоатъ ачѣ марфъ чи съ ва гъсі асꙋпра лѡр дꙋпъ правилъ съ съ факъ контробант.

10-lea: *(Notă: Pe facsimilul manuscris a fost reprodus primul dintre cele 10 rânduri inițiale, șterse în original, dar care poartă numerotația rămasă validă. Urmează trei rânduri de text de înlocuire; urmează apoi o altă parte de text tăiat și reconsiderat cu mențiunea „bună"/ ... inscrisă pe latura din dreapta. Mai departe textul continuă normal).*

Pentru mărfurile ce să vor scoate prin curieri i iasaccii din Prințipat peste graniță, să fie datori stăpânii mărfurilor să scoață cv[i]tănții de plata vămii dela carvasara, și să le dea la mâna curieril[o]r sau iasaccilor, ca pă la carantinile i granițile ce vor trece să le fac[ă] cunoscute vameș[u]lui spre a nu să supăra de vamă. Iar împrotivă dovedindu-se că au mărfuri cu dânșii făr-de cvitănțiile carvasaralii de plata vămii, să înțelege curat că stăpânii mărfurilor, cu socoteală ca să nu plătească vama hotărâtă pentru scoatere, le dau la iasaccii și curieri, ca prin a lor mijlocire să le scoață peste graniță fără plată dă vamă. La o asemenea împrejurare toată acea marfă ce să va găsi asupra lor după pravilă să să facă controbant

[illegible]

[illegible]

11 лѣ: Ѡрй чи́не ва адꙋ́че аичи вѣ́рй чи фелюрі́мле де ма́рфъ, шѝ дин ѡрй чи па́рте де ло́к, плъти́нд леџюи́та ва́мъ, сло́бод є́сте съ ѡ вѫн-зъ ѫ Принципа́т, їа́р дꙋ́пъ чи ѡ ва дешки́де, врѫ́нд май ла оу́рмъ а ѡ тре́чи, са́ꙋ па́рте дин трѫ́нса а тримите пе́сте гра́ницъ, є́сте дато́р ла скоа́тере съ плъте́аскъ ва́ма трей ла сꙋ́тъ.

11-[lea]: Ori cine va aduce aici veri ce feliurime de marfă, şi din ori ce parte de loc, plătind legiuita vamă, slobod este să o vânză în Prinţipat, iar după ce o va deşchide, vrând mai la urmă a o trece, sau parte din trânsa a trimite peste graniţă, este dator la scoatere să plătească vama trei *la sută*.

<table>
<tr><td rowspan="2"> </td><td>12 ле: Ѡри кариле дин негуцъторий судит сау рая ꙟший ва дешкиде марфа чи ва адучи фъръ де щиреѣ вамешулуй границiй, сау ва тримити марфъ пiсти хотар фъръ щиреѣ шi печетѣ вамешулуй локулуй де оунде съ порнеще, марфа ачiа съ се факъ контробант ꙟсъ жумътате пi сѣма вамешулуй шi жумътате пi сѣма принзъторiулуй.</td></tr>
<tr><td>12-lea: Ori carele din neguțători sudit sau raia își va deșchide marfa ce va aduce făr-de știrea vameș[u]lui graniții, sau va trimite marfă peste hotar fără știrea și pecetea vameș[u]lui locului de unde să pornește, marfa aceia să să facă controbant însă jumătate pă seama vameș[u]lui și jumătate pă seama prinzător[iu]lui.</td></tr>
<tr><td rowspan="2"> </td><td>13 ле Тоати мърфуриле де транзитон вор трече прин Принципат фъръ де платъ де ничи ѡ вамъ, дар спре а съ прекурма пе време вiитоаре вiри чi фелю де стръгънире дин партѣ вамешулуй, съ ва фаче пентру ачеаста ѡсебитъ ꙟтокмiре.</td></tr>
<tr><td>13-lea: Toate mărfurile de tranziton vor trece prin Prințipat făr-de plată de nici o vamă, dar spre a să precurma pe vremea viitoare veri ce feliu de străgănire din partea vameșului, să va face pentru aceasta osebită întocmire.</td></tr>
</table>

14 лѣ: Лиманꙋл Брѫилїй, прекꙋм ши алте скелїй хотѫрѫндꙋсе а фи портофранко, сѫ ва траџе ѡ линїе ꙟтре карантинѫ ши ѡрашꙋл Брѫилїй, ши вери че марфѫ сѫ ва адꙋче ши сѫ ва пꙋне пе ла магазїй ꙟлѫꙋнтрꙋ ачей линїй, де сѫ ва винде ши кꙋмпѫра кꙋ рѫдиката, сау кꙋ мѫрꙋнцишꙋл сау сѫ ва транспортꙋи прин корѫбїй, сау каиче вери оунде нꙋ сѫ ва сꙋпꙋне пе лок ла ничи оун фелю де вамѫ сꙋпт вери че нꙋмире, ïар ꙟдатѫ че вор трече линїа ꙟкоаче, тоате мѫрфꙋриле фѫрѫ ѡсебире вор фи сꙋпꙋсе ла плата вѫмий ꙟтокмаи дꙋпѫ понтꙋриле леџꙋите.

14-lea: Limanul Brăilii, precum şi alte schele hotărându-se a fi portofranco, să va trage o linie între carantină şi oraş[u]l Brăilii, şi veri ce marfă să va aduce şi să va pune pe la magazii în lăuntru acei linii, de să va vinde şi cumpăra cu rădicata, sau cu măruntiş[u]l sau să va transportui prin corăbii, sau caice veri unde nu să va supune pe loc la nici un feliu de vamă supt veri ce numire, iar îndată ce vor trece liniia încoace, toate mărfurile fără osebire vor fi supuse la plata vămii întocmai după ponturile legiuite.

	Єширеѧ. **Eşirea**
	15 лѣ: Провіантꙋл шѝ фꙋражꙋл, прекꙋм шѝ капреле, нꙋ єсте слобод ка съ ꙗсъ песте границъ, шѝ кънд съ ва да слобозеніе ла вама чі съ ва хотърѫ вамешꙋл съ нꙋ аибъ нічі ѡ дрептате а съ аместека ла ачѣ вамъ. **15-lea**: Proviiantul şi furajul, precum şi caprele, nu este slobod ca să iasă peste graniţă, şi când să va da slobozenie la vama ce să va hotări: vameşul: contracciul să nu aibă nici o dreptate a să amesteca la acea vamă.
	16 лѣ: Пентрꙋ кътє мърфꙋрі шѝ продꙋктꙋрі вѡр єші дин царъ песте граніцеле ачестꙋі Прінціпат съ плътѣскъ тоці фъръ де ѡсебіре вамъ трей ла сꙋтъ, сокотіці ла преціꙋрі дꙋпъ лок, безі вітеле пентрꙋ каре ла вале ла пꙋнтꙋл ал 21 лѣ: съ ворбеще, шѝ пентрꙋ каре аре а съ лꙋа вамъ дꙋпъ таѯа хотърѫтъ. **16-lea**: Pentru câte mărfuri şi producturi vor eşi din ţară peste graniţele acestui Prinţipat să plătească toţi făr-de osebire vamă trei la sută, socotiţi la preţuri după loc, bezi vitele pentru care la vale la puntul al 21-lea să vorbeşte, şi pentru care are a să lua vamă după taxa hotărâtă.

17 лѣ: Ѹдиціи стреинилѡр курцй скоцѫнд марфъ дин цара турчѣ-
ѧскъ, ку сокотѣлъ ка прин Принципат съ ѡ трѣкъ ꙟ Еврѡпа прин
транзит, де вѡр авѣ ла мѫиниле лѡр тескереле турчещи скрисе пъ ну-
меле лѡр, ку арътаре де унде сау кумпърат, ши къ ау плътит
вама, супъраре де алтъ вамъ съ ну лисъ факъ. Іар не авѫнд
асеменѣ тескереле, съ ꙟцелѣгъ къ ну шау плътит вама лѡр аколѡ
де унде ау рѫдикатѡ, ши дупъ ѡрѫндуалъ требуе, съ ѡ плъ-
тѣскъ аичи ꙟ Принципат.

17-lea: Sudiţii streinilor curţi scoţând marfă din ţara turcească, cu socoteală ca prin Prinţipat să o treacă în Europa prin tranzit, de vor avea la mâinile lor tescherele turceşti scrise pă numele lor, cu arătare de unde s-au cumpărat, şi că au plătit vama, supărare de altă vamă să nu li să facă. Iar ne având asemenea tescherele, să înţelege că nu ş-au plătit vamma lor acolo de unde au rădicat-o, şi după orânduială trebue să o plătească aici în Prinţipat.

18 ле: КУ сУдицїй пъсторїй аре а съ оурма де кътръ вамешїй прекУм ла вале анУме съ ꙟсемнезъ.

„ ПентрУ мълаюл че вор тречe ꙟн мУнте ла стъне атът пентрУ а лор хранъ, кът ши пентрУ а лътрътоарилор, де вамъ съ нУ съ сУпере, сокотиндУсе пе кътъ време съ вор афла шъзънд аколо ла стънъ де фиешкаре ом кате о уна окъ пе зи, ши де дой лътръторй ꙗръши кате о уна окъ пе зи.

„ Лемнеле ши де саре че вор тречe ла стънъ пентрУ а лор хранъ, де вамъ съ нУ съ сУпере, ꙟсъ транспортУл ачелУй мълаю, ши саре съ фие пре кай ꙗр нУ пре каръ.

„ Пъсторїй сънт даторїй ка съшй тУнзъ оиле лор лъньгъ хотар. Ꙗр чей че ле вор тУнде ла вале оунде ръмън де ернезъ, ши вор вои а ше лъна съ о скоацъ песте хотар, атУнчи съ се ꙟ ꙟсъмнаре де сеамъ ръвашеле че аУ де плата оеритУлУй кеар пе нУмеле лор потривите дУпъ регїй ꙟ адеверите де въташи и де чиновничїй ДиванУлУй, ши пентрУ кате ой съ ва арэта ꙟтрУ ачеле ръваше къ аУ плътит оерит, съ ли съ цие ꙟ сеамъ кате оуна окъ лънъ де аче цигае ши кате доаъ окъ де аче бърсанъ, ши кънтърндУли-съ тоатъ лъна, пе кът ва еши май мУлт съ плътеаскъ вамъ трей ла сУтъ.

„ ПентрУ брънза че вор фаче ꙟ стрекУиница лор, дУпъ че ꙟчетеазъ лУна лУй АвгУст лУкраре къшкаврилор дУпъ обичеюл обичнуит, трекъндУо ꙟлъУнтрУ съ нУ фие сУпъраци де вамъ саУ де алте тречери.

„ ПентрУ пеиле дела оиле лор че вор мУри дин нУмърУл челор трекУте ꙟ регїе, бранза съ ле трекъ ꙟлъУнтрУ съ нУ съ сУпере де вамъ.

18-lea: Cu sudiţii păstori are a să urma de către vameşi precum la vale anume să însemnează.

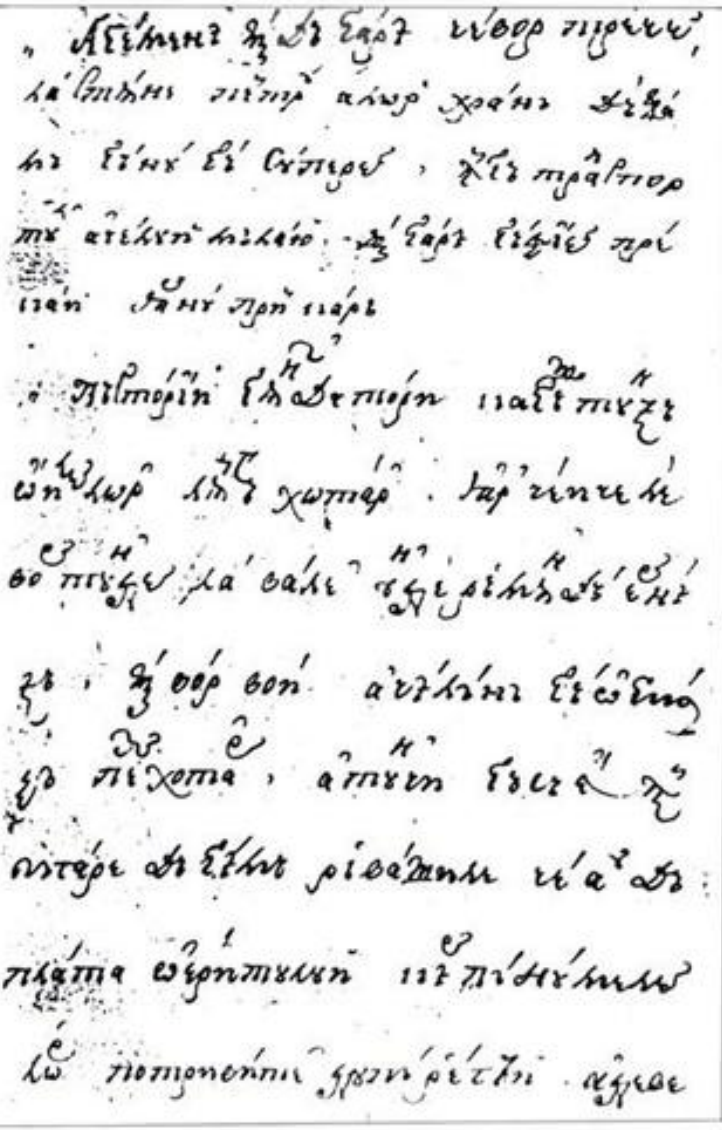

Pentru mălaiul ce vor trece în munte la stâne atât pentru a lor hrană, cât şi pentru a lătrătorilor, de vamă să nu să supere, socotindu-să pe câtă vreme să vor afla şăzând acolo la stână de fieşcare om câte una ocă pe zi, şi de doi lătrători iarăşi câte una [o]că pe zi.

Asemenea şi de sarea ce vor trece la stâne pentru a lor hrană, de vamă să nu să supere, însă transportul acelui mălaiu şi sarea, să fie pre cai iar nu prin cară.

Păstorii sânt datori ca să-şi tunză oile lor lângă hotar. Iar cei ce le vor tunde la vale unde rămân de ernează, şi vor voi acea lână să o scoată peste hotar, atunci să se ia în băgare de seamă răvaşile ce au de plata oeritului chear pă numele lor potrivite după reghii adeverite de vătaşi i de cinovnicii Divanului, şi pentru câte oi să va arăta într-acele răvaşe că au plătit oerit, să li să ţie în seamă câte una ocă lână de acea ţigae şi câte două ocă de acea bârsană, şi cântărindu-li-să toată lâna, pe cât va eşi mai multă să plătească vamă trei la sută.

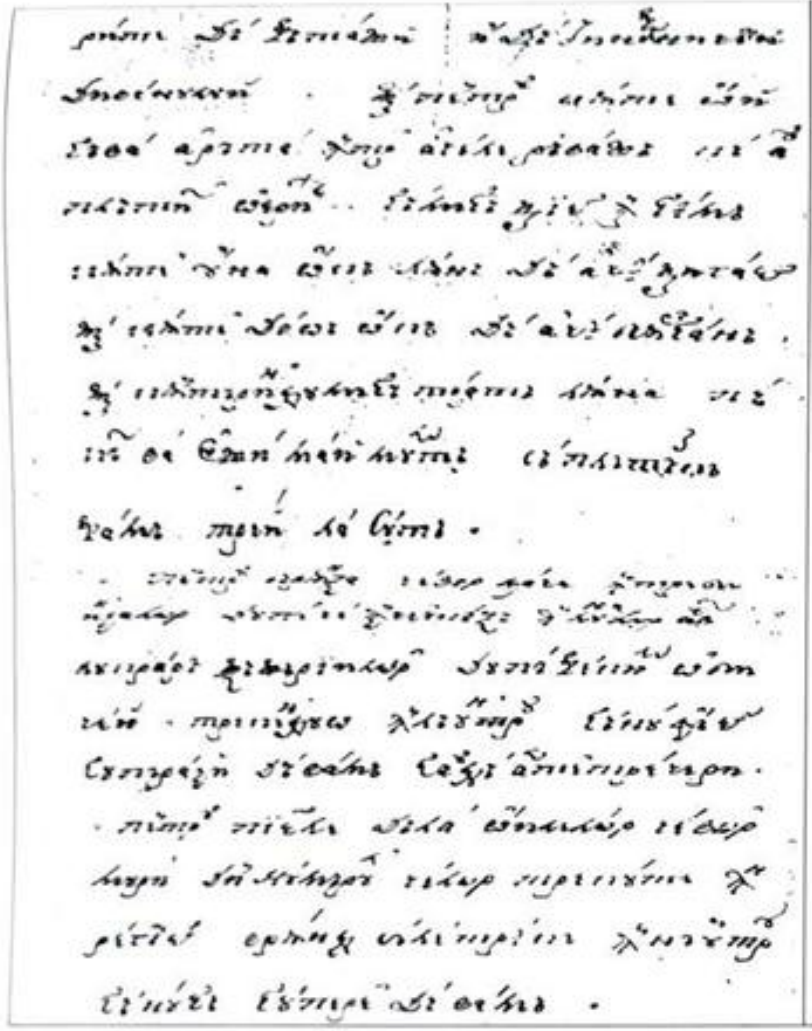

Pentru bănza ce vor face în trebuința lor, după ce încetează în luna lui Avg[u]st lucrarea căşăriilor după vechiul obiceiu, trecându-o înlăuntru să nu fie supăraţi de vamă sau de alte treceri.

Pentru pieile de la oile lor ce vor muri din numărul celor trecute în reghie, vrând să le treacă înăuntru să nu să supere de vamă.

19. Добитоачеле пъсторилор сѫпѹшi Аѹстрiачiлор съ фiе слободе а трече ла ернатик песте Дѹнъре ꙟ цара тѹр-	19 лѣ: Добитоачеле пъсторилор сѫпѹшй Аѹстрiачiлор съ фiе слободе а трече ла ернатик песте Дѹнъре ꙟ цара Тѹрчѣскъ, iар слобозiрѣ ачаста съ се ѹрмезе пе ѹрмътоаре линiе.
чеаскъ. iар слобозiрѣ ачаста съ се ѹрмезе пе ѹрмътоаре линiе. 20. Съ се слобозѣ добитоачеле ла ернатик ꙟ Тѹрчiа нѹмаi пе ла вѣмиле шi карантинеле пе ла каре съ слобоаде добитоачеле ромѫнешi пентрѹ вѫнзаре. шi пе ѹнде съ афлъ вѣмiле контрактѹлѹi. шi анѹме: „ пе ла Бръiла „ - - - Кълъраш „ - - - Гюргiю „ - - - Зимнiча „ - - - Iзвоаръле „ - - - Калафатѹ „ - - - Черницѹ	І лѣ: Съ се слобоазъ добитоачеле ла ернатик ꙟ Тѹрчiа нѹмаi пе ла вѣмиле шi карантинеле пе ла каре съ слобоаде добитоачеле рѹмѫнешй пентрѹ вѫнзаре, шi пе ѹнде съ афлъ вѣмiлe контрактѹлѹй, шi анѹме. „ Пе ла Бръила. „ - - - Кълърашй. „ - - - Гюргiювѹ. „ - - - Зимничѣ. „ - - - Iзвоаръле. „ - - - Калафатѹ. „ - - - Черницѹ.

2 лѣ: Ла трѣчѣрѣ съ фіе даторіи вамешіи ши дректоріи Карантинелѡр а черчета нꙋмърꙋл ши філіа добитоачелѡр дꙋпъ рѣгіилѣ дате пъсторілѡр дин Германіа, ши протоколꙋл де бъташії плаюрілѡр, ши съ скріе пе ждꙋпілѣ нꙋмърꙋл ши філіа добитоачелѡр. Ꙟ де кꙋм сꙟнт, ши кꙟте анꙋме трѣк, нескъпꙟнд ꙟфиꙋшій вамешꙋл ши дректорꙋл рѣгіа, ши трекꙟндꙋю ꙟ кондикъ.

3 лѣ: Ꙟдѣна ла трѣчерѣ песте Дꙋнъре ла Ернатик ꙟ Тꙋркіа съ ва доведі ла пъсторі май мꙋлте добитоаче де кꙟт есте скріс пе рѣгіе, апои нише асемінѣ добитоаче съ нꙋ съ слобоазъ, сау пъсторіи съ фіе даторі а плъті хотърꙟта вамъ а контракчіꙋлꙋи, де каре де кътре чинститꙋл Генералнічѣскꙋл Консꙋлат аре а съ ꙟщіинца мокавіи.

4 лѣ: Ла ꙟтоарчерѣ добитоачелѡр дин Тꙋркіа, дректоріи ꙟпреꙋнъ кꙋ вамешіи карантиніи, ѡрꙟши аꙋ а черчета добитоачелѣ ши съ векъдѣскъ пе рѣгіи кꙋ арътарѣ нꙋмърꙋлꙋи, ши а філꙋлꙋи добитоачелѡр че съ ꙟторк ꙟ Принципат, пентрꙋ ка бъташіи плаюрілѡр кꙟнд ле вѡр слобозі песте граніцъ ꙟ Германіа, съ слобоазъ нꙋмай ачѣл нꙋмър каре саꙋ ꙟторс де песте Дꙋнъре, ши ва фі скріс пе рѣгіе, ѡр пе добитоачелѣ че вѡр фі де прісос песте ачѣл нꙋмър, требꙋе а плъті вамъ контракчіꙋлꙋи.

Ши кътре ачаста ла трѣчерѣ добитоачелѡр песте граніцъ, нꙋ требꙋе а авѣ пе лꙟнгъ дꙟншіи май мꙋлте продꙋктꙋрі де ꙟдестꙋларе де кꙟт пентрꙋ трей зиле дꙋпъ аналогіа ѡаменілѡр че съ вѡр афла пе лꙟнгъ тꙋрмъ.

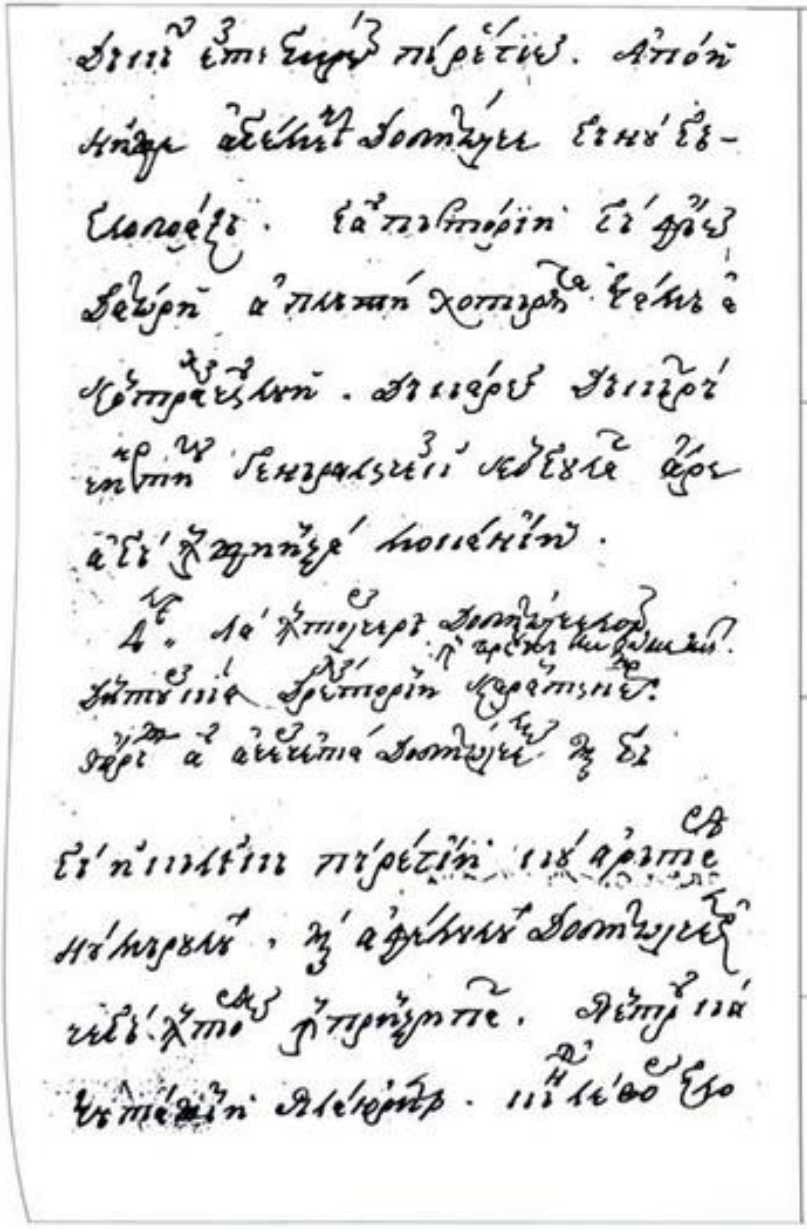

19-lea: Dobitoacele păstoril[o]r suppuşi austriiaceşti să fie slobode a trece la erantec peste Dunăre în ţara turcească, însă slobozirea aceasta să se urmeze pe următoarea legiuire.

1-lea: Să se sloboază dobitoacele la ernatic în Turkiia numai pe la vă [mi]le şi carantinele pe la care să sloboade dobitoacele rumâneşti pentru vânzare, şi pe unde să află vameşi contracciului, şi anume:

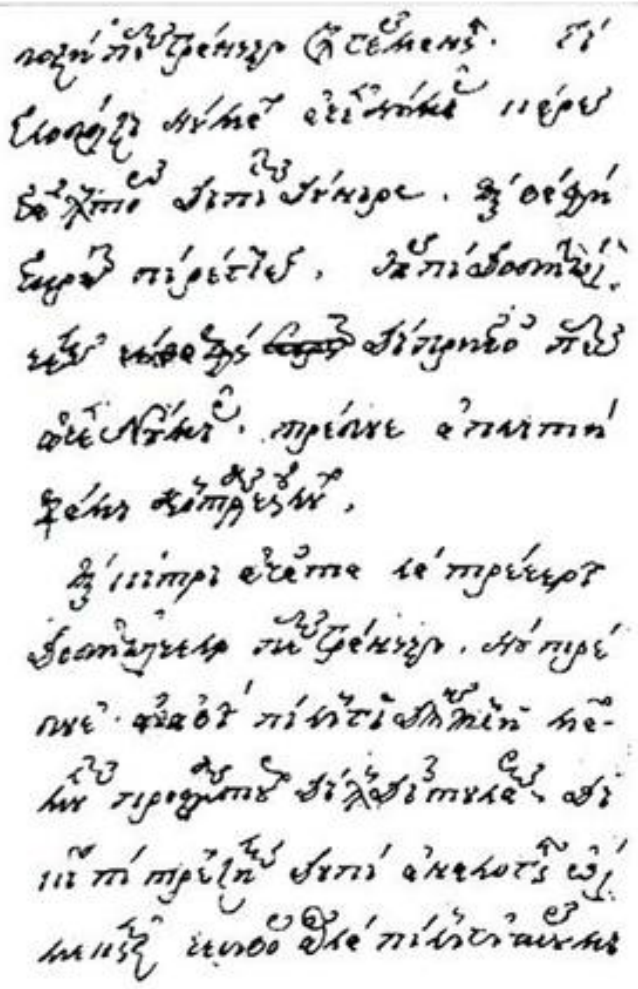

Pe la Brăila.
- - - Călăraşi.
- - - Ghiurghiuvu.
- - - Zâmnicea.
- - - Izvoarăle
- - - Calafatu
- - - Cerneţul.

2-lea: La treceri să fie datori vameşii şi drectorii carantinel[o]r a cerceta numărul şi feliul dobitoacel[o]r după reghiile date păstorilor din Ghermaniia, şi protocalite de vătaşii plaiuril[o]r, şi să scrie pă dânsele numărul şi feliul dobitoacelor, ale cui sânt, şi câte anume trec, iscălind însuşi vameş[u]l şi drectorul reghiia, şi trecând-o în condică.

3-lea: Deaca la trecerea peste Dunăre la ernatic în Turkiia să va dovedi la păstori mai multe dobitoace decât este scris pă reghie, apoi nişte asemenea dobitoace să nu să sloboază, sau păstorii să fie datori a plăti hotărâta vamă a contracciului, de care de către cinstitu Ghenăralicescu Consulat are a să înştiinţa mocanii.

4-lea: La întoarcerea dobitoacelor din Turkiia, drectorii carantinel[o]ri, împreună cu vameşii, iarăşi au a cerceta dobitoacele şi să să iscălească pă reghii cu arătarea numărului, şi a felului dobitoacel[o]r ce să întorc în Prinţipat, pentru ca vătaşii plaiuril[o]r când le vor slobozi peste graniţă în Ghermaniia, să sloboază numai acel număr care s-au întors de peste Dunăre, şi va fi scris pe reghie, iar pe dobitoacele ce vor fi de prisos peste acel număr, trebue a plăti vamă contracciului.

Şi către aceasta la trecerea dobitoacel[o]r peste graniţă, nu trebue a avea pe lângă dânşii mai multe producturi de îndestulare de cât pă trei zile după analogiia oamenil[o]r ce să vor afla pe lângă turmă.

20 лѣ: Тот фелюл де лукрури ши продуктури че сѫ адук ѫн Силистра пентру ѫндестуларѣ спиталулуй, ши а гарнизонулуй де аколо, атѫт дин Принципат, прекум ши дин Россіа, ѡри ѫн транспортури ѫмпѫрѫтѣщи, сау партикуларе, асемене ши слобозирѣ добитоачелор дин Валахіа пентру ѫндестуларѣ гарнизонулуй, ну сѫ супуне ничи уний вѫмий, дар спре а сѫ депѫрта тречерѣ мѫрфурилор де контробонт ѫн Туркіа, супт кувѫнт кѫ ле дук ла Силистра, сѫ дѫ вое контракчіулуй а авѣ ѫн ачастѫ четате вамеш курат ну май спре а луа аминте пентру скоатерѣ де аколо а мѫрфурилор адусе фѫрѫ вамѫ дин Валахіа, каре мѫрфури принзѫндуле кѫ сѫ скот ѫн цара турчѣскѫ, сѫ ле факѫ контробонт.

20-lea: Tot feliul de lucru şi producturi ce să aduc în Silistra pentru îndestularea spitalului, şi a garnizonului de [ac]olo, atât din Prinţipat, precum şi din Rossiia, ori în transporturi împărăteşti, sau streine, asemenea şi slobozirea dobitoacelor din V[a]lahiia pentru îndestularea garnizonului, nu să supune nici unii vămi, dar spre a să depărta trecerea mărfurilor de controbant în Turkiia, supt cuvânt că le duc la Silistra, să dă voe contracciului a avea în această cetate vameş curat numai spre a lua aminte pentru scoaterea de acolo a mărfurilor aduse fără vamă din Valahiia, care mărfuri prinzându-le că să scot în ţara turcească, să le facă controbant.

21 лѣ: Трѣчирѣ вітілѡр афарѫ дин Принципат нꙋ ва фи слободъ, де кѫт кꙋ платъ дин партѣ негꙋцъторилѡр, де віте чістърі сау нꙋмірі вор фи, дꙋпъ таѯа оурмътоаре,

	ЛЕЙ:	БАНИ.
,, де оун кал ѡрі маре сау мик.	25:	-
,, де ѡтъ маре сау микъ.	25:	-
,, де оун бивол маре сау мик.	25:	-
,, де ѡ биволицъ маре сау микъ.	25:	-
,, де ѡ оае сау берbече.	1:	60.
,, де оун катър - - - - - -	25:	-
,, де оун мъгар - - - - - -	8:	-

Iар вама пентру бои ши ваче дин Принципат съ се стрѫнгъ пе сѣ-
ма хазнелеи дупъ билетуриле слобозите дела Диван, сау ла
Жудеце прин Испръвникатури, де ун боу, прекум ши де о вакъ
маре сау микъ леи доаozечи ши чинчи. Ши билетуриле поприин-
дусъ ла Границъ, съ вор тримите ла Диван спре довада сумеи
вителор трекуте, ши а примирии банилор, ла каре вамъ а боилор
ши вачилор вамешии ну ау а съ аместека, пре причина пентру каре
Диванул ау сокотит а ну съ винде трекътоаре боилор ши а вачи-
лор, есте, къ Контрактул фаче съ ши тякъ вамъ дупъ пре-
цул хотърыт пентру ачесте вите ш ва коборѫ ку мулт май пу-
цин, ка пре ачест кип съ се фолосеаскъ дин мулцимеа вителор че
сѫ съ скоатѣ дин Принципат, ши ку ачаста съ ар-
нуи статулуй маре пагубъ.

21-lea: Trecerea vitelor afară din Prințipat nu va fi slobodă, decât cu plată din partea negutătoril[o]r, de veri ce stare sau numire vor fi, după taxa următoare,

Lei: bani

\# de un cal ori mare sau mic 25 -
\# de iapă mare sau mică 25 -
\# de un bivol mare sau mic 25 -
\# de o bivoliță mare sau mică 25 -
\# de o oaie sau berbece 1 60
\# de un catâr 25 -
\# de un măgar 8 -

Iar vama pentru boi și vaci din Prințipat să să strângă pă seama hazneli după biletutile slobozite de la Div[a]n, sau la Judeţe prin Isprăvnicături, de un bou, precum și de o vacă, mare sau mic lei doozeci și cinci. Și biletutile popriindu-să la Graniță, să vor trimite la

Div[a]n spre dovada sumei vitel[o]r trecute, și a priimirii banil[o]r, la care vamă a boil[o]r și vacil[o]r vameșii nu au a să amesteca, iar pricina pentru care Divanul au socotit a nu să vinde trecătoarea boilor și a vacilor, este, că Contracciul in loc să-și ceara vama după prețul hotărât pentru aceste vite o va cobori cu mult mai puțin, ca prin acest chip să să folosească din mulțimea vitel[o]r ce urmează a să scoate din Prințipat, și cu aceasta să pricinuește ștatului mare pagubă.

22 лѣ: фіинд къ мокании адꙋк вите ꙟ Принципат, ши де аичи ле трек ꙟдърът дꙋпъ рігіе, апои пентрꙋ ачелѣ вамъ съ нꙋ съ ia, iар дѣка съ вор афла вите песте сꙋма че съ аратъ ꙟ рігіе адеверитъ ши де вътаф, атꙋнчи мокании сѫнт датори а ꙋрма дꙋпъ принꙟдерѣ артиколꙋлꙋи де маи сꙋс.

22-lea: Fiind că mocanii aduc vite în Prințipat, și de aici le trec îndărăt după reghie, apoi pentru acelea vamă să nu să ia, iar deaca să vor afla vite peste suma ce să arată în reghie adeverită și de vătaf, atunci mocanii sânt datori a urma după coprinderea articol[u]lui de mai sus.

23 лѣ. Пентрꙋ рѫмътѡрїи чи вѡр трѣчи песте хотар, кꙋ тоате къ пънъ акꙋм съ оурма де кътре вамешїи кꙋ лꙋарѣ вѫмїи де ѡ пърѣке кѫте леи дои ши жꙋмътате, ши ѡсебит съ виндѣ трекътоарѣ ꙟ нꙋмире де авает ал Доамнїи кѫте леи чинчи де пърѣке, дар акꙋм съ ва оуни вама кꙋ трекътоарѣ, ши съ ва лꙋа нꙋмаи кꙋ нꙋмире де вамъ пънъ ла ꙟплинирѣ контрактꙋлꙋи ꙟкеат пентрꙋ рѫмъто... адекъ пънъ ла 1: Апрїлїе кѫте дои леи ши жꙋмътате, iар дела ачѣ зи пънъ ла ꙟплинирѣ анꙋлꙋи кѫте шапте леи ши жꙋмътате де пърѣке, ши фїинд къ апои съ десфїинцѣзъ тоате авактꙋриле кѫимъкъмїи, Исправникатꙋрилѡр ши а въташилѡр де плаюри, де ачѣа дар, вамешїи нꙋ аꙋ съ плътѣскъ нище асеменѣ авактꙋри. Iар каци вѡр трѣче кꙋ рѫмътѡрїи ꙟ лъꙋнтрꙋ спре вѫнзаре, ши непꙋтѫнд съи вѫнзъ съ вѡр ꙟтоарче кꙋ дѫншии, атꙋнчи вамешꙋл есте датѡр съ ле ꙟтоаркъ ꙟнапои банїи вѫмїи пентрꙋ каци рѫмътѡри ꙟи вѡр ꙟтоарче, дꙋпъ кърцꙋлїа вамешꙋлꙋи де плата банилѡр. Асемѣнѣ ши пентрꙋ оунїи дин сꙋдици че ѡбичнꙋеск съ адꙋкъ кѫте пꙋцини рѫмътѡри ꙟ царъ спре нъшꙋне, ши ла ꙟтоарчерѣ лѡр прин виклении кꙋмпъръ дин царъ рѫмътѡри амтеткѫндꙋи кꙋ аи лѡр, оунїи ка ачїа, гъсиндꙋсе присос песте регилаи чи вѡр авѣ съ плътѣскъ апоита вамъ кꙋ трекътоарѣ ка ши чеилалци.

23[-lea]: Pentru râmătorii ce vor trece peste hotar, cu toate că până acum să urma de către vameşi cu luarea vâmii de o păreche câte lei doi şi jumătate, şi osebit să vindea trecătoarea in [nu]mire de avaet al D[o]mnii câte lei cinci de pereche, dar acum să va uni vama cu trecătoarea, şi să va lua numai cu numire de vamă până la inplinirea contrac[t]ului încheiat pentru râmători, adică până la 1 aprilie câte doi lei şi giumătate, iar dela acea zi până la inplinirea anului câte şapte lei şi jumătate de pereichie, şi fiind că apoi să dăstiinţiază toate avacturile câimăcămii, *Isprăvnicaturilor* şi a vătaşilor de plaiuri, de aceia dar, vameşii nu au să plătească nişte asemenea avacturi. Iar caţi vor trece cu râmători înăuntru spre vânzare, şi

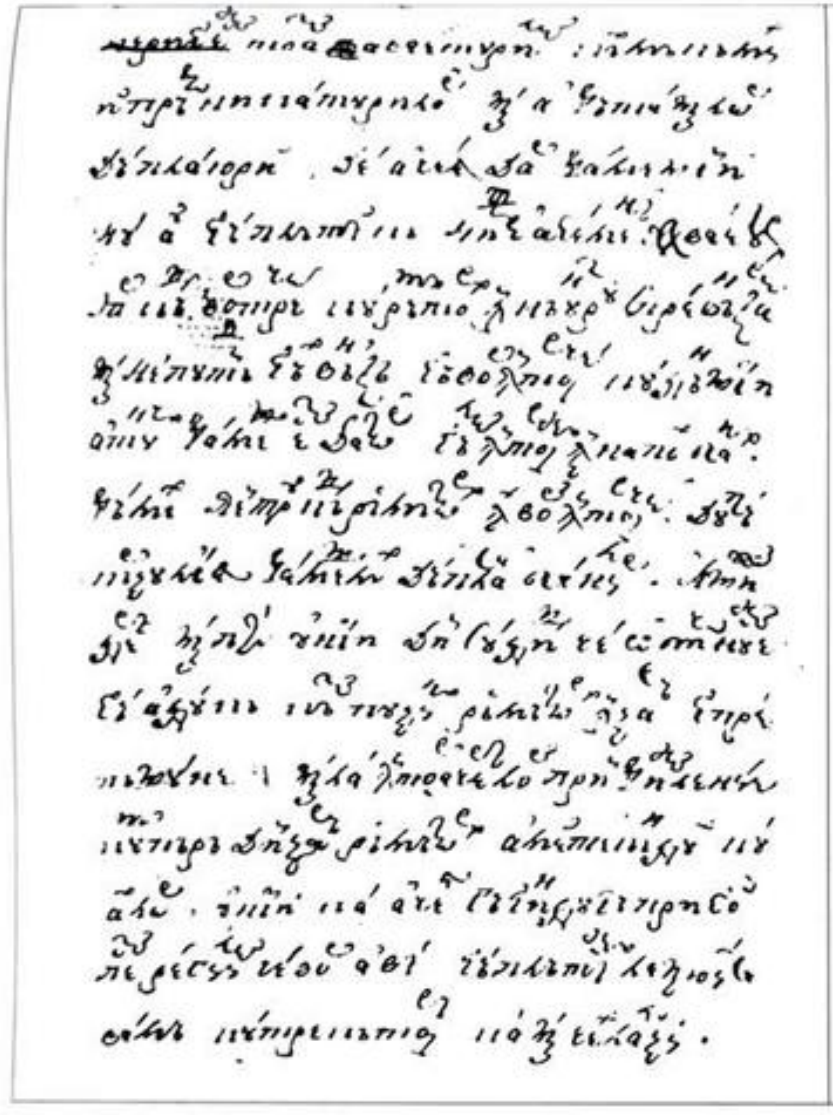

neputând să-i vânză să vor întoarce cu dânşii, atunci vameş[ul] este dator să le întoarcă înapoi bani vămii pentru câţi rămători îi vor întoarce, după cărţuliia vameş[u]lui de plata banil[o]r. Aşijderea şi p[en]tru unii din sudiţi ce obicinuesc să aducă câte puţini rămători în ţară spre păşune, şi la întoarcerea lor prin viclenie cumpără din ţară rămători amestecându-i cu ai lor, unii ca aceia, găsindu-să prisos peste reghiile ce vor avea să plătească legiuita vamă cu trecătoarea ca şi ceilalţi.

24 ле: Чеі че вор скоате песте границъ сеул и червішул ші съпунул прост, ау съ плътеаскъ де уна окъ кăте парале трейспрезечі ші жумътате ла контракчіу де лумънърі, каре ачеастъ луаре де вамъ аре а съ урма пънъ ла 1: Септемврие 1831: дупъ контракт, ші ачеаста есте афаръ дин вама хазнелеі кăте трей леі ла сутъ, іар дупъ ачест сорок, ші вама де трей ла сутъ, съ ва урма прекум ѡблъдуіреа съ ва învoi ку контракчіул лумънърілор.

24[-lea]: Cei ce vor scoate peste graniță seul i cervişul[şi săpunul prost, au să plătească de una ocă câte parale $13\frac{1}{2}$ la contracciu de lumânări, care această luare de vamă are a să urma până la 1 Sept[emvrie] 1831 după contract, şi aceasta este afară din vama hazneli câte trei lei la sută, iar după acest soroc, i vama de 3 la 100, să va urma precum oblăduirea să va învoi cu contracciul lumânărilor

25 ле: Пуцуріле ку пъкуръ дин жудецу Съкуіені сăнт пе сеама вămешулуі, ші вămешул есте датор съ плътеаскъ лъкуиторілор че вор лукра ла ачеле пуцурі, прецул ку каре съ ва путеа învoi, акърора платъ съ урмезе ла сфăршітул фіешкъріеі луні. Іар чеі че вор скоате пъкуръ песте границъ съ плътеаскъ легиуита вамъ.

25[-lea] Puțurile cu păcură din jude[țu] Săcueni sânt pe seama vameşu[lu]lui, şi vameş[u]l este dator să plătească lăcuitorilor ce vor lucra la acele puțuri, prețul cu care să va putea învoi, a cărora plată să urmeze la sfârşitu[l] fieşcăriia luni. Iar cei ce vor scoate păcură peste graniță să plătească legiuita vamă.

	26 лѣ: фіинд къ єсте ѡбичію дин вєкиме ка пъкура че ва єши дела а́челе пуцури ѫ курџере де 40 де зиле сокотите дела 20 Ноемврїе, пънъ ла а҃ ѫтаю Гинарїе, съ ѡ ꙗ стъпѫнїи моши́и пе сѣма лѡр, а́у вое стъпѫнїи ка тоатъ а́чѣ пъкуръ че вѡр стрѫнџе съ фїе пъ сѣма лѡр.
	26[-lea]: Fiind că este obiceiu din vechime ca păcura ce va eşi de la acele puţuri in curgere de 40 de zile socotite de la 20 Noemv[rie], până la 1 Ghen[a]r, să o ia stăpânii moşii pă seama lor, au voe stăpânii ca toată acea păcură ce vor strânge să fie pă seama lor.
	27 лѣ: Пуцуриле ку пъкуръ привелегѣте ку хрисоаве ши кърцй Домнешти, ну сѫнт супусе ла вамеши, ши а́челѣ рѫмѫн пе сѣма стъпѫнилѡр пъзиндусъ куприндерѣ документурилѡр че а́у, ѡр трекѫнд песте границъ, сѫнт супуши а плъти леџюита вамъ.
	27[-lea]: Puţurile cu păcură privelegheate cu hrisoave şi cărţi domneşti, nu sânt supuse la vameşi, şi acelea rămân pe seama stăpânil[o]r păzindu-să coprinderea documenturil[o]r ce au, iar trecând peste graniţă, sânt supuşi a plăti legiuita vamă.

	28 лѣ: Пъкꙋра чи есе ла Жꙋдецꙋ Праховїи, асемене ши ачеа есте пе сѣма вамешꙋлꙋй кꙋ орꙟндꙋѧла де май жос арътатъ, адикъ: лꙋкраре скоатерїи пъкꙋрїи кꙋ келтꙋѧлъ дела вамеш прекꙋм съ ва путѣ ꙟвои кꙋ лꙋкръторїи. Пентрꙋ пъкꙋра чи есе дела пꙋцꙋриле кꙋ пъкꙋръ ѿт Кꙟмпина, съ плътѣскъ вамешꙋл стъпꙟнилѡр мошїи анꙋме Кꙟмпинени ши Лꙋпоени лей доъ сꙋте пе ан дꙋпъ векюл ѡбичїю. **28[-lea]**: Păcura ce ese la Jude[ţu] Prah[o]vi, asemenea şi aceia este pe seama vameş[u]lui cu orânduiala de mai jos arătată, adică, lucrarea scoaterii păcurii cu chieltuială de la vameş precum să va putea invoi cu lucrătorii. Pentru păcura ce ese dela puţurile cu p[ăc]u[r]ă ot Câmpina, să plătească vameş[u]l stăpânil[o]r moşii anume câmpineni şi lupoeni lei dooă sute pă an după vechiul obiceiu.
	29 лѣ: Дѣка ꙟтрꙋ ачастъ кꙋрџере де време съ ва ivi кꙋрџере де пъкꙋръ ши ла алт Жꙋдец, ачѣ пъкꙋръ съ фие пе сѣма хазнелїи іар нꙋ пе сѣма вамешꙋлꙋй. **29[-lea]**: Dea[că] intr-această curgere de vreme să va iuvi curgere de păcură şi la alt jude[ţ], acea păcură să fie pă seama haznelii iar nu pe seama vameş[u]lui. *(Acest fragment din art. 29 – mss nu figurează în versiunea tipărită)*: Lăcuitorii ce să vor afla intru adâv[ă]r în lucru mai sus arătatel[o]r puţuri de păcură să nu să supere de potveri şi angarii în toată vremea cât să vor afla în lucru

30 лѣ: Чєй чє вор вои сѫ мѣргѫ пєстє Границѫ кꙋ кайй лор, адикѫ ѡри кѫлѫрй сау кꙋ кѫрꙋцѫ, ка ꙗрѫш сѫсє ѫтоаркѫ ѫнапой кꙋ ачєй кай ачєщїа сѫ фїє даторй а лꙋа рѫваш дєла дрєгѫторїй дин партѣ локꙋлꙋй сꙋпт кїєзѫшїє, копринзѫтор кѫ мѣрџє пєстє Границѫ кꙋ атѫцѣ кай ай сѫй, ши кѫ сє ва ѫтоарчє ѫнапой кꙋ ачєꙗш кай, кꙋ ачєст кип вор рѫмѫнѣ нєсꙋпѫрацй ла Границѫ дє плата вѫмїй.

30[-lea]: Cei ce vor voi să meargă peste graniță cu cai lor, adică ori călări sau cu căruțe, ca iarăși să să întoarcă înapoi cu acei cai aceștiia să fie datori a lua răvaș de la dregătorii din partea loc[u]lui supt chiezășie, coprinzător că merge peste graniță cu atâțea cai ai săi, și că să va întoarce înapoi cu aceiași cai, cu acest chip vor rămânea nesupărați la graniță de plata vămii.

31 лѣ: Слѹжба кѫнтарѹлѹй че дин векиме аѹ фост ѡрѫндѹитъ ла вама
ѡборѹлѹй Бѹкѹрещилѡр, ръмѫне а фи дѹпъ пилда анѹлѹй трекѹт
легатъ тот ла хѹзметѹл въмий, ши аре а съ фаче оурмаре ѫтрѹ
ачест кип, ка вѫнзъторий ши кѹмпъръторий чей че вор врѣ съши
кѫнтъреаскъ лѹкрѹриле лор кѹ кантаръле лор, поприцй съ нѹ фие
прекѹм аша ши есте оурмарѣ дрептъцiй. Iар кѫнд ва вои вѫн-
зъториѹл саѹ кѹмпъръториѹл съ чеаръ кантар дела вамъ, съ фие
датор вамешѹл съ деа кантараџiѹ, ши пе ачѣа че ва кѫнтъри съ-
ши иа плата дела поваръ де оуна сѹтъ, бани чинчиспрезечи, iар пе ла
залханале ши къшърий, есте датор вамешѹл ка дѹпъ черерѣ чей
съ ва фаче съ тримицъ кантараџiѹ.

31-lea: Slujba cântar[u]lui ce din vechime au fost orânduită la vama obor[u]lui Bucureştil[o]r, rămâne a fi după pilda anului trecut legată tot la huzmet[u]l vămii, şi are a să face urmare într- acest chip, ca vânzătorii şi cumpărătorii cei ce vor vrea să-şi cântărească lucrurile lor cu cantarăle lor, popriţi să nu fie precum aşa şi este urmarea dreptăţii. Iar când va voi vânzătoriul sau cumpărătoriul să ceară cantar dă la vamă, să fie dator vameş[u]l să dea cantaragiu, şi pă aceia ce va cântări să-şi ia plata dela povara de una sută oca, bani cincisprezece, iar pă la zalhanale şi căşării, ieste dator vameş[u]l ca după cererea ce i să va face să trimiţă cantaragiu.

32 лѣ: Пе лѫнгъ сꙋма баннлѡр Вистїєрїєй, съ ꙟдаторѣзъ кꙋмпъръ-
торюл ка съ рѫспꙋнзъ шй ѡбичнꙋйтеле авайтꙋрй але дꙋмнеалѡр ве-
лицилѡр логофецй, й в: логофецй, прекꙋм шй алтеле кѫте вѡр
фй канонисите анꙋме, адикъ але спиталꙋлꙋй филандропїей, а чиш-
меле лѡр, й ай кꙋтїй де милостенїе, й алте дърй че дꙋпъ фелюрй де
хрисоаве, шй дꙋпъ ѡбичюю сѫнт легюйте, дꙋпъ кꙋм съ ва фй ꙋр-
мат шй ꙟ анꙋл трекꙋт. Ꙗр ꙟчетѫнд ачесте ꙟ парте дърй пентрꙋ
вре ѡ ноѡъ легюйре, атꙋнчй пѫнъ ла сфѫршитꙋл сорокꙋлꙋй че съ
ва хотърѫ съ вѡр да Вистїєрїєй.

[3]2[-lea:] Pe lângă suma banil[o]r Visterii, să îndatorează cumpărătoriul ca să răspunză şi obicinuitele avaeturi ale dumn[ea]l[o]r veliţil[o]r logofeţi, i v[eliţilor]. logofeţi, precum şi altele câte vor fi canonisite anume, adică ale spitalului Filantropii, a cişmelilor, i ai cutii de milostenie, i alte dări ce după feliuri de hrisoave, şi după obiceiu sânt legiuite, după cum să va fi urmat şi în anul trec[u]t. Iar încetând aceste în parte dări pentru vreo nooă legiuire, atunci până la sfârşit[ul] soroc[u]lui ce să va hotărî să vor da Visterii.

53 лѣ: Пентрꙋ кѫт вин вор фаче сꙋдиції айчи ꙟ Принципат пе ла виіле лор, кꙋм ши пентрꙋ винꙋл че вор кꙋмпъра дꙋпе ла алте стреіне віи, ши вор вои ка съл трѣкъ песте границь, съ аибъ а плъти пентрꙋ тот винꙋл вама чѣ хотърътъ, адикъ кѫте треи леи ла сꙋтъ дꙋпъ прецꙋл локꙋлꙋи де оунде ва фи винꙋл.

[3]3-lea:Pentru cât vin vor face sudiţii aici în Prinţipat pă la viile lor, cum şi pentru vinul ce vor cumpăra după la alte streine vii, şi vor voi ca să-l treacă peste graniţă, să aibă a plăti pentru tot vinul vama cea hotărâtă, adică câte trei lei la sută după preţu[l] locului de unde va fi vinul.

54 лѣ: Дин партѣ стъпѫнирии съ аибъ а съ да кꙋмпърѫторꙋлꙋи вамешꙋ мѫнъ де аџꙋтор пентрꙋ кѫꙋтатꙋл хꙋзметꙋлꙋи, ши ори че ꙟплинире и съ ва фаче дин бании вѫмии кѫнд ва авѣ съ ꙟ де ла вре оун негꙋцъторꙋ ши и ва ꙟплини прин жꙋдекатъ, зечꙋиалъ съ нꙋ и съ ꙟ. Іар кѫнд вре оун негꙋцъторꙋ че ва фи датор ла вамъ съ ва ꙟтѫмпла съ мꙋфлꙋзѣскъ, съ нꙋ съ пъгꙋбѣскъ вама, чи дин перꙋсиіа че ва авѣ ачел негꙋцъторꙋ, съ се протимисѣскъ маи ꙟтѫю бании вѫмии ка ниште бани аи хазнелии де кѫт алте даторіи.

[3]4-lea: Din partea stăpânirii să aibă a să da cumpărător[u]lui vameş mână de aj[u]to[r] pentru căutatu[l] huzmet[u]lui, şi ori ce înplinire i să va face din banii vămii când va avea să ia de la vreun neguţă[toriu] şi-i va înplini prin judecată, zeciuială să nu i să ia. Iar când vreun neguţător ce va fi dator la vamă să va întâmpla să mufluzească, să nu să păgubească vama, ci din periusiia ce va avea acel neguţător, să s[e] protimisească mai întâiu banii vămii ca nişte bani ai haznelii decât alte datorii.

35 лѣ: Стъпънирѣ съ ꙟдаторѣзъ съ дѣ кꙋмпъръторꙋлꙋй вамѣш спре ꙟлеснирѣ кꙋтатꙋлꙋй въмий оамений чи ꙟ жос съ ꙟсемнѣзъ.

,, Ла карвасараоа дин Бꙋкꙋрещй пе фіеш каре съптъмѫнъ кѫте треиспрезече сіимени, ꙟсъ ноѡъ дела Спътърие, ши патрꙋ дела Агіе.

,, Ла фіеш каре Границъ съсе дѣ де кътръ вътащій плаюрилѡр кѫте дой плъеаши пе фіеш каре съптъмѫнъ а ста нелипсиці лѫнгъ вамеш.

,, Пела фіеш каре Скелъ пе ꙋнде сѫнт ши Карантине, съ ли съ дѣ вамешилѡр пе фіеш каре съптъмѫнъ де кътръ кѫпитаній Скелилѡр, саꙋ де нꙋ ва фи кѫпитании, де кътръ дꙋмлѡр Исправничій, кѫте дой слꙋжиторй.

,, Ла карвасараоа Краіовій, съсе дѣ де кътре дꙋмнѣлꙋй Каймакамꙋла кѫте чинчй оамений пе фіеш каре съптъмѫнъ.

,, Іар кѫнд стъпѫнирѣ ва гъси кꙋ кале ꙟ локꙋл ачестор де май сꙋс арътаці оамений, съ дѣ спре слꙋжбъ оамений де ай миліцій, ла ачаста скимбаре съ нꙋ поатъ Контракчій съ причинꙋѣскъ нимик.

35-lea: Stăpânirea să îndatorează să dea cumpărător[u]lui vameş spre înlesnirea căutatului vămii oamenii ce în jos să însemnează.

\# La carvasaraoa din Buc[u]reşti pe fieşcare săptămână câte treisprezece siimeni, însă nooă de la Spătărie, şi patru dela Agie.

\# La fieşcare graniţă să se dea de către vătaşii plaiurilor câte doi plăiaşi pe fieşcare săptămână a sta nelipsiţi lângă vameş.

\# Pă la fieşcare Schelă pă unde sânt şi carantine, să li să dea vameşil[o]r pă fieşcare săptămână de către căpitanii Schelel[o]r, sau de nu va fi căpitanii, de către dumn[ea]l[o]r Isprav[ni]ci, câte doi slujitori.

\# La carvasaraoa Craiovii, să se dea de către dumn[ea]lui Caimacam[u]l câte cinci oameni pe fieşcare săptămână.

Iar când stăpânirea va găsi cu cale în locul acestor de mai sus arătaţi oameni, [să] dea spre slujbă oameni de ai miliţii, [l]a această schimbare să nu poată Contrac[c]ii să pricinuească nimic.

36 лѕ҃: Кꙋмпърътѡрюл съ ѫдаторѣзъ ка ла ѫчепꙋтꙋл фіешкъріа лꙋни съ сигꙋрипсѣскъ хазнѣоа, саꙋ кꙋ дипо́зитꙋл ди ама́нет авѣрй не мишкътоаре саꙋ кꙋ кезаш врѣдник каре съ фіе пріимит стъпънирій, саꙋ съ дипозитарисѣскъ ла ѫкеере контрактꙋлꙋй сꙋма че съ аналогисѣще пе трей лꙋнй, каре вор ста ѫпъстраре ла Вистіерій, ши съ вор цинѣ ѫ сѣмъ ла челе дин оурмъ кыщиꙋрй.

[36-lea]: Cumpărătoriul să indatorează ca [l]a inceputu[l] fieşcăriia luni să sigurepsească hazneaoa, sau cu depozit de ama[n]et averi nemişcătoare sau cu chie[z]aş vrednic care să fie priimit stă[p]ânirii, sau să depozitarisească [l]a încherea contract[u]lui suma ce să analo[gh]iseşte pă trei luni, care vor sta în păs[tr]are la Visterie, şi să vor ţinea în seamă [l]a cele din urmă căştiuri.

Note:

- *Textul mss. este incomplet pe latura stângă a fotocopiei*
- *Fragmentul barat a fost reținut în versiunea tipărită;*
- *Fragmentul de corectură care urmează nu a fost tipărit:*

Pontul acestea sau cu plat[ă] sau la contract cu coprindere pentru siguranța hazneli au pl[a]t[ă] de noă 10 t[a]l[eri] bătu[ți] pă trei luni înainte t[a]l[eri] 400000.

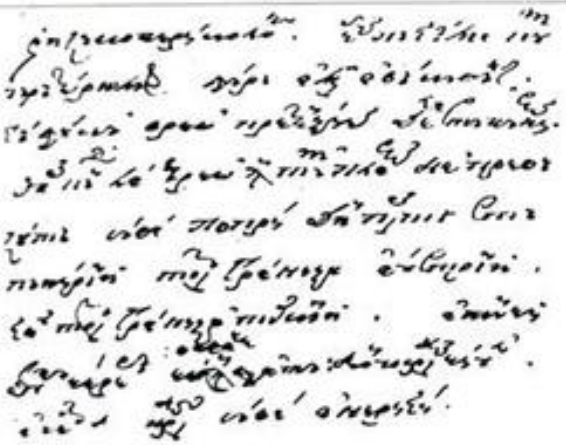

[37-lea]: Rizecopericolon, este pe seama cumpărătoriului fără a mai avea cuvânt să facă vreo pretenție dela stăpânire.

Pe manuscris textul continuă:

lar când la vreo întâmplare neprevăzută să va popri din partea stăpânirii toată granița Austrii sau toată granița Turkii, atunci după cererea ce îndată va face contracciul acestu pract să va anerisi.

PARTEA a IV-a
EXTRASE DIN DOCUMENTE ISTORICE

SCRISE DE MÂNĂ

1. Scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung (anul 1521)

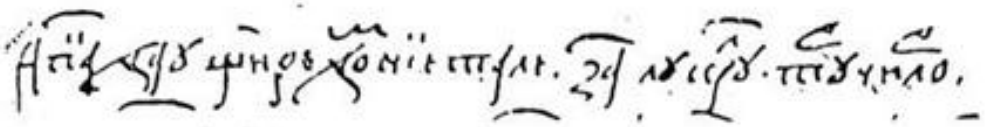

„i pak dau ştire domnie[i] tale za lucrul turcilor"

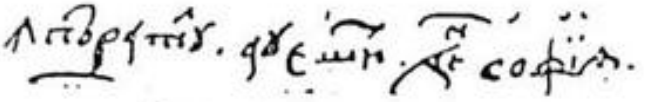

„înpăratul au eşit den Sofiia"

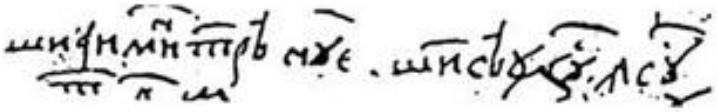

„şi aimintrea nu e şi se-au dus în sus"

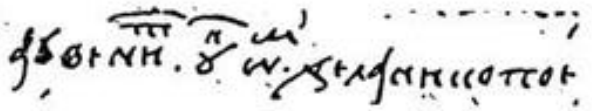

„au venit un om dela Nicopo[l]e"

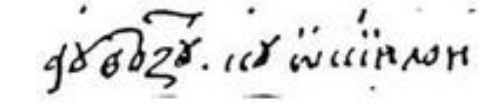

„au văzut cu ochii loi"

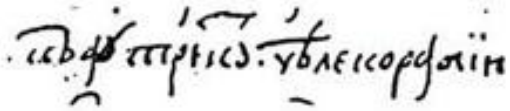

„că au trecut ceale corabii"

2. Act emis de Voevodul Ţării Româneşti, Mircea Ciobanu, la 2 iulie 1547, transcris la sfârşitul sec. XVIII de Dionisie Eclesiarhul în Condica Mănăstirii Govora

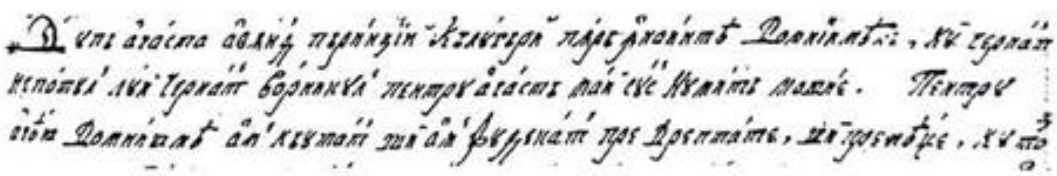

„După aceasta având părinţii călugări pârâ înaintea Domnii meale, cu Cernat nepotul lui Cernat vornicul pentru această mai sus numită moşie. Pentru aceaia Domniia mea am căutat şi am judecat pre dreptate, şi pre leage, cu tot[i]."

3. Document acreditiv olograf, Mihai Viteazul (cca. 1600)

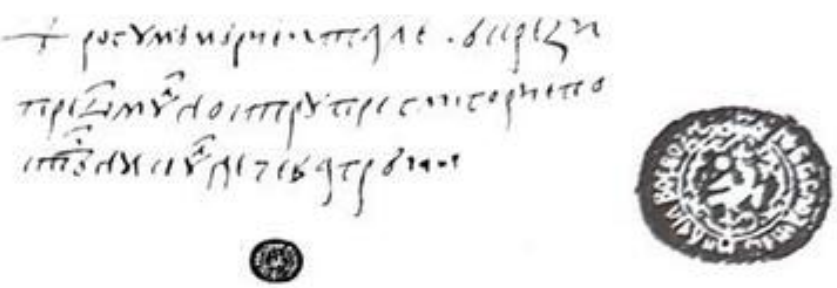

„+ Rogu-mă Măriei Tale să crezi
pre omul nostru, pre Gligorie po-
stălnicul de ce va grăiam."

N.B. – *În exerga peceții inelare a voevodului* (detaliu) *este scris:*

„Io Mihail Voevod M[ilostiu] B[ojeiu] Gospodin".

4. Document de la voevodul Moldovei Moise Moghilă (în jurul anilor 1631-1634)
(Copie din condica vremii)

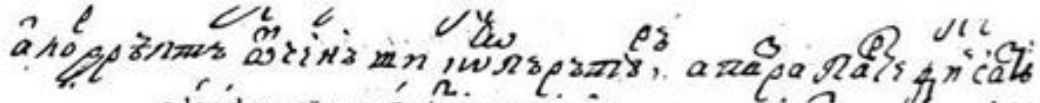

„a lor dreaptă ocenă și cumpărătură, a patra parte din sat"

„de lângă Săreatu în ținutul Sucevei"

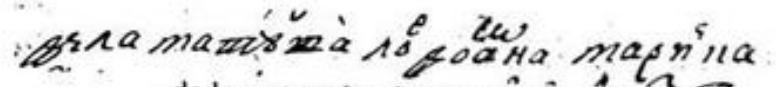

„de la matușa lor doamna Marinca"

5. Document emis de voevodul Moldovei Vasile Lupu la 12 noiembrie 1639
(Copie din condica vremii)

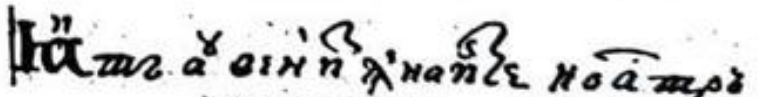

„Iată au venit înainte noastră"

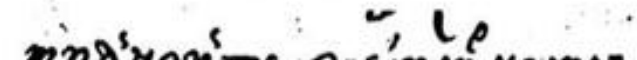

„și înainte boerilor noștri"

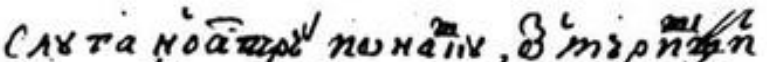

„sluga noastră Ionașcu ot Mărișești"

6. Document emis de Matei Basarab la 27 noiembrie 1640

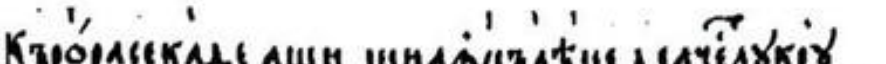

„Cărora se cade a ști și a înțălcage de acest lucru"

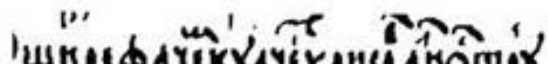

„știre facem cu acest hrisov al nostru"

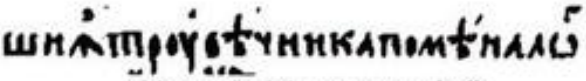

„și întru viacinica pomeana lor"

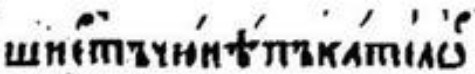

„și ertăciunea păcatelor"

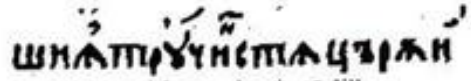

„și întru cinstia țării"

„pentru aceaia tărie a cred[i]nței cu mâna noastră am iscălit."

7. Consemnare a Episcopului Damaschin al Buzăului, 1702

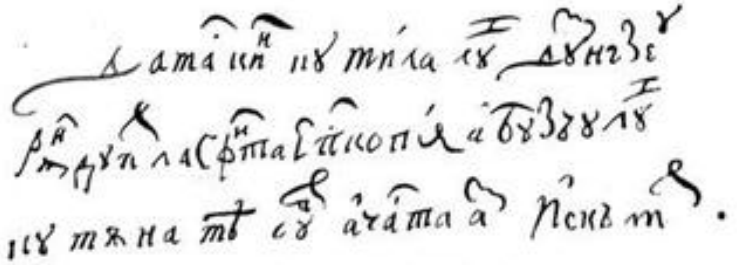

„Damaschin, cu mila lui Dumnăzeu
rânduit la Sf[â]nta Ep[i]scopie a Buzăului
cu mâna mea supt aceasta am iscălit."

8. Act de afurisenie emis la 9 mai 7213 (1705) de mitropolitul Teodosie al Ungrovlahiei

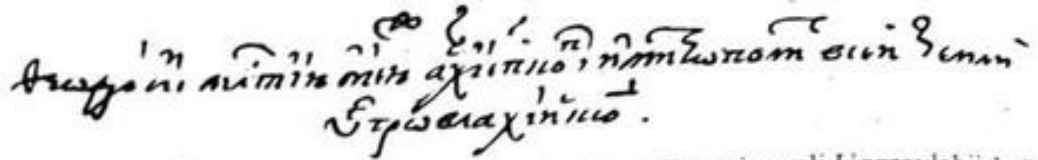

„Teodosie m[i]l[o]stiiu băjeiu arhiep[i]scop i mitropolit vsei zemli Uggrovlahiiskoi"

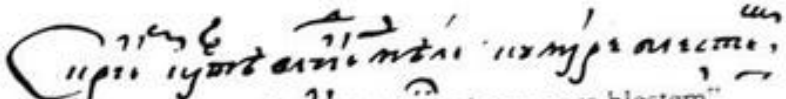

„Scriem cartea vl[ă]d[i]ciei meale cu mare blestem"

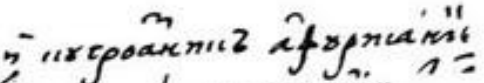

„şi cu groaznică afurisanie"

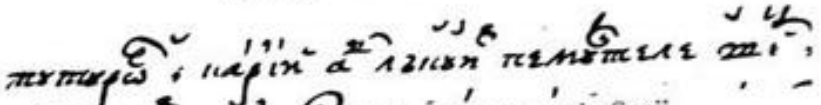

„tuturor i carii aţ[i] lăcuit pe muntele Şes"

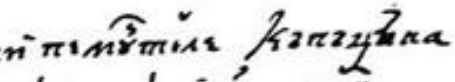

„şi pe muntele Căpăţâna"

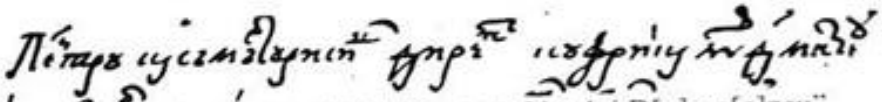

„pentru ca să mărturisiţ[i] direpţ cu frica lui D[u]mn[e]zeu"

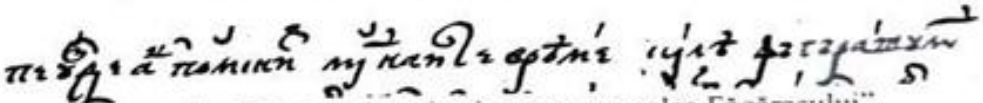

„pe unde aţ[i] pomenit mai nainte vreame calea Făgăraşului"

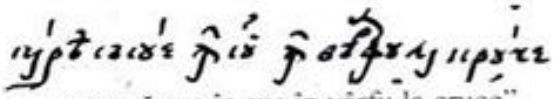

„carea să sue în sus în vârfu la cruce"

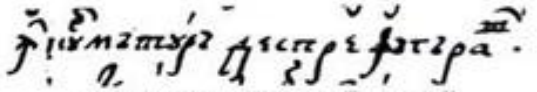

„în curmătură despre Făgăraş"

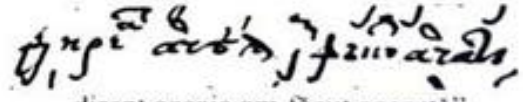

„direpţ aceaia am făcut această"

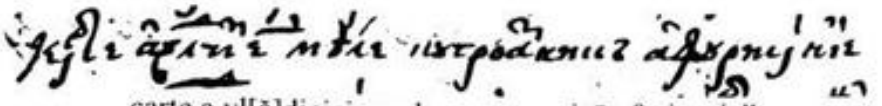

„carte a vl[ă]diciei meale cu groaznică afurisanie"

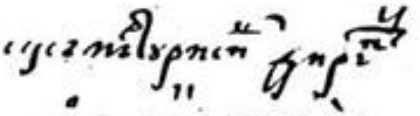

„ca să mărturisiț[i] direpț"

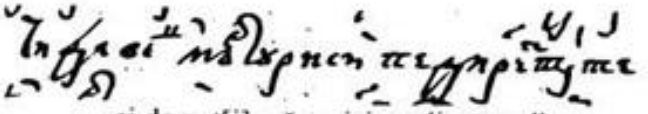

„ci de veț[i] mărturisi pe direptate"

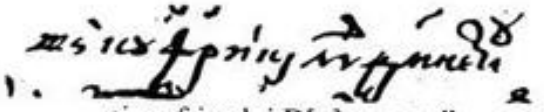

„şi cu frica lui D[u]mnezeu"

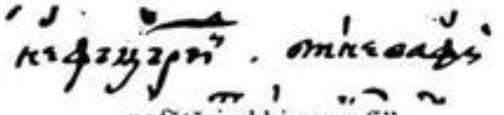

„nefăţărind bine va fi"

9. Document emis la 25 mai 1705 de Antioh Cantemir, voevodul Moldovei

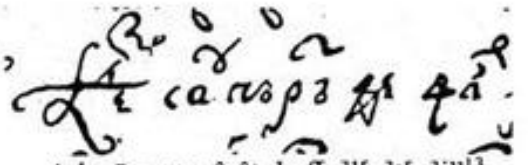

„Adecă s-au pârât de f[e]l[e]t[u]i"[13]

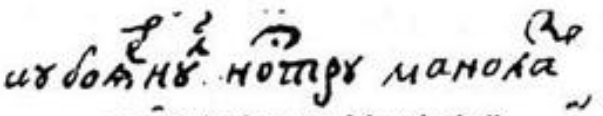

„cu boiarinul nostru Manolache"

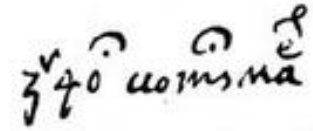

„ce-au fost comis mari"

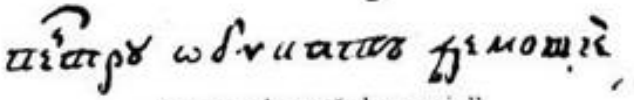

„pentru o bucată de moşie"

[13] Feletui, arhaism cu sensul „a respecta (a garanta)".

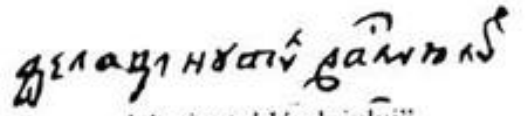

„dela ţinutul Vasluiului"

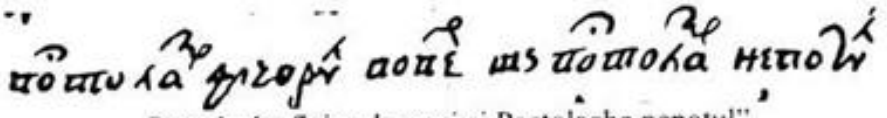

„Postolache ficiorul popei şi Postolache nepotul"

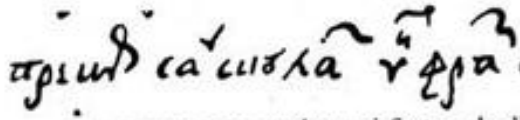

„precum s-au sculat uni frate a lor"

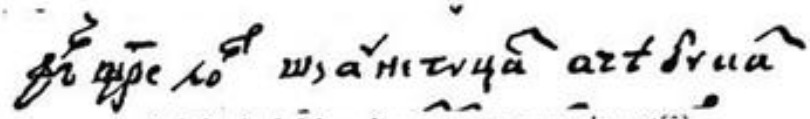

„făr[ă] ştire[a] lor şi au neguţat acea bucat[i]

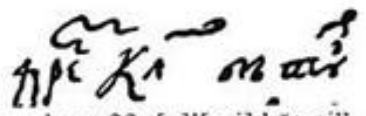

„drept 23 t[a]l[eri] bătuţi"

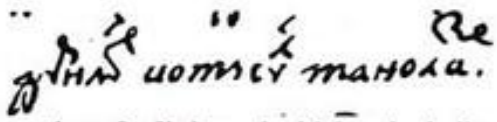

„dumn[ea]lui comisul Mānolache"

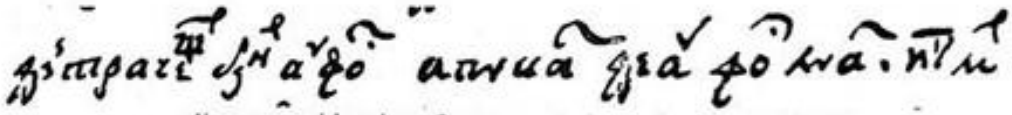

„dintr-aceşti bani au fost apucat de au fost luat 18 lei"

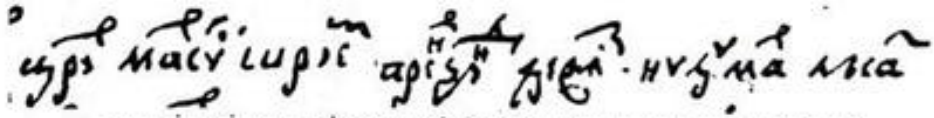

„care-i mai sus scriem prenizând de viaste nu l-au mai lăsat"

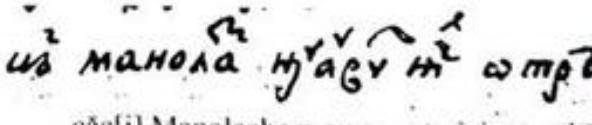

„căc[i] Manolache n-au auvut nici o treabă"

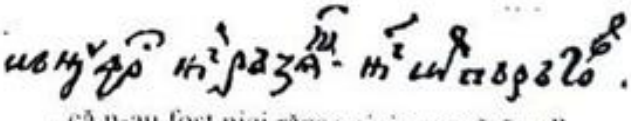

„că n-au fost nici răzaş nici cumpărător"

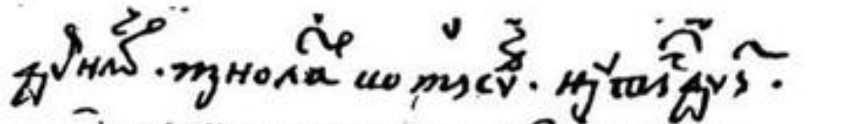

„dumn[ea]lui Manolache comisul n-au tăg[ă]duit"

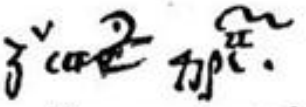

„c[i]-au spus drept"

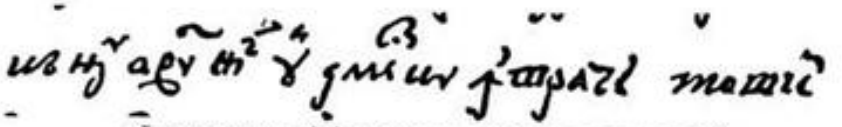

„că n-au avut nici un amestecu într-acea moşie"

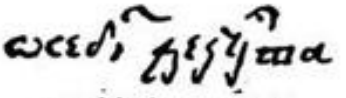

„osebit de aceasta"

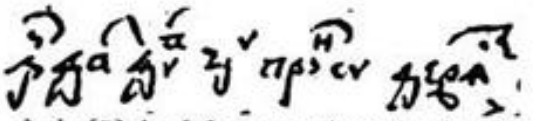

„îndat[ă] dup[ă] ce-au prinsu de viaste"

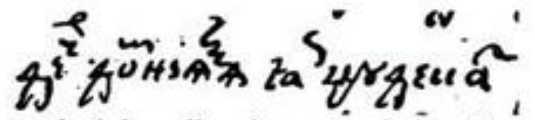

„deci domniia mia ea-am giudecat"

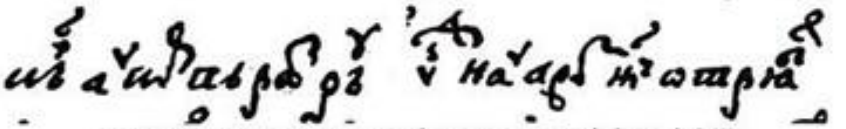

„căci au cumpărat rău unde n-au avut nici o triabĭ"

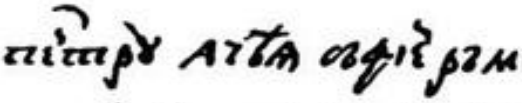

„pentru aceaia să fie rămas în viaci"

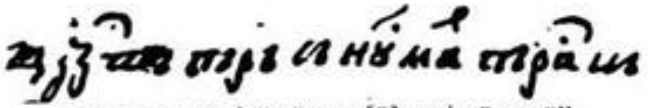

„şi această pără să nu s[ă] mai părască"

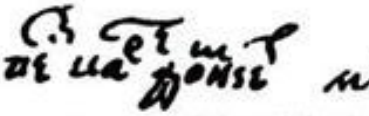

„peste carte[a] domniei miali"

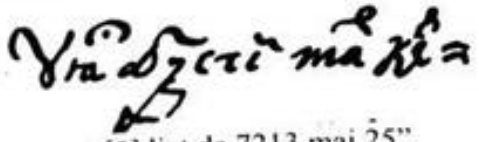

„v[ă] liat de 7213 mai 25"

10. Fragment dintr-o hotărnicie scrisă de mitropolitul Antim Ivireanul, sec. XVIII

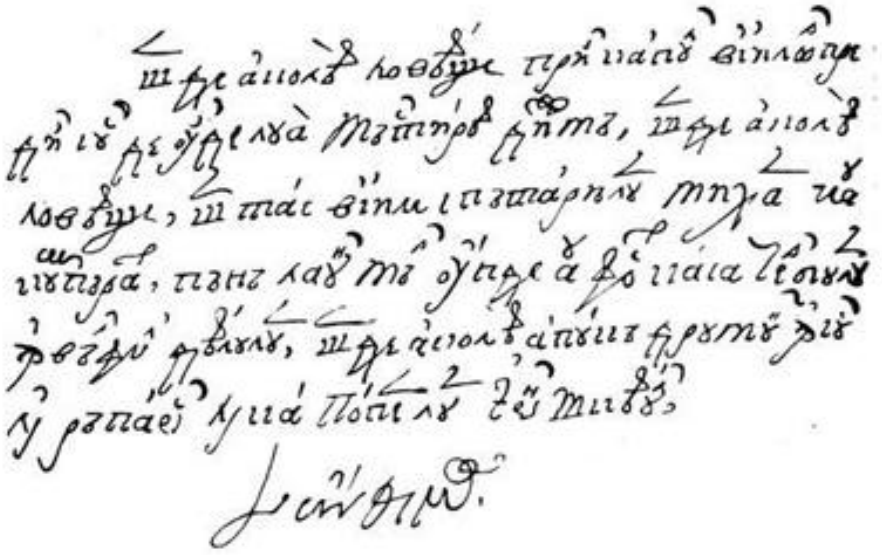

„.... şi de acolea loveaşte prin capul viilor pre
di[n] sus de u[n]de lua mă[nă]stirea dijmă şi de acolea
loveaşte şi tae viile spătariului Mihai ce-au
cumpărat, până la un măr unde au fost casa Cerbului
în vârful dealului, şi de acolea apucă drumu-n în sus
la ră[s]pas[u]l Lac[r]a Popei lui Ion Şcheaul."
I[scălit] Antim

N.B. – *Litera* „I", *cu care începe cuvântul* „I[scălit]" *are forma* *răsturnată.*

11. Lista boierilor menţionaţi ca martori în hrisovul de danie din 12 iulie 1724 emis de voevodul Ţării Româneşti Nicolae Alexandru

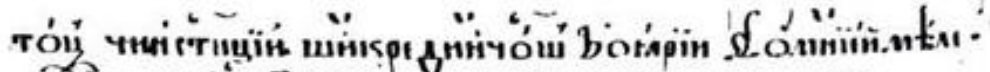

„Toţ[i] cinstiţii şi credincioş[i] boiarii domniei meale"

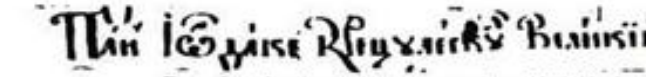

„Pan Iordache Creţulescul velichii dvornic"

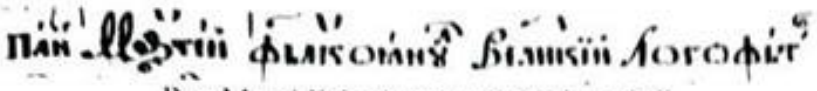

„Pan Matei Fâlcoianul velichii logofăt"

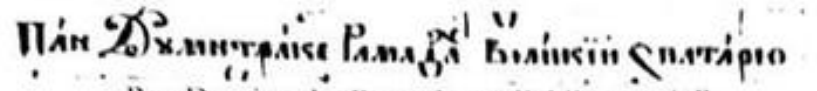

„Pan Dumitrache Ramadan velichii spatariu"

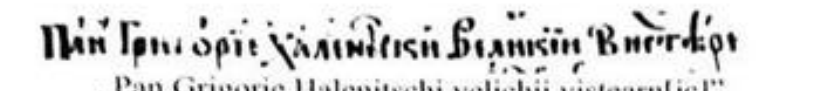

„Pan Grigorie Halenițschi velichii vistearn[ic]"

„Pan Nicolae Roset velichii clucearіu"

„Pan Ianache Stama velichii postealnic"

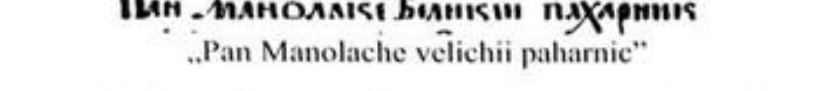

„Pan Manolache velichii paharnic"

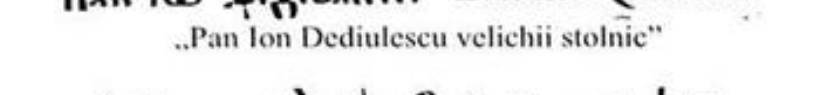

„Pan Ion Dediulescu velichii stolnic"

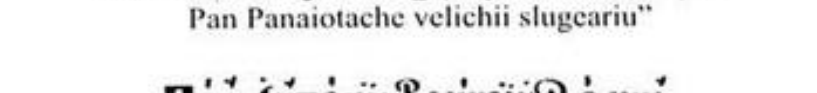

Pan Panaiotache velichii slugeariu"

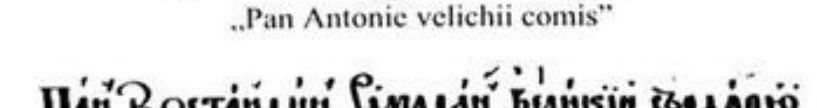

„Pan Antonie velichii comis"

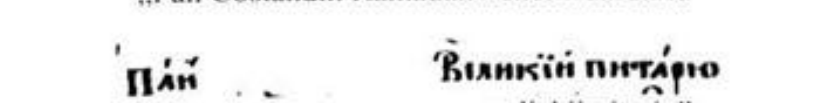

„Pan Costandin Ramadan velichii sărdariu"

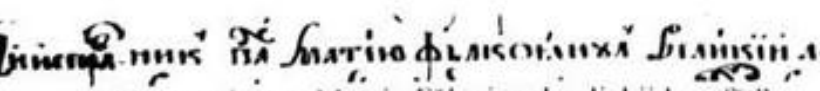

„Pan ..... velichii pitariu"

„și ispravnic pan Mateiu Fâlcoianul velichii logofăt"

„și s-au scris hrisovul acesta"

„În Bucureşti de Mihaiu logofeţelul Cernetescul ot Meh[e]dinţ[i]"

12. Hrisov dat Mănăstirii Cotroceni la 24 mai 1731 de voevodul Ţării Româneşti Mihai Racoviţă

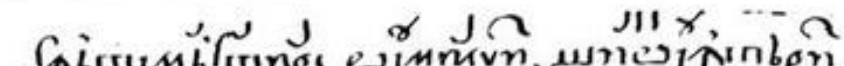

„Sfânta mân[ă]stire o au miluit şi o au întărit"

„cu toate viile şi cu toate livezile"

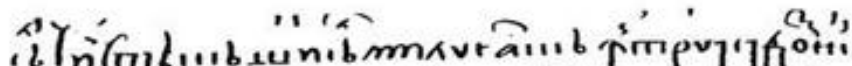

„să-l cinstească şi să-l miluiască întru a sa domnie"

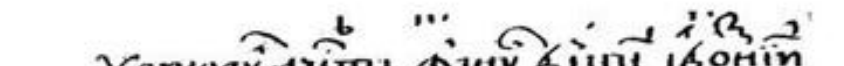

„Hrisovul acesta în anul dentâi al domnii"

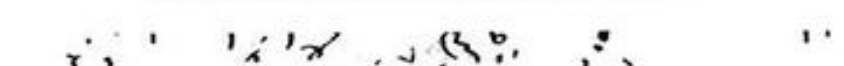

„aic[i] în oraşul scaunului domnii mea în Bucureşti"

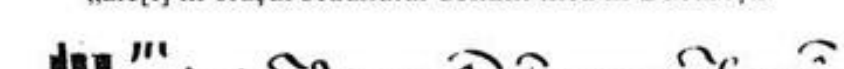

„Şi a întărit hrisovul acesta cu tot sfatul"

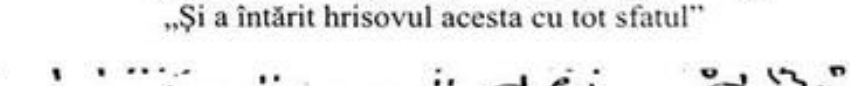

„şi cu credincioşii boiarii cei mar[i] ai divanului domnii mea"

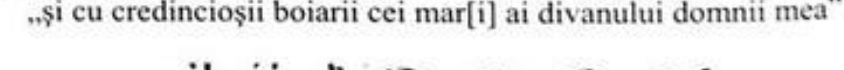

„Pan Iordachie Kreţ[u]lescul vel dvornic"

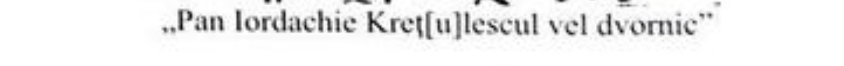

„Pan Manolachie Lambrino vel log[oft]t"

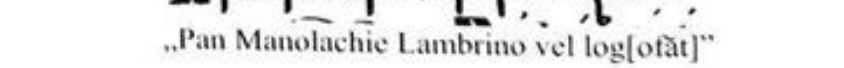

„Pan Costandin Dudescul vel spat[ar]"

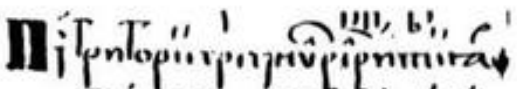

„Pan Grigorie Greceanul vel vistiiar[nic]"

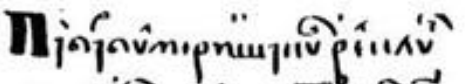

„Pan Barbul Merişanul vel cluci[ar]"

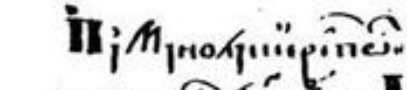

„Pan Manolachie vel post[elnic]"

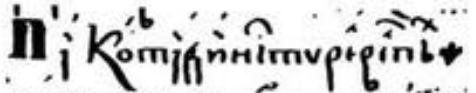

„Pan Costandin Năsturel vel păh[arnic]"

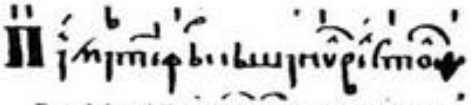

„Pan Matei Fărcăşanul vel stol[nic]"

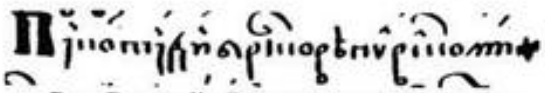

„Pan Costandin Brăncoveanul vel comis"

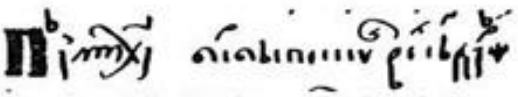

„Pan Mihai Bărbătescul vel sărdar"

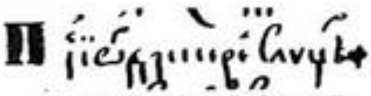

„Pan Iordachie vel slugear"

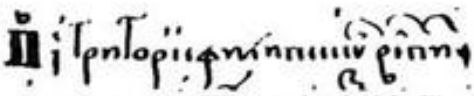

„Pan Grigorie Filipescul vel pit[ar]"

„şi ispravnecu Costandin Kreţ[u]lescul v[el] log[ofăt]"

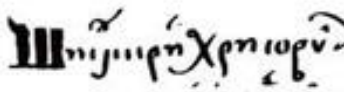

„şi s-au scris hrisovul acesta"

„aic[i] în oraşul scaunului domnii mea în Bucureşti"

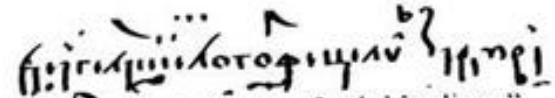

„de Anghelachie logofeţelul în divan"

13. Act emis de voevodul Moldovei Constantin Nicolae Mavrocordat la 10 ianuarie 1734

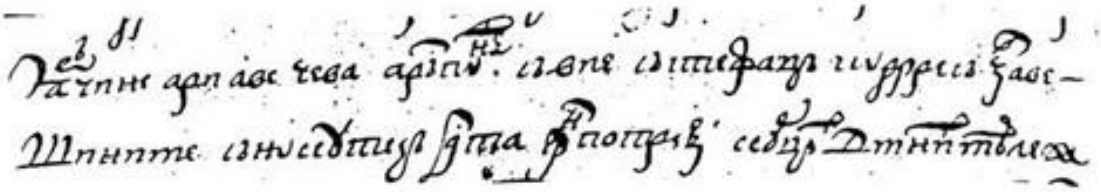

„Iară cine ari ave ceva a răspunde, să vie să ste faţă cu dresă ce-ar ave. –
Şi nime să nu cuteză a sta înpotriva cărţii d[o]mnii meale"

14. Hrisov din 20 aprilie 1736 prin care voevodul Moldovei, Constantin Mihail Cel Racoviţă construieşte şi înzestrează o mănăstire

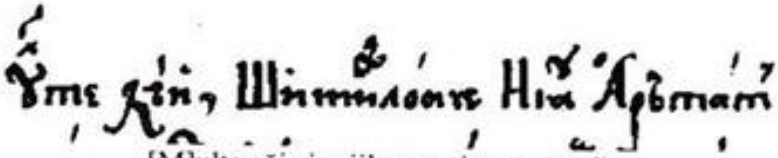

„[M]ulte căi şi mijloace ni-au arătat"

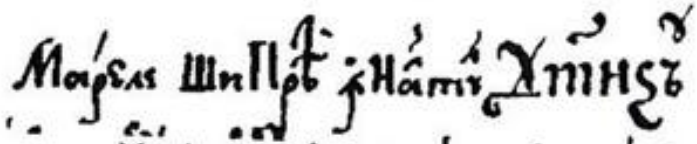

„Marele şi Prea Înaltul D[u]mn[e]zău"

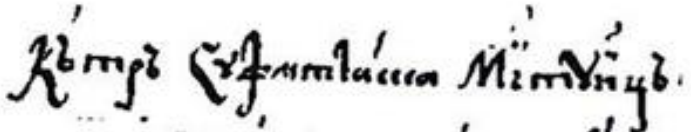

„către sufletiasca mântuinţă"

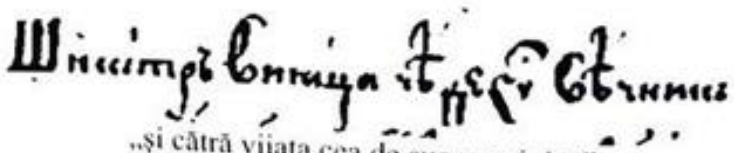

„şi către viiaţa cea de sus veacinică"

„prin care lesne călătorind lucrătorii"

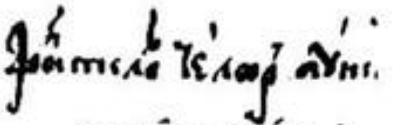

„faptelor celor bune"

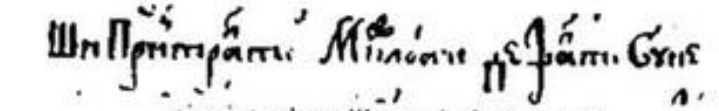

„şi printr-alte mijloace de fapte bune"

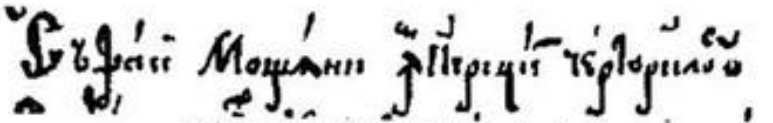

„să fac moştiani împărăţiei ceriurilor"

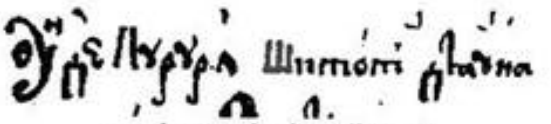

„unde pururia şi tot diauna"

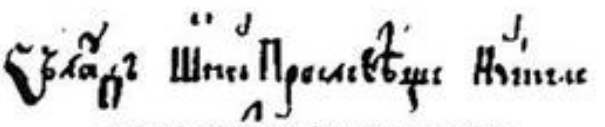

„să laudă şi să proslăveaşte numele"

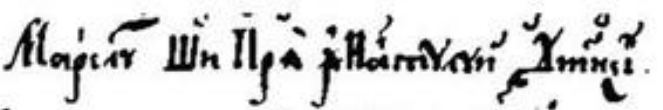

„Marelui şi Pria Înaltului D[u]mn[e]zău"

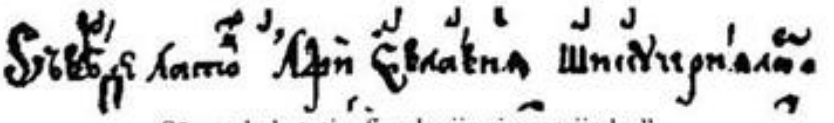

„Să veade la toţi a fi evlaviia şi cuceriia lor"

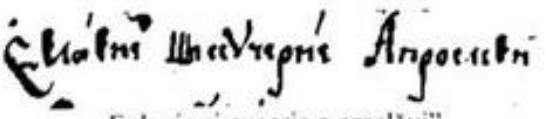

„Evlavie şi cucerie a proslăvi"

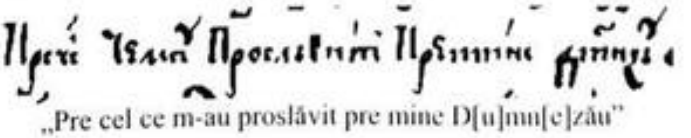

„Pre cel ce m-au proslăvit pre mine D[u]mn[e]zău"

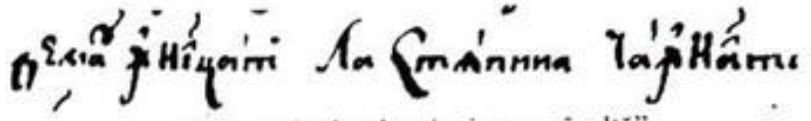

„De m-au înălţat la stiapina cea înaltă"

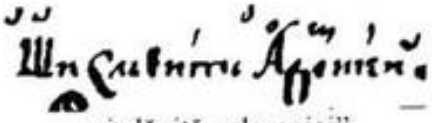

„şi slăvită a domniei"

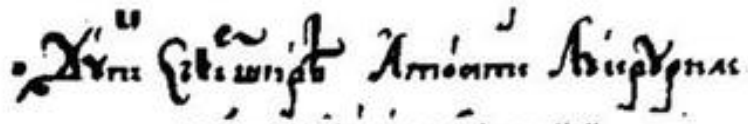

„După săvârşirea a toate lucrurile"

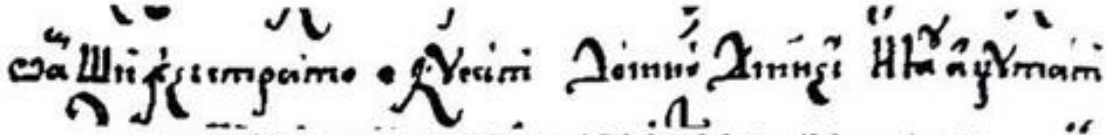

„o am şi înzăstrat-o cu cât Domnul D[u]mn[e]zău ni[-]au agiutat"

15. Document emis de voevodul Moldovei Grigorie Ghika la 10 septembrie 1738 (copie)

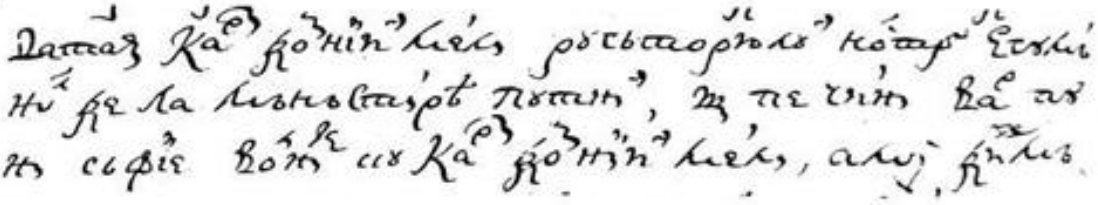

„Dat-am carte[a] domniii mele rugătoriului nostru egumenul de la mănăstirea Putnii, şi pe cine var pune să fie volnic cu carte[a] domniii mele, a lua dijmă..."

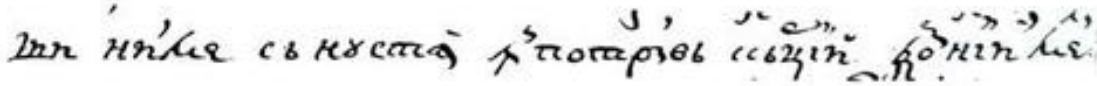

„Şi nime să nu stia înpotrivă cărţii domnii mele."

16. Hrisov emis la 3 iunie 1746 de voevodul Constantin Nicolae Mavrocordat, care întăreşte anaforaua Divanului privind funcţionarea unui târg pe moşia Mitropoliei Ţării Româneşti, din veniturile căruia să se întreţină o şcoală în localitatea Pătroaia

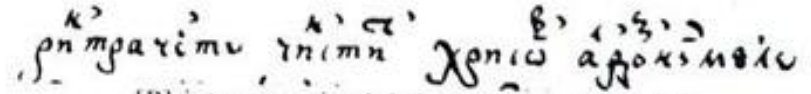

„[P]rintr-acest cinstit hrisov al domnii meale"

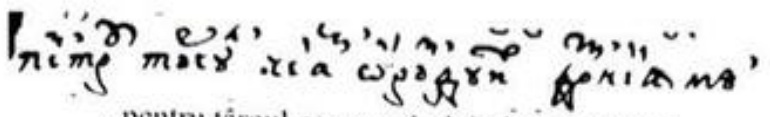

„pentru târgul ce am orânduit domniia mea"

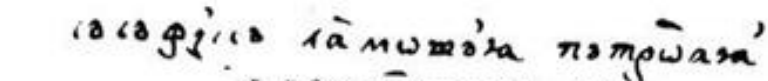

„să să facă la moşăia Pătroaia"

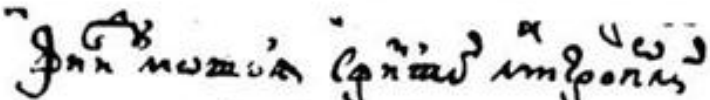

„fiindu moşăia sfintei mitropolii"

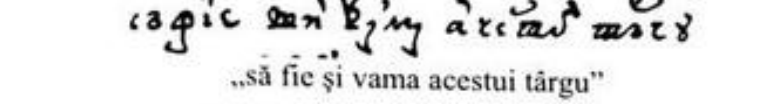

„să fie şi vama acestui târgu"

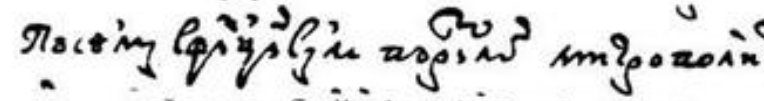

„pă seama sfinţii sale părintele mitropolitul"

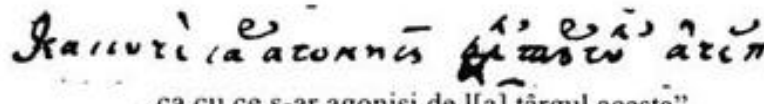

„ca cu ce s-ar agonisi de l[a] târgul acesta"

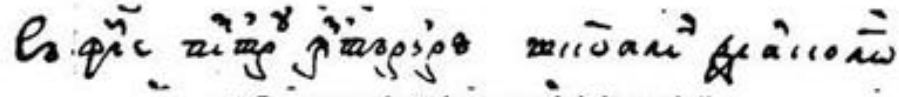

„să fie pentru întărirea şcoalei de acolo"

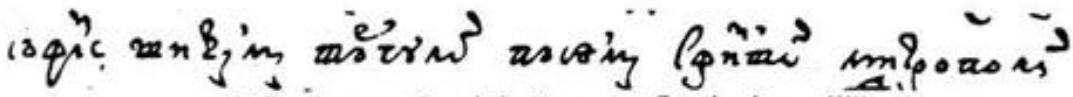

„să fie şi vama târgului pă seama sfintei mitropolii"

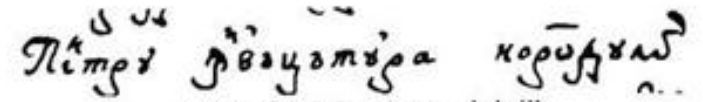

„pentru învăţătura norodului"

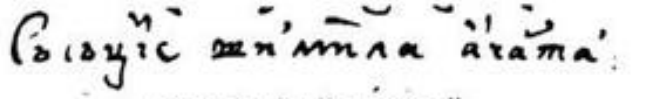

„să să ţie şi mila aceasta"

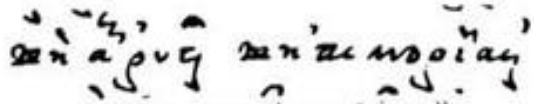

„şi am rugat şi pe măria sa"

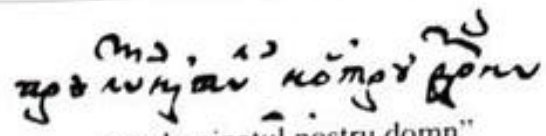

„prea luminatul nostru domn"

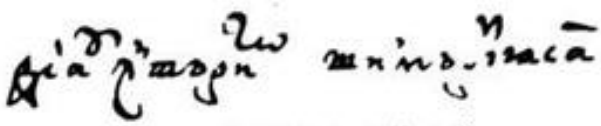

„de au întărit și măriia sa"

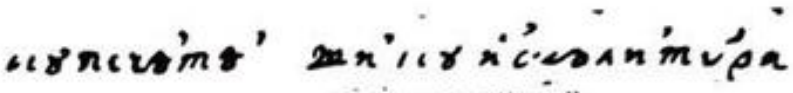

„cu peceatea și cu iscălitura"

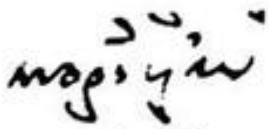

„mării sale"

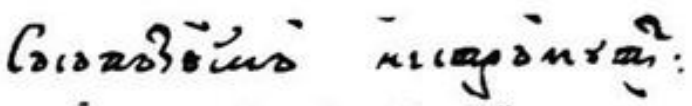

„să să păzească nestrămutat"

17. Document emis de voevodul Constantin Nicolae Mavrocordat

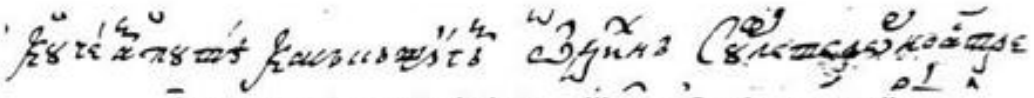

„Cu ce am putea ca să câștigăm odihnă sufletelor noastre"

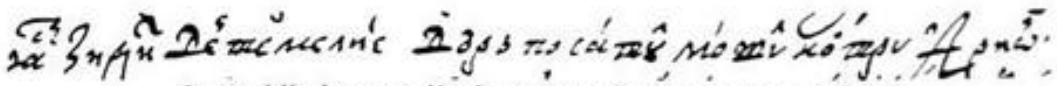

„Iaste zidit den temelie dă răposatul moșul nostru Arion"

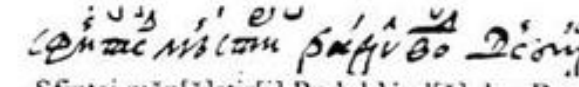

„Sfintei măn[ă]stir[i] Radul Vod[ă] den Buc[u]rești"

18. Hrisovul voevodului Țării Românești Matei Ghika, emis la 23 octombrie 1752, prin care stabilește ca salariile învățătorilor să fie plătite din dajdia luată de la preoți

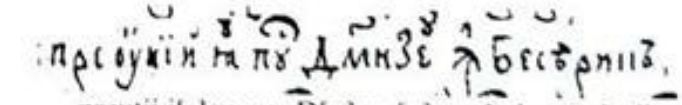

„preuții i[-]au pus D[u]mn[e]zeu în besearică"

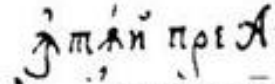

„întîi pre apostoli, a doao pre pror[oci]"

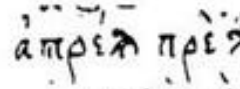

„a treia pre învăţători"

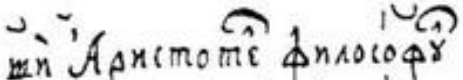

„şi Aristotel filosoful către cel ce l-au întrebat:"

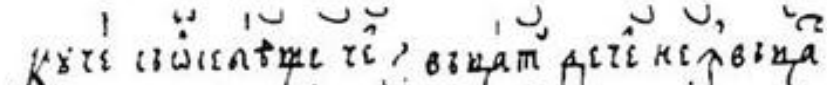

„cu ce să osebeaşte cel învăţat de cel neînvăţat"

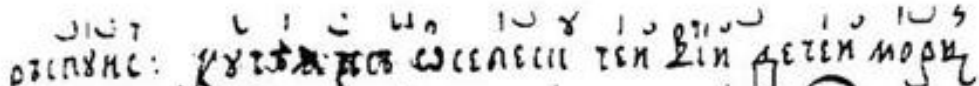

„răspuns: cu ceaia ce să osebescu cei vii de cei morţi"

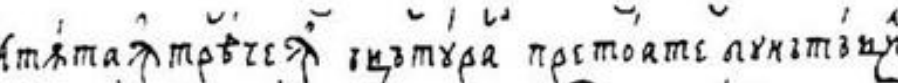

„Atâta întreace în[v]ăţătura pre toate bunătăţile"

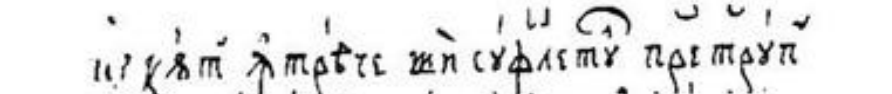

„cu cât întreace şi sufletul pre trup"

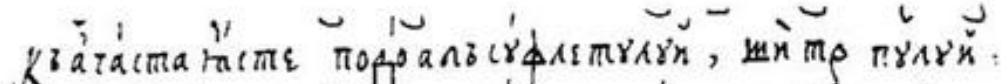

„că aceasta iaste podoabă sufletului şi tr[u]pului"

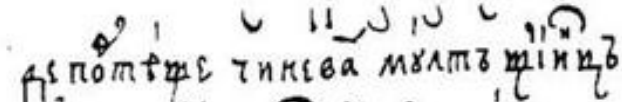

„de pofteaşte cineva multă ştiinţă"

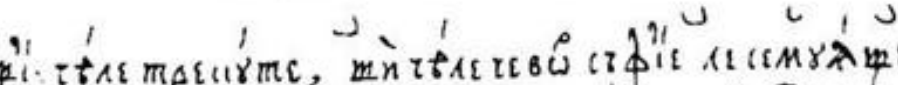

„şti[e] ceale trecute şi ceale ce vor să fie le semuiaşte"

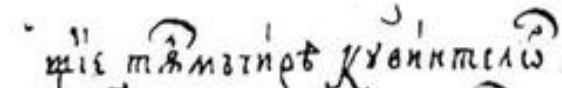

„ştie tâlmăcirea cuvintelor"

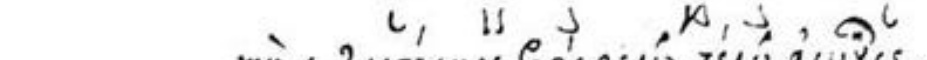

„şi d[e]zlegările vorbelor celor ascunse"

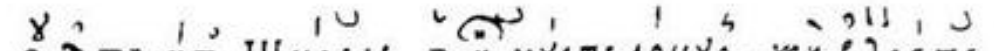

„au întărit şcoale prin multe locuri şi oraşe"

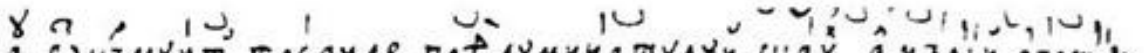

„au ocârmuit trebile prea luminatului scaun al ţării aceştiia"

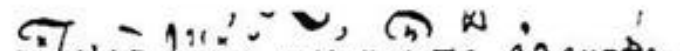

„pentru că fiind mai nainte obiceaiu"

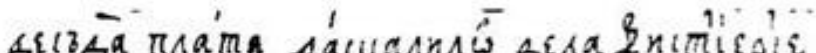

„de să da plata dascalilor de la vistierie"

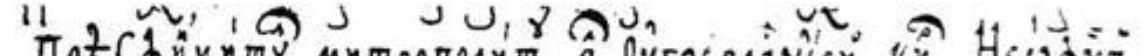

„Prea sfinţitul mitropolitu al Ugrovlahiei Kir Neofit"

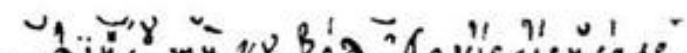

„fiindu şi cu voia arhieriei sale"

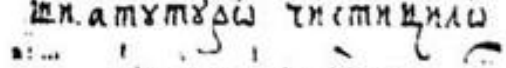

„şi a tuturor cinstiţilor"

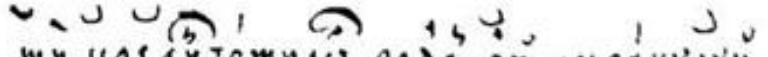

„şi credincioşilor boiari ai divanului"

19. Carte domnească din 5 august 1754, prin care voevodul Ţării Româneşti, Constantin Racoviţă, aprobă hotărârea sinodului Mitropoliei privind slobozirea şi răscumpărarea din robie (rumânie)

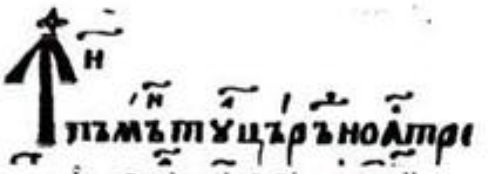

„În pământul ţării noastre"

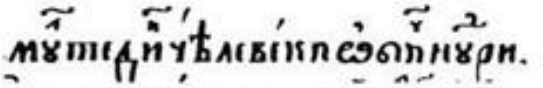

„multe din ceale vechi obicinuiri"

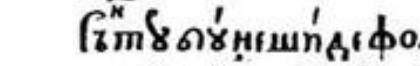

„sântu bune şi de folos"

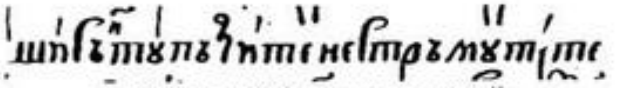

„şi sântu păzite nestrămutate"

„dar şi unele dentr-aceaste vechi legături"

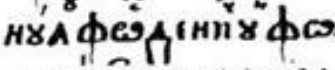

„nu au fost de niciun folos"

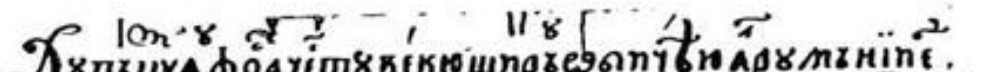

„după cum au fost acestu vechiu şi rău obiceaiu al rumâniiei"

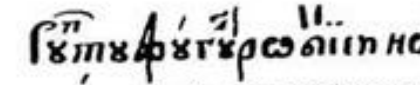

„suptu jugul robiei noastre"

„nu iaste alt păcat mai greu"

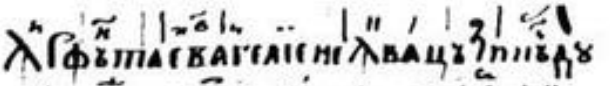

„În sfânta Evanghelie ne învaţă zicându"

„iubeaşte pe deaproapele tău ca însuţi pre tine"

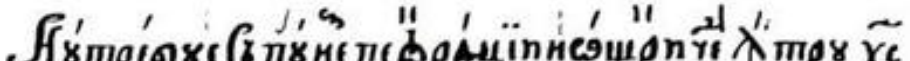

„Nu trebue să punem pe fraţii noştri cei întru H[ri]s[tos]"

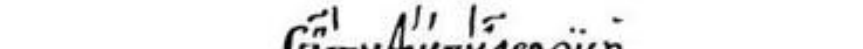

„suptu jugul robiei"

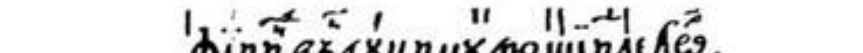

„fiiind vânduţi cu moşiile lor"

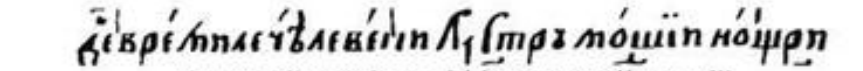

„de vremile ceale vechi la strămoşii noştri"

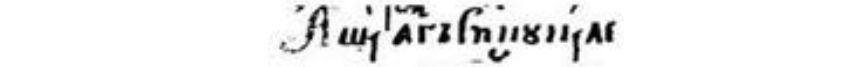

„aşa am găsi[t] cu cale"

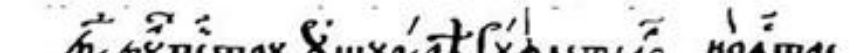

„mai mult pentru uşurarea sufletelor noastre"

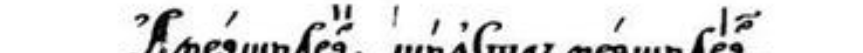

„a moşilor şi a strămoşilor"

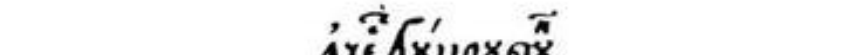

„acest lucru bun"

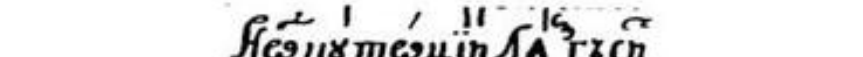

„noi cu toţii l-am găsit

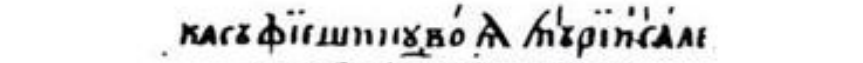

„ca să fie şi cu voia mării sale

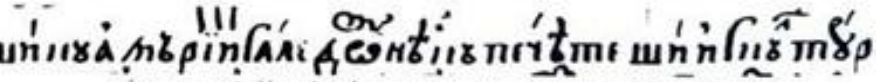

„şi cu a mării sale domneasccă peceate şi iscălitură"

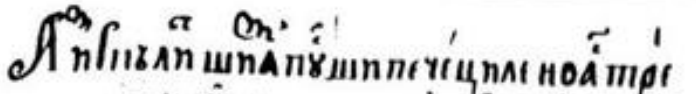

„am iscălit și am pus și pecețile noastre"

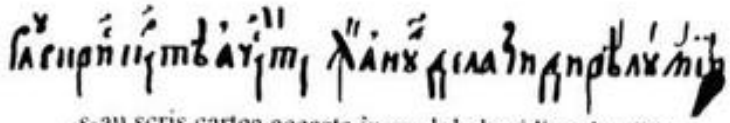

„s-au scris cartea aceasta în anul de la zidirea lumii"

20. Hrisov emis de voevodul Moldovei Scarlat Grigorie Ghica la 10 martie 1758, privind stăpânirea moșiei târgului Baia de către Ioan Cantacuzino, vel agă

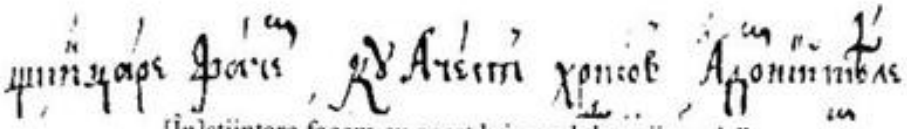

„[În]științare facem cu acest hrisov al domnii meale"

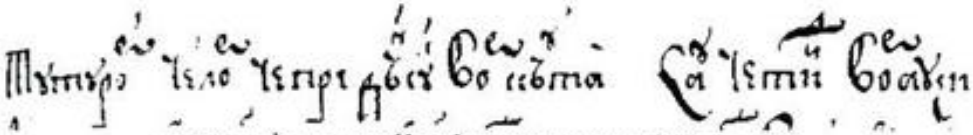

„tuturor celor ce pre dânsul vor căuta sau cetind vor auzi"

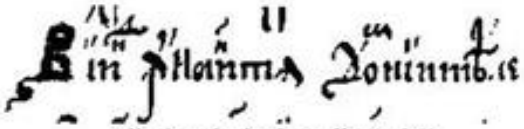

„viind înaintia domnii meale"

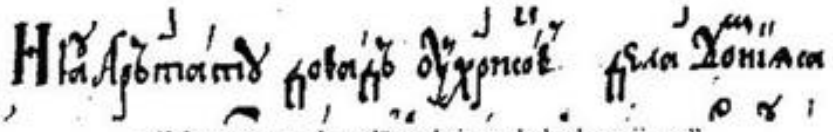

„ni[-]au arătatu dovadă un hrisov de la domniia sa"

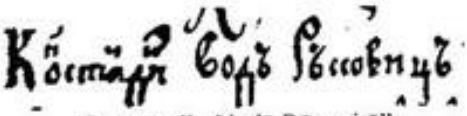

„Constandin Vodă Răcoviță"

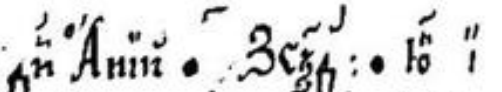

„din anii 7264 iunie 10

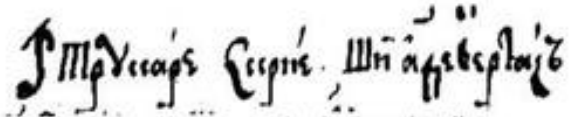

„întru care scrie și adeveriază"

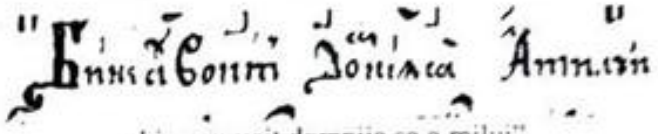

„bine au voit domniia sa a milui"

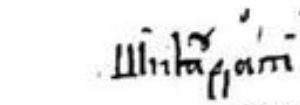

„şi i-au dat danie şi miluire"

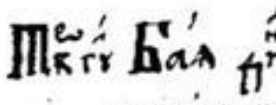

„târgul Baia din ţinutul Sucevii"

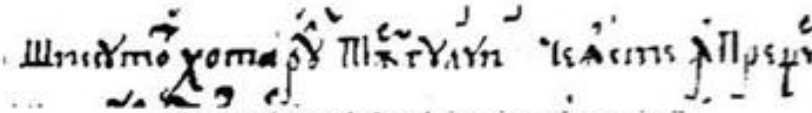

„şi cu tot hotarul târgului ce iaste înpregiur"

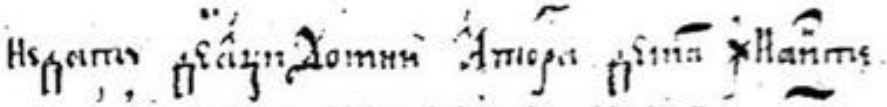

„nedatu de alţi domni altora de mai înainte"

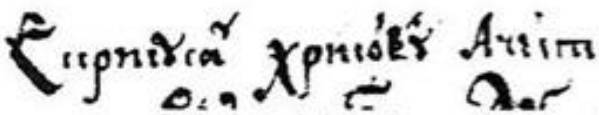

„Scrisu-s-au hrisovul acesta"

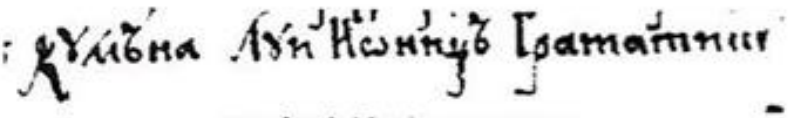

„cu mâna lui Ioniţă gramaticu"

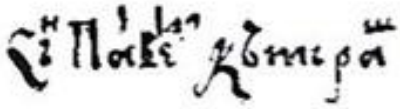

„sân Pavel Cămăraş"

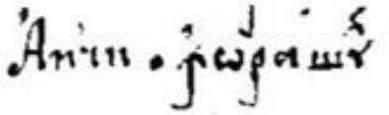

„aici în oraşul Laşilor"

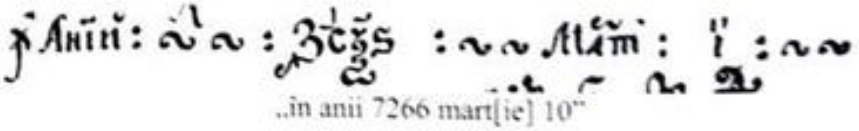

„în anii 7266 mart[ie] 10"

21. Act emis de voevodul Ţării Româneşti Constantin Mihai Racoviţă la 26 iunie 1763

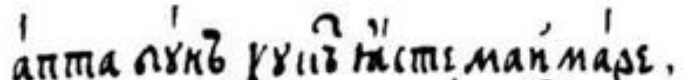

„[F]apta bună cu cât iaste mai mare"

„şi la mai de sus treaptă"

„cu atât cei ce se nevoescu a o câştiga"

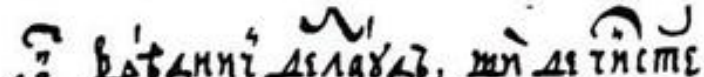

„sânt vreadnici de laudă şi de cinste"

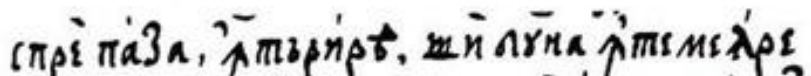

„spre paza, întărirea şi buna întemeiare"

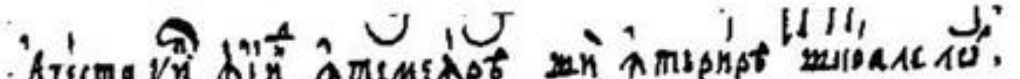

„Acesta chip fiind întemeiarea şi întărirea şcoalelor"

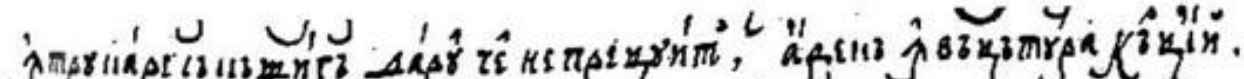

„întru care să căştigă darul cel nepreţuit adecă învăţătura cărţii"

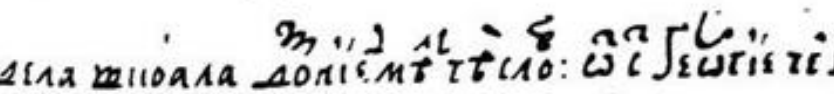

„de la şcoala domniei meale cea slov[eneasc]ă ot St. Gheorghie cel Vechi"

22. Document emis de voevodul Grigorie Ghika la 21 august 1769

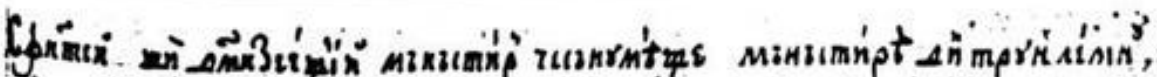

„Sfintei şi d[u]mn[e]zeeştii mănăstiri ce să numeaşte Mănăstirea Dintrunlemnu"

„aici în oraşul Buc[u]reşti la l[ea]t 7277 av[gust] 21 de
de Popa Florea dasc: sl[u]j[itor] ot st. Georghie Vec[hi]"

23. Document emis de voevodul Moldovei Constantin Moruzzi (între 1777 - 1782)

„Văzând domnie mea şi socotindu supărare lor n-am putut suferi"

„Ca de acum înainte şi în veci supăraţi să nu mai fie preoţiii"

24. Condica Mănăstirii Dintrunlemn, 1781

Miniatură executată de scribul Petrache Râmniceanu

Textul din cartuşul de jos:

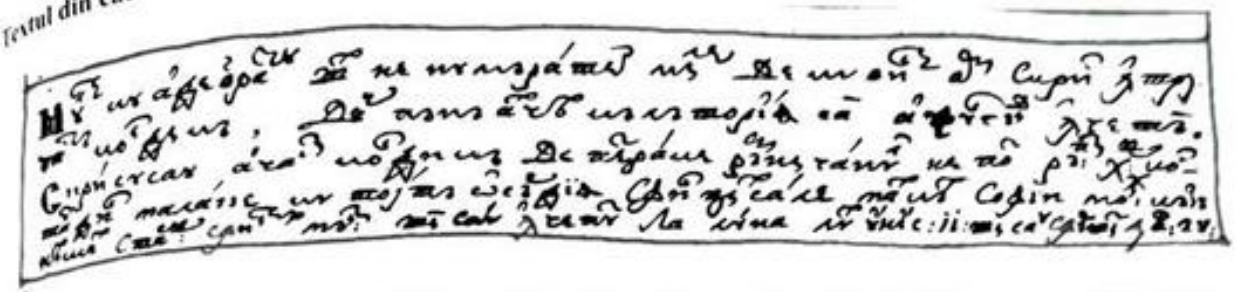

„Multe cu adevăratu şi nenumărate mile de cuvinte am scris întra/
această condică dec[i] până aicea călătoriia sa ajungând, încetă./
Scrisu-s-au această condică de Petrache Râmniceanul nepot răp[o]s[a]t[ului] H[a]g[i] Cos/
tandin Malache cu toată osârdiia sfinţii sale maicăi Sofii mon[a]h[ia] Căză/
neacă star[e]ț[ă] sfintei măn[ă]st[iri] şi s-au început la luna lui [i]unie 11 şi s-au sfârşit la av[gust] 28."

Detaliu din cartuşul cu scule de scris:

„Con/dica S[fin]tei/ Mă[năstiri] / Începutu / cu D[u]m[ne] / zeu al / scrie / rii mo / ş..."

25. Document din sec. XIX emis de voevodul Moldovei Alexandru Constantin Moruzi

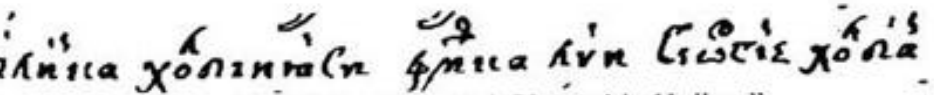

„Ilinca Holbăniasu fiica lui Gheorghie Holban"

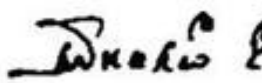

„Dumnialor veliţii boeri"

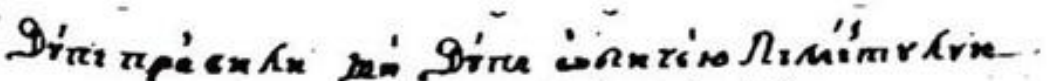

„După pravili şi după obiceiu pământului"

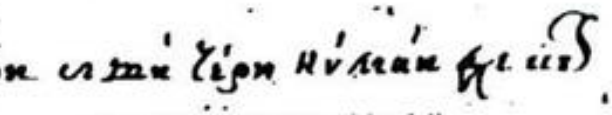

„cari să şi ceri numaidecât"

26. Document de la voevodul Ţării Româneşti Alexandru Ioan Ipsilanti (Sec. XVIII)

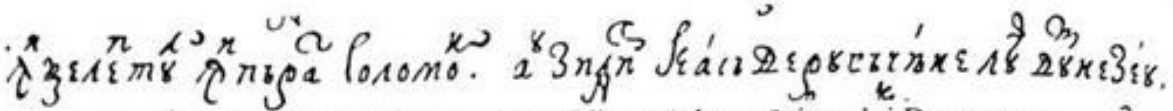

„Înţeleptul înpărat Solomon au zidit casă de rugăciune lui Dumnezeu"

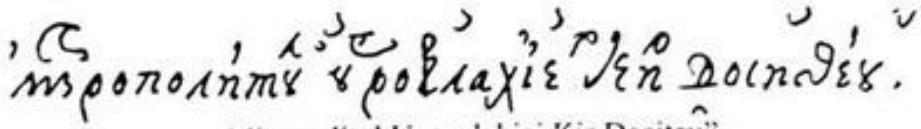

„Mitropolitul Ugrovlahiei Kir Dositeu"

27. De la Divanul Cnejiei Moldovei, 10 mai 1790

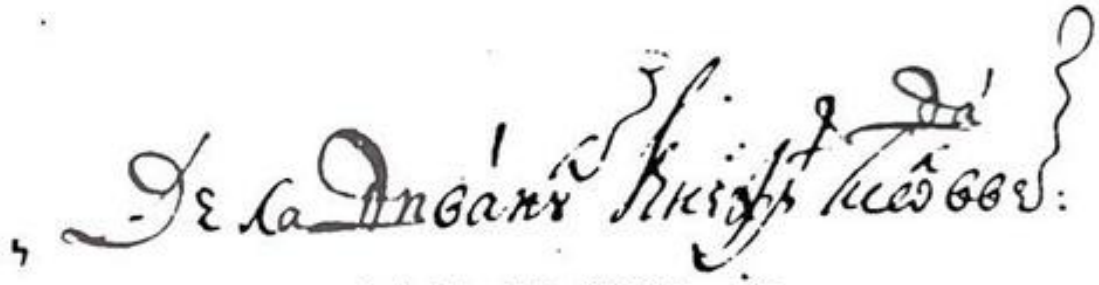

„De la Divnul Knejii Moldavvei"

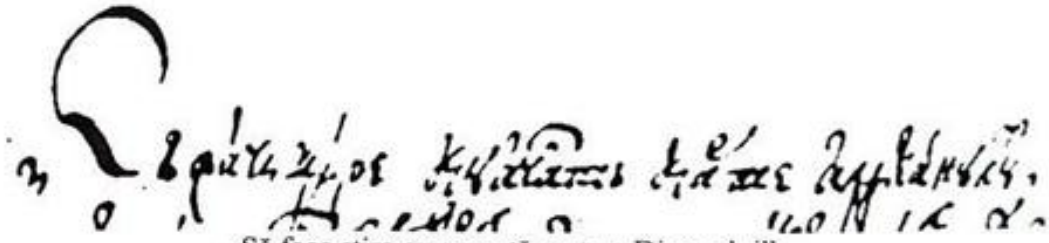

„Să face ştire cu această carte a Divanului"

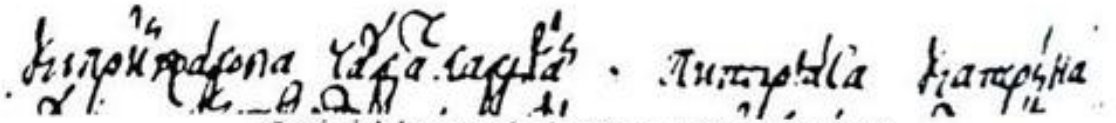

„că prin jaloba ceau dat la Divan pităriasa Catrina"

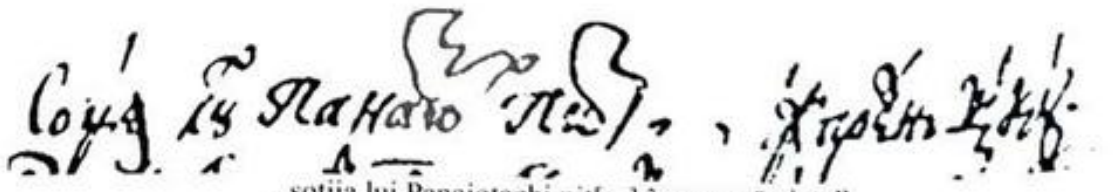

„soţiia lui Panaiotachi pit[ar] împreună şi cu"

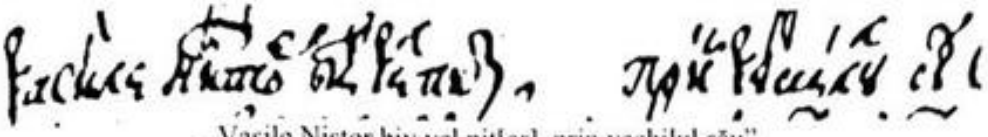

„Vasile Nistor biv vel pit[ar], prin vechilul său"

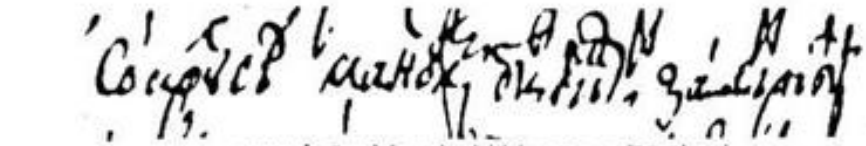

„socrul său, Manolachi biv căp za Dărăbani

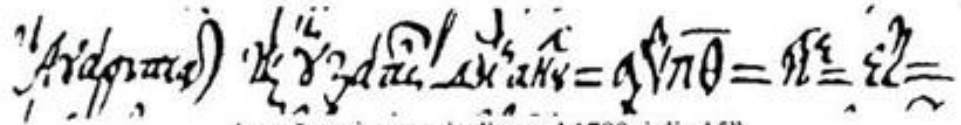

„Au arătat şi un zapis din anul 1789, iulie 15"

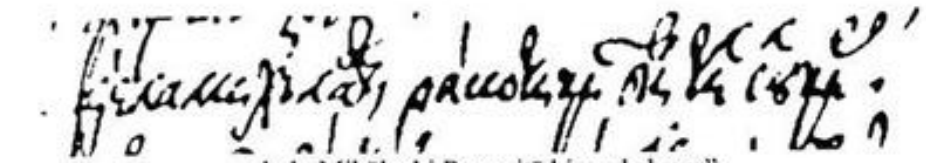

„de la Mihălachi Racoviţă biv vel sluger"

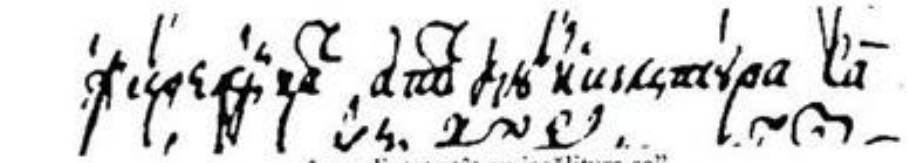

„încredinţat atât cu iscălitura sa"

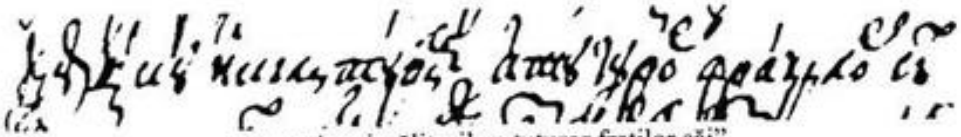

„cum şi cu iscăliturile a tuturor fraţilor săi"

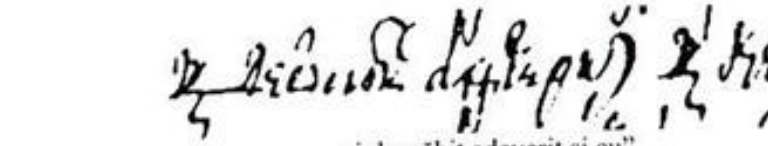

„şi deosăbit adeverit şi cu"

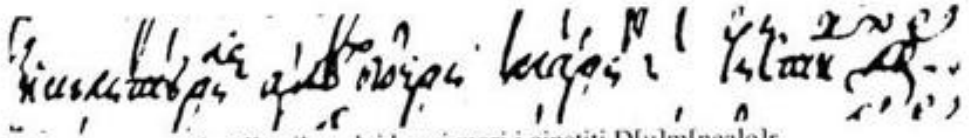

„iscăliturile a doi boeri mari i cinstiţi D[u]m[nealo]r

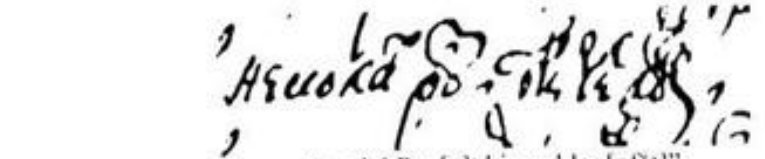

„Necolai Ros[e]t biv vel log[ofăt]"

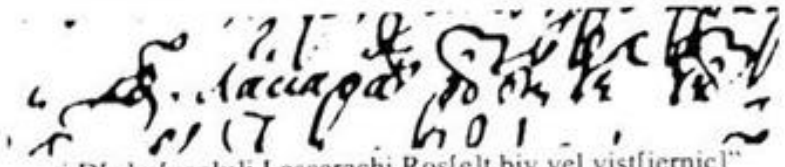

„i D[u]m[nealu]i Lascarachi Ros[e]t biv vel vist[iernic]"

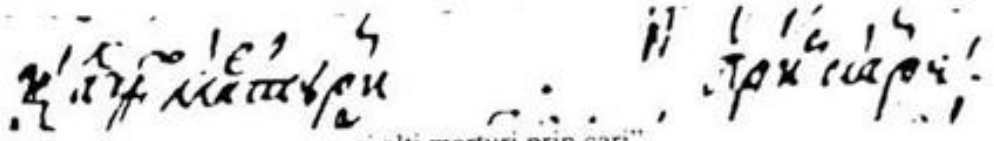

„şi alţi marturi prin cari"

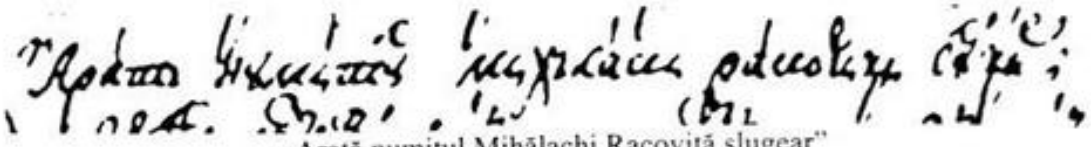

„Arată numitul Mihălachi Racoviţă slugear"

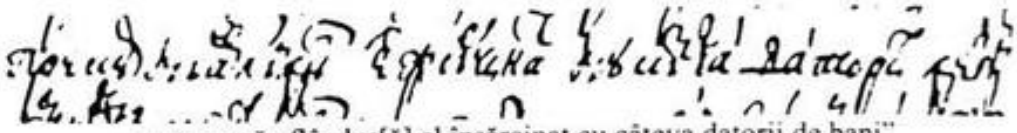

„precum că aflându[ă] el însărcinat cu câteva datorii de.bani"

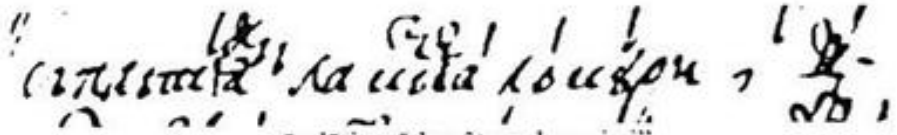

„să plătiască la câteva locuri şi"

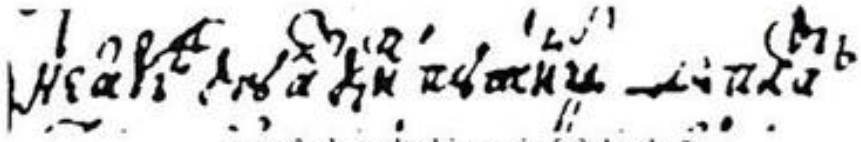

„neavând cu alt chip putinţ[a] de plată

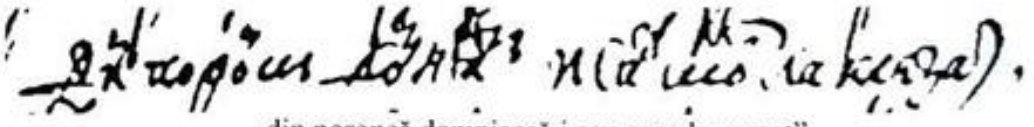

„din poroncă domniască i sau scos la mezat"

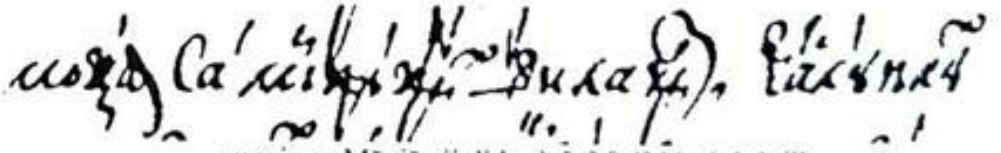

„moşia sa Mănjăştii di la ţin[u]t[ul] Vasluiului"

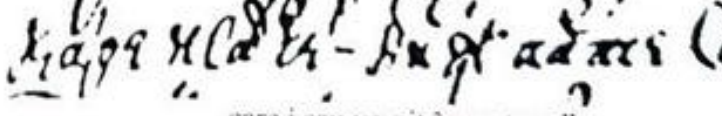

„care i sau ve-nit în parte sa"

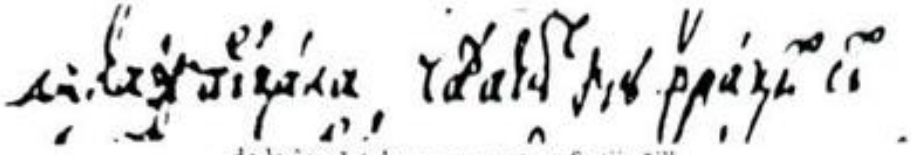

„de la împărţala ce-au avut cu fraţii săi"

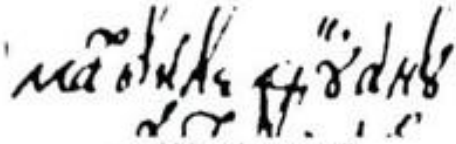

„mai bine de un anu"

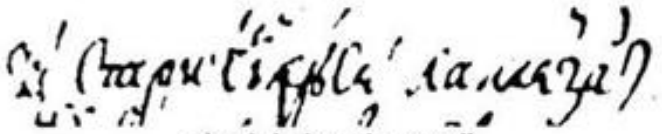

„şi strigându-se la mezat"

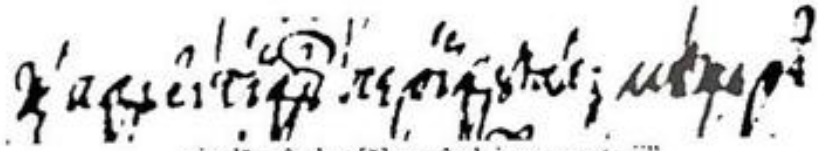

„şi adăogându-s[ă] pe rânduiarea muşterii"

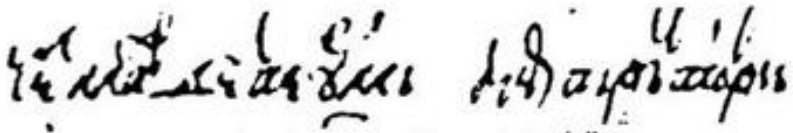

„cel mai de pe urmă cumpărătoriu"

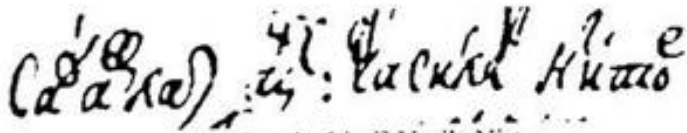

„s-au aflat cins[titul] Vasile Nistor

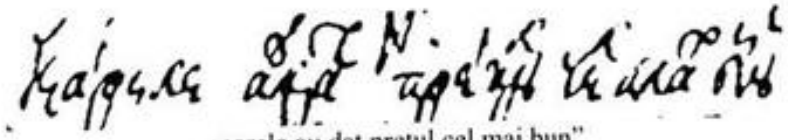

„carele au dat preţul cel mai bun"

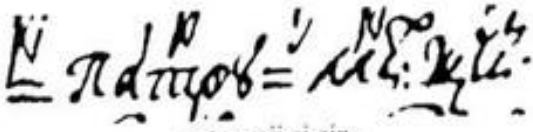

„patru mii şi cin-

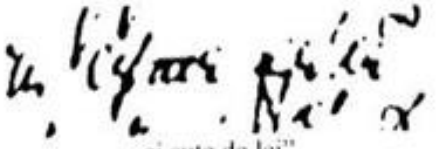

„ci sute de lei"

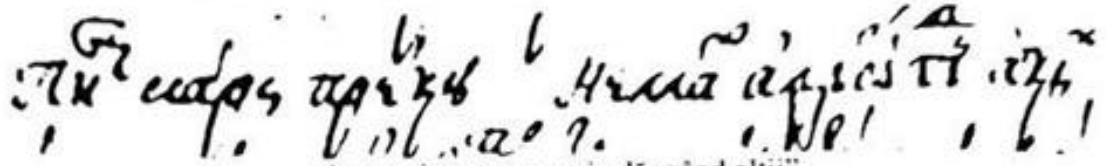

„piste cari preţu ne mai adăogând alţii"

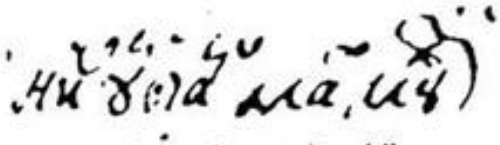

„nici un ban mai mult"

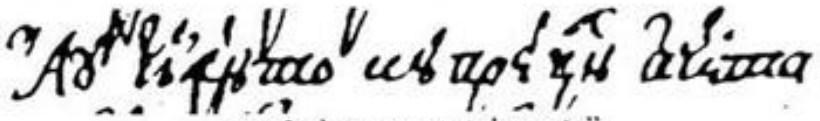

„au vândut-o cu preţul acesta"

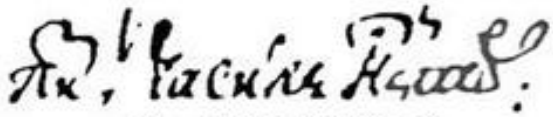

„pit[arului] Vasile Nistor"

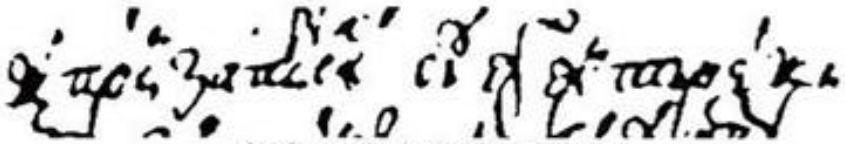

„şi prin zapisul său îl întăreşte"

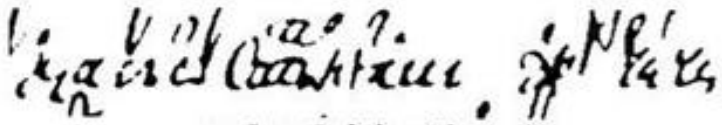

„ca să o stăpâniască în veci"

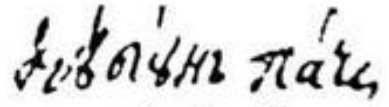

„cu bună paci"

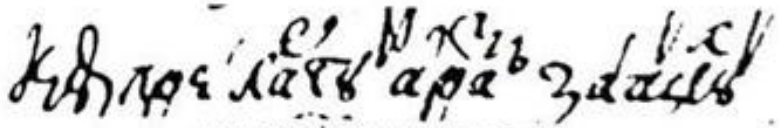

„cum pre largu arată zapisul"

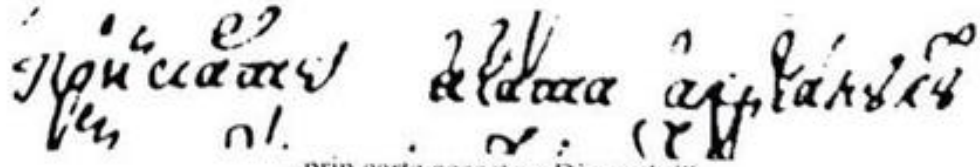

„prin carte aceasta a Divanului"

„îi întărim lui Vasili Nistor pit[ar]"

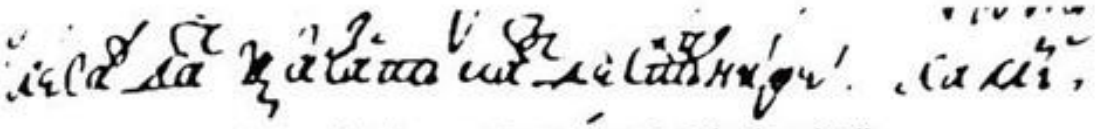

„le s-au dat şi această carte de stăpânire la mână"

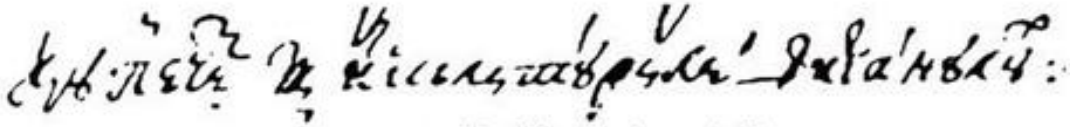

„cu pecete şi iscăliturile divanului"

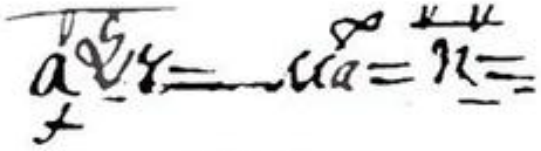

„1790 mai 10"

28. Hrisov emis de voievodul Ţării Româneşti Alexandru Constantin Moruzi la 23 noiembrie 1793

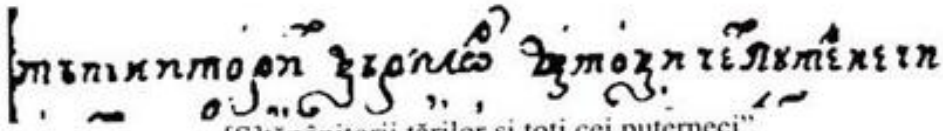

„[S]tăpânitorii ţărilor şi toţi cei puterneci"

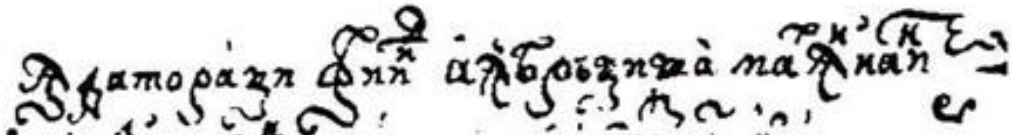

„îndatoraţi fiind a înbrăţişa mai înnainte"

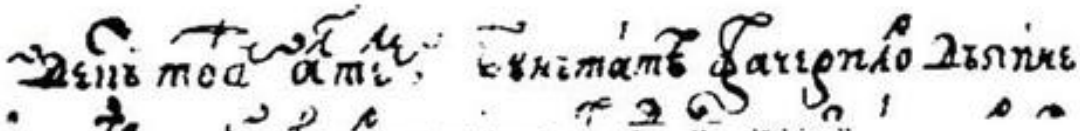

„decât toate altele bunătatea facerilor dă bine"

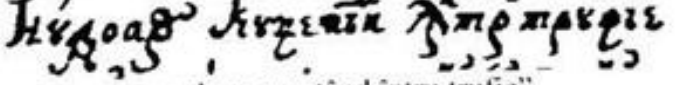

„nu doar cugetând întru trufie"

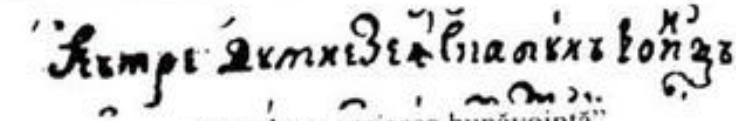

„către dumnezeiasca bunăvoinţă"

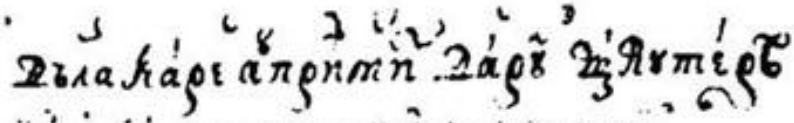

„de la care au priimit darul şi puterea

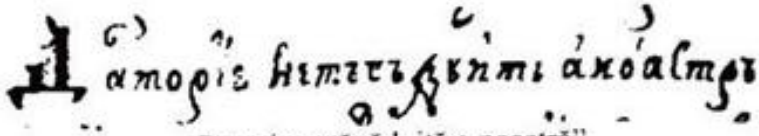

„Datorie netăgăduită a noastră"

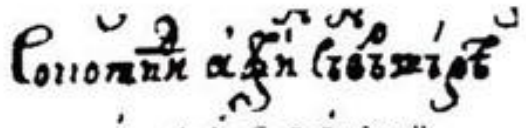

„socotind a fi săvârşârea"

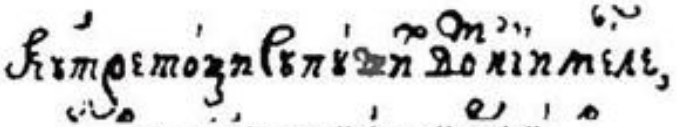

„către toţi supuşii domnii mele"

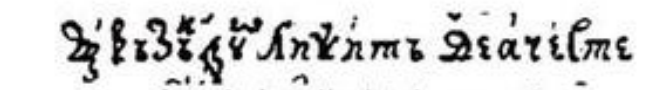

„şi văzându-o lipsită de aceste"

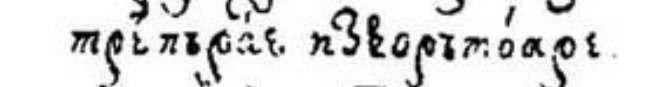

„trei pârae izvorâtoare"

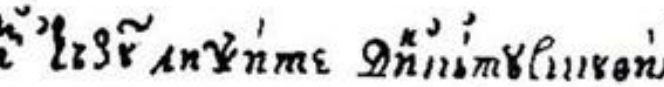

„am văzut lipsite din câtu să cuvine"

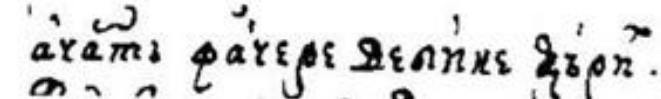

„această facere de bine ţării"

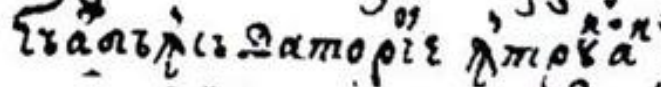

„să aibă însă datorie într-un an"

„la anii de la zidirea lumii 7302"

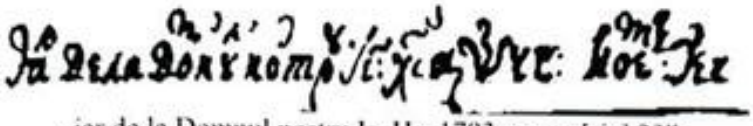

„iar de la Domnul nostru Is. Hs. 1793 noemv[rie] 23"

29. Hrisovul domnitorului Alexandru Moruzi din 27 noiembrie 1799, prin care înființează o fabrică de hârtie pe lângă fabrica de postavuri „pe apa Sabarului"

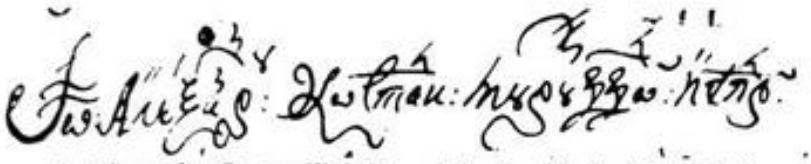

„Io Alexandru Costand[in] Muruzi v[oe]vod i g[os]p[o]d[a]r"

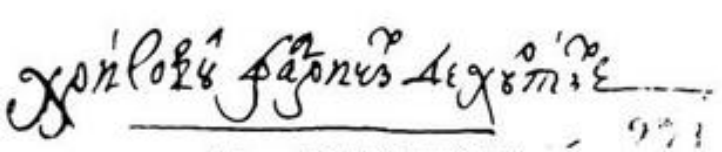

„Hrisovul fabricii de hârtie"

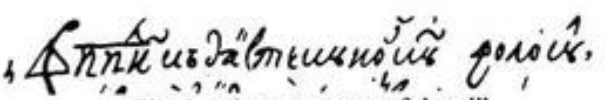

„Fiind că iaste cunoscut folosul"

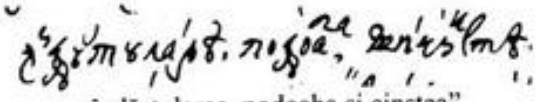

„îndăstularea, podoaba și cinstea"

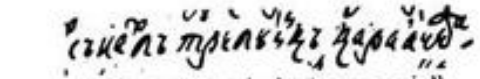

„să n-aibă trebuință țara aceia"

„de lucruri ce vinu din părți streine"

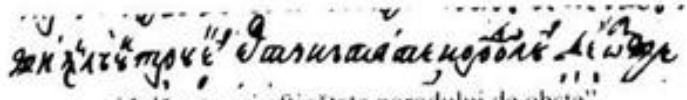

„și înlăuntru ei eftinătate norodului de obște"

„fiind cunoscută și dăsfăimarea ce pricinuește țării aceia"

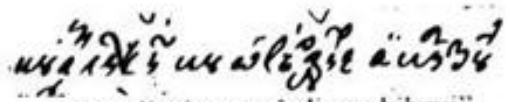

„nu am lipsit cu osârdie a chibzui"

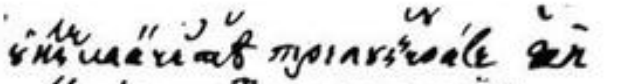

„unele ca acestea trebuincioase şi"

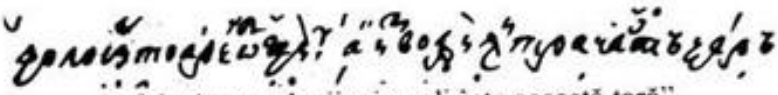

„folositoare obştii a izvodi într-această ţară"

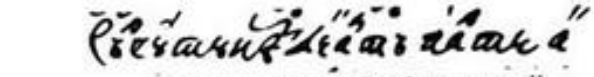

„sârguitu-ne-am de altă parte a"

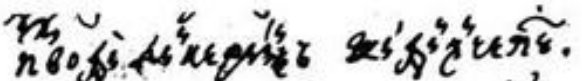

„izvodi din nefiinţă şi din început"

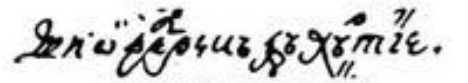

„şi o fabrică de hârtie"

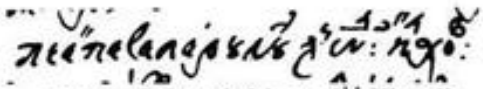

„pe apa Sabarului în sud[14] Ilhov"

30. Document emis de voevodul Ţării Româneşti Constantin Alexandru Ipsilanti (Prima decadă din secolul al XIX-lea. Copie din condica vremii)

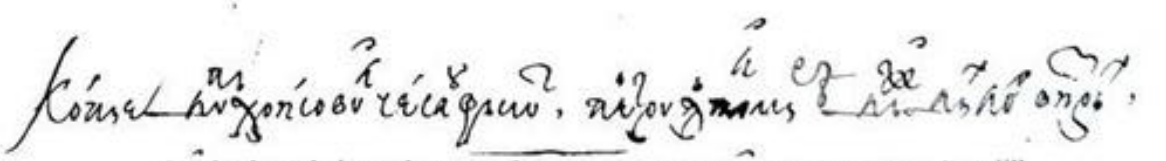

„Copie după hrisovul ce sau făcut pentru întocmirea dăjdiilor visterii"

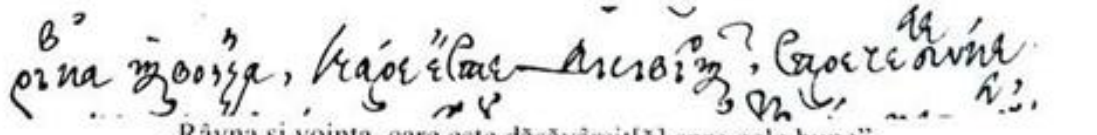

„Râvna şi voinţa, care este dăsăvârşit[ă] spre cele bune"

[14] Aici cuvântul „sud" este un slavonism pentru cuvântul „judeţul".

31. Document emis de voevodul Constantin Alexandru Ipsilanti la 5 iunie 1805

Frontispiciul hrisovului este marcat de două spirite inscripționate cu scriere chirilică românească, așa cum se arată în medalioanele de mai jos: **„*S*[fântul] *Costandin"*** (stânga) și ***Dreptatea"*** (dreapta).

Câteva extrase de text sunt relevante pentru stilul scrierii chirilice românești din acel document:

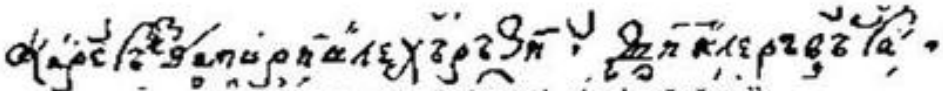

„Care sânt datori a le hărăzi, și a le răvărsa"

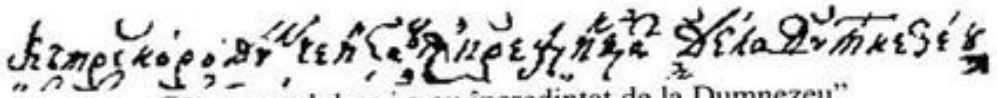

„Către norodul ce i s-au încredințat de la Dumnezeu"

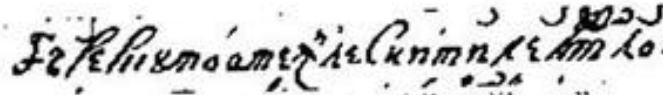

„Găsescu toate înlesnitile mijloace"

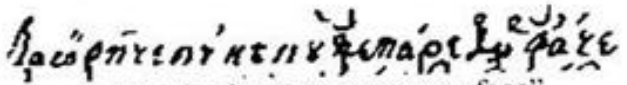

„La orice bună cugetare vor face"

32. Mărturia hotarnică a vornicului Dumitrache Sturza din 10 iunie 1806

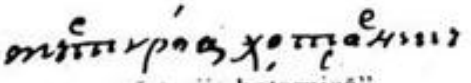

„mărturiia hotarnică"

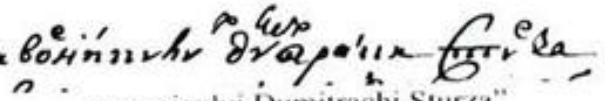

„a vornicului Dumitrachi Sturza"

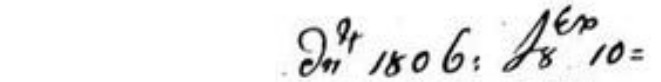

„din 1806 iunie 10"

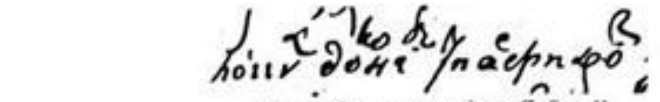

„locul domnesc ci ar fi fost"

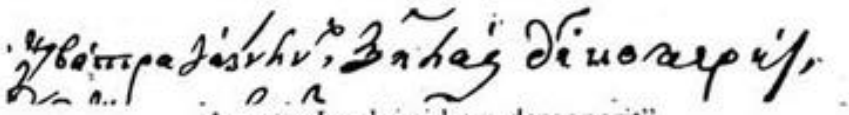

„în vatra Iaşului şi l-am descoperit"

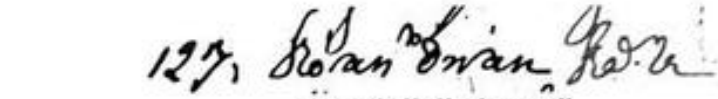

„127: cópii di pi carte"

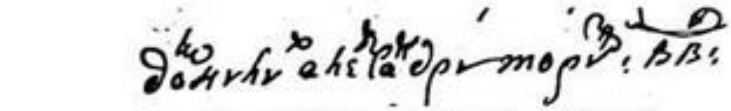

„domnului Alecsandru Moruzi vvd"

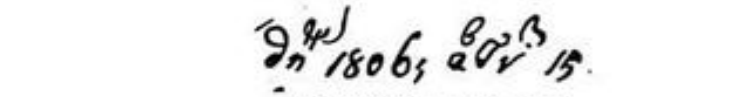

„din 1806 avgust 15"

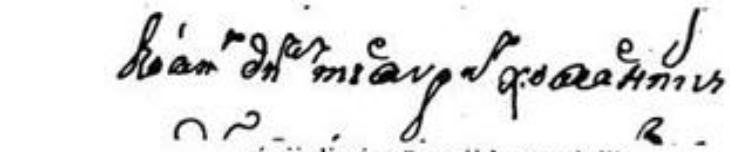

„cópii di pi mărturii hotarnici"

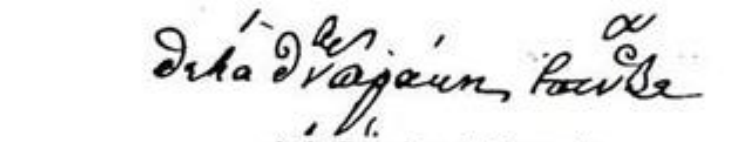

„de la Dumitrachi Sturza"

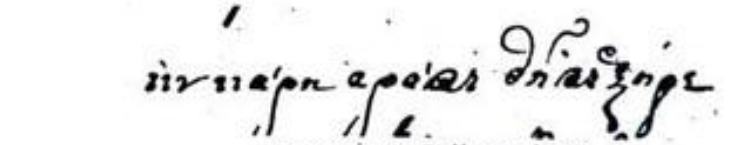

„cu cari arată dispărţire"

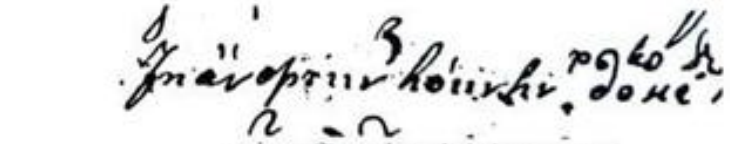

„ci au făcut locului domnesc"

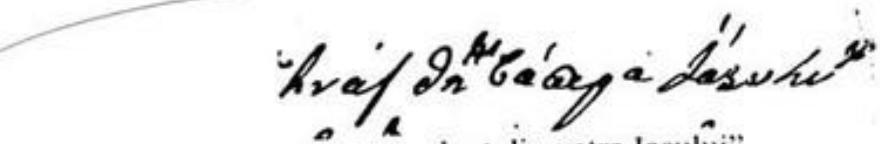

„luat din vatra Iaşului"

33. Document din 4 ianuarie 1818 iscălit Nicolai Lenţu biv vel ban

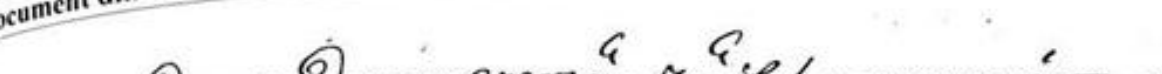

„Temându-mă di cuvîntul cel înfricoşat"

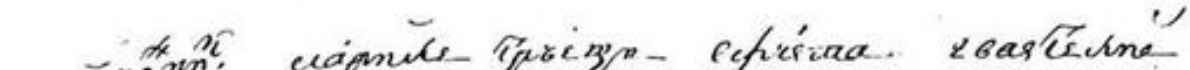

„şi groaznic carile grăeşti sfânta evanghelie"

„că nu ştiţi zioa şi ciasul în carile furul va veni"

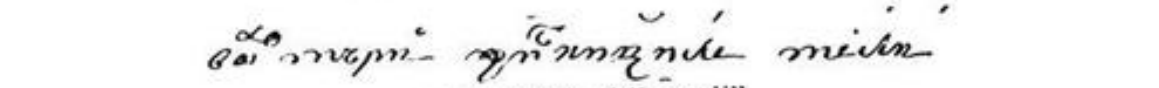

„voi mări jigniţile meli"

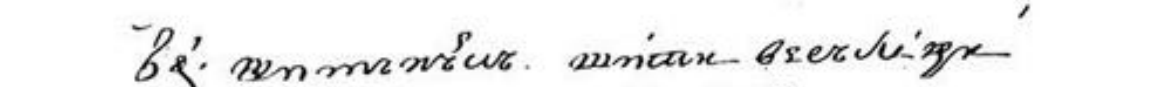

„Bia şi mănâncă şi ti vesăleşti"

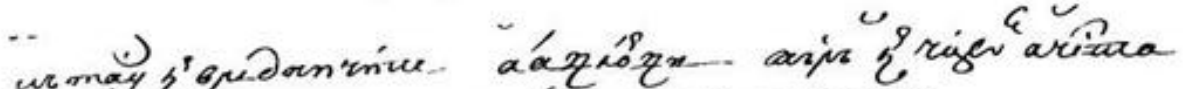

„că m-au învrednicit a agiunge pără în ciasul acesta"

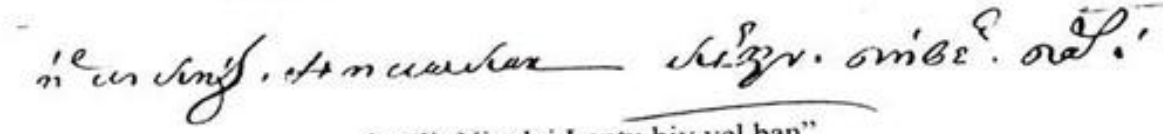

„iscălit Nicolai Lenţu biv vel ban"

34. Proclamaţia lansată de Tudor Vladimirescu la 20 martie 1821 către locuitorii din Bucureşti.

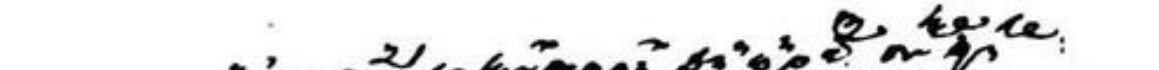

„Către toţi lăcuitorii din oraş[ul] Buc[u]r[e]ştil[o]r"

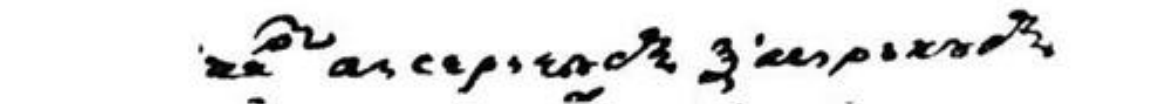

„parte bisericească şi mirenească

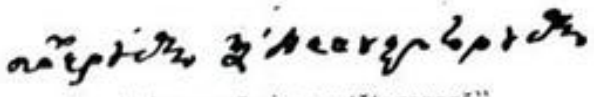

„boierească şi neguţătorească"

„şi către tot norodu"

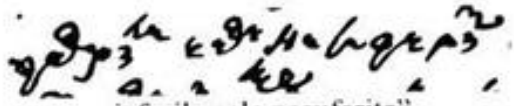

„jafurile cele nesuferite"

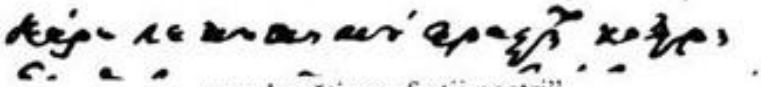

„care le pătimea fraţii noştri"

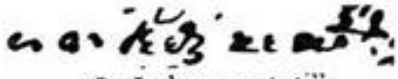

„să vă chem pe toţi"

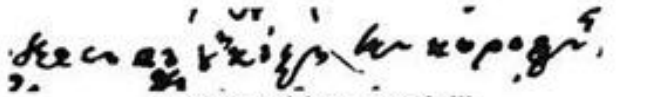

„ca să vă uniţi cu norodul"

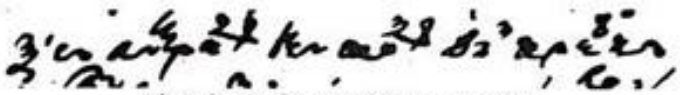

„şi să lucraţi cu toţi dănpreună"

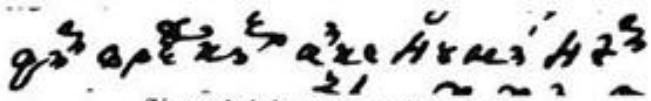

„fii vrednici a ne numi neam"

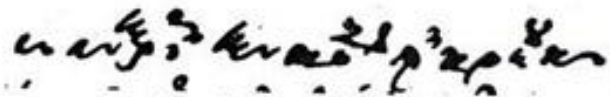

„să lucrăm cu toţi împreună"

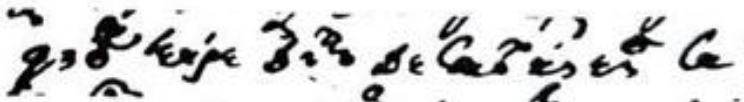

„fieşcare după destoinicia sa"

35. Document emis de voevodul Moldovei Sandu Sturza în august 1827

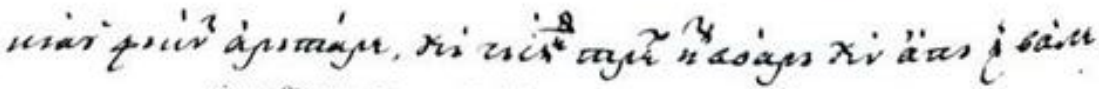

„ni-au făcut arătare, că ci sînt trei izvoare cu apă în vale"

„spre a o aduce și a fi pentru trebuința casălor"

36. Contract de vânzare-cumpărare din secolul al XIX-lea

„Condract și tocmială de vânzare vecinică ce să face
între D-lor mai jos iscăliții, cu bună priimire și învoire
Adică,
D-lui Teodor fon Mustiață, vânde de vecii și de istov D-sale Teodor Dobrovolski, fon Buhântal, și clironomilor D-sale, după viță curgătoare de'ndat[ă] în niam în vecii, parte de moșiia Rogoșești și Dubovă, ce sânt aici în Bucovină în ținutul Sâretului carele o are și D-lui fon Mustiață luate cu schâmbu vecinicî, de la D-lui, spătar Teodor Balșî. – "

37. Condica de nașteri (mitrica) bisericii Ospenia din Botoșani, în care se înregistrează nașterea lui Mihai Eminescu la 15 ianuarie 1850.

Transcriere:

„Numele carele s-au dat pruncului la botez”	„Numele şi pronumele, starea sau meseriia părinţilor pruncului”
„Mihail”	„D. Gheorghi Iminovici Căm[ina]r: cu soţiia sa Ralu Propietari”

38. Document solemn emis de voevodul Moldovei Mihail Sturza (1834-1849)

„Omul este cetăţ[e]an a două lumi”

„a pământului şi a ceriului”

„Ocârmuirile au aşezat sholi publice”

„cunoştinţe traiului folositoare”

39. Compunere dintr-o „Culegere” şcolară din anul 1863

„Sfătuirile
ce dă un părinte fiului său
pe care îl trimite să călătorească în streinătate.

Fătul meu, pentru a călători cu folos, îngrijaşte să nu laşi niciun lucru să-ţi treacă pă dinnaintea ochilor fără de a-l vedea cât vei putea mai binc; fă-ţi totdauna întrebarea «la ce trebuc şi aceasta ? Cum să face aceasta ?»"

40. Contract de moşie dintr-o „Culegere" şcolară din anul 1863

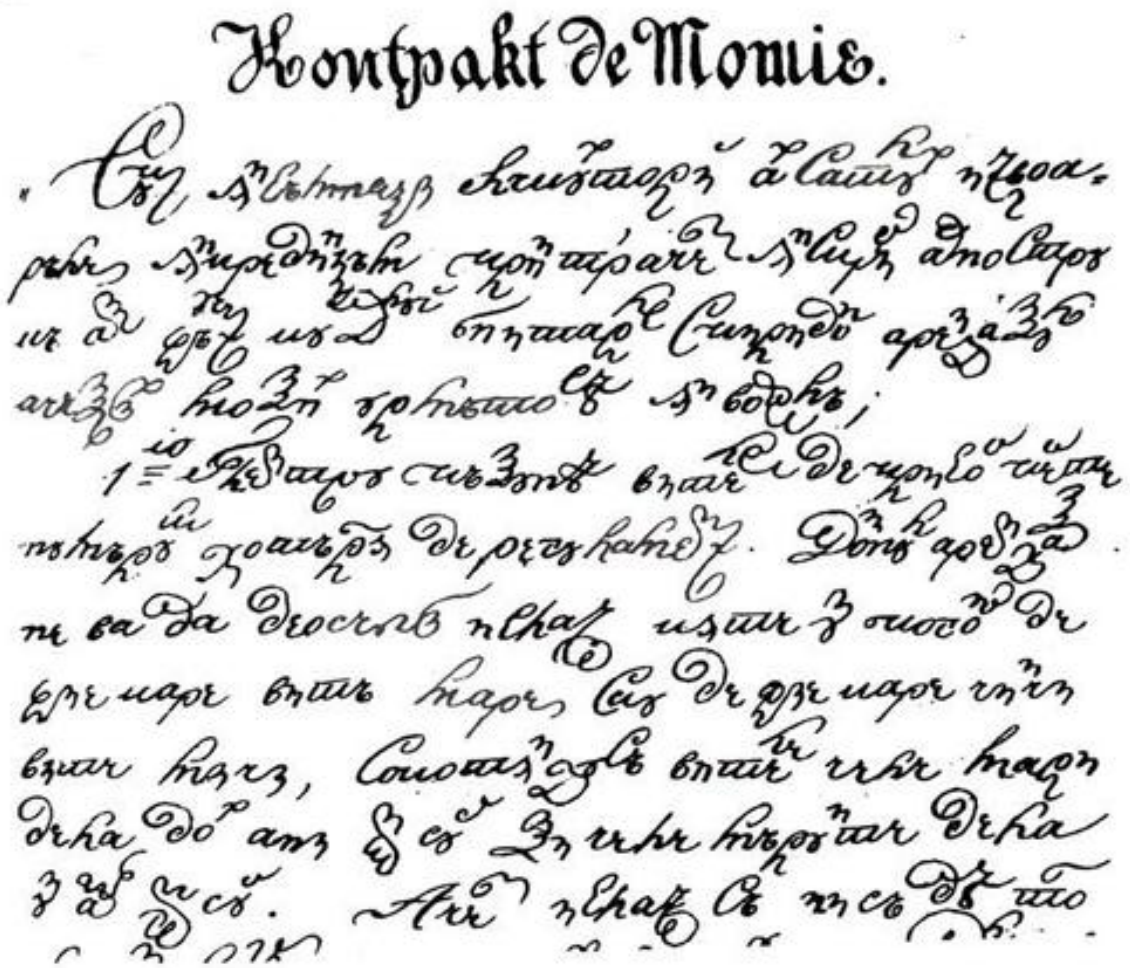

Contract de moşie

„Supt însămnaţi lăcuitori ai satul[u]i Izvoarăle încredinţăm printr-acest înscris al nostru că am făcut cu D-lui Bintar[u]l Spiridon arendaşul aceştei moşii următo[a]rea învoială:

1[iu] Pentru păşunea vitel[o]r de prisos peste numărul hotărât de regulament Domnul arendaş ne va da deosebit islaz câte un pogon de fiecare vită mare sau de fiecare cinci vite mici, socotindu-să vitele cele mari dela doi ani în sus şi cele mărunte dela un an în sus. Acest islaz să ni să dea tot..."

BIBLIOGRAFIE OPȚIONALĂ

1. I. Bianu, N. Cartojan, *Album de paleografie românească (scrierea chirilică)*, Ed. a III-a, București, Arhivele Statului/Școala de Arhivistică (tiparul: „Cartea Românească"), 1940, 12 p + XLIV planșe.
2. Damian P. Bogdan, *Paleografia româno-slavă*, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1978, 491 p.
3. Damian P. Bogdan, *Diplomatica slavo-română*. In: *Documente privind istoria României. Introducere*, vol. II, București, Editura Academiei Române, 1956, 638p., pp. 1-224.
4. Aneta Boiangiu, *Paleografie româno-chirilică*, București, Universitatea din București/Centrul de Multiplicare, 1978, 112 pagini.
5. Demir Dragnev, Ion Gumenâi, *Paleografia slavo-română și româno-chirilică*, Chișinău, Civitas, 2003, 111 p.
6. Nicolae Edroiu, *Scrierea chirilică românească*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2013, 307 p.
7. Alexandru Gafton, *Introducere în paleografia româno-chirilică. Manual universitar*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2001 (ed. II, 2003), 157 p.
8. Gh. Ghibănescu, *Grafiea chirilică la români*, Bârlad, Tipografia George Cațafany, 1889, 64 p.
9. Ovidiu Ghitta, *Scrierea chirilică romanească din Transilvania și Ungaria Habsburgică (sec. XVIII)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2015, 121 p.
10. Mitu Grosu și Octavian Păun, *Album de paleografie românească (Scrierea chirilică)*, București, Tipografia și Litografia Învățământului, 1958, 25 f..
11. Olimpia Guțu, *Scrierea chirilică slavo-română. Album de documente* (Fotografii: Alexandru Tănăsescu), București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1988, 147 p.
12. Gheorghe D. Iscru, *Curs practic de paleografie română*: (scrierea „chirilică"), Casa de Editură și Librărie "Nicolae Bălcescu", 2005, 146 pagini.
13. Paul Magheru, *Paleografie greacă, slavonă și romano-chirilică: Cu o culegere de texte pentru exerciții de pronunțare și transcriere*, Oradea, Editura Universității din Oradea, 2000, 124 p.
14. Olimpia Mitric, *Curs și album de paleografie chirilică românească*, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare", 1998, 91 p.
15. Ioan Murariu, *Paleografie chirilica romaneasca*, Bacău, Editura Alma Mater, 2010, 168 p.
16. Mihai Oproiu și Pârvan Dobrin. *Paleografie chirilică*. Târgoviște, Ed. Zoom, 2001, 91 p.
17. Niculae M. Popescu, *Exerciții de paleografie românească (scrierea chirilică)*, București, Editura Seminarului de Istoria Bisericii Române de la Facultatea de Teologie din București, Nr. 2, f. a. (probabil, după anul 1931), 36 p.
18. Al. Roșculescu, *Carte de cetire. Culegere de felurite scrisori vechi cu litere chirilice pentru uzul școalelor secundare, avocaților, inginerilor hotarnici, etc.*, Ed. a III-a, Iași, Editura „Viața Românească", 1922, 116 p.
19. Maria Soveja, Ioana Burlacu, Ioan Opriș, *Mărturii ale trecutului. Album de documente* (Coordonator: Ionel Gal), București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1981, 240 p.
20. Henri Stahl și Damian P. Bogdan, *Manual de Paleografie slavo-română*, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", 1936, 193 p.
21. Veronica Tamaș și Gheorghe Tudor, *Glosar de cuvinte rare și ieșite din uz* (Cuvânt înainte: Virgil Cândea), Râmnicu Vâlcea, Editura CONPHYS, 1998, 227 p.
22. Veronica Vasilescu, Aneta Boiangiu, *Scrierea chirilică românească. Album de paleografie*, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1982, 137 p. (102 planșe incluse).
23. Emil Vîrtosu, *Paleografia româno-chirilică*, București, Editura Științifică, 1968, 346 p.
24. Emil Vîrtosu, *Din paleografia chirilică românească*. In: *Documente privind istoria României. Introducere*, vol. I, București, Editura Academiei Române, 1956, 670 p., pp. 281-336.
25. ***, *Culegere de tot felul de scrisoare obicinuită până acum în școli și cantelarii pentru deprinderea la citire a feluri de manuscripte, tipărite în trebuința școalelor începătoare*, București, Tipografia „A. Bielz", 1863, 63 p.

Profesorul Florea Oprea este cel mai cunoscut expert din țara noastră în branșa prezervării, conservării, restaurării manuscriselor și formatelor tipografice pe suport de hârtie. Temeinicile sale cunoștințe din domeniul arhivisticii și conservării documentelor, precum și din alte sfere științifice auxiliare – chimie, biologie, patologie, sfragistică, heraldică, sigilografie, literatură, carte rară românească și străină, legătorie, până la chestiuni ținând de istoria scrisului și a tiparului ori privind lexicul de specialitate –, s-au concretizat în numeroase studii și cercetări de profil, al căror punct culminant l-a reprezentat celebrul său *Manual de restaurare a cărții vechi și a documentelor grafice*.

De astă dată, Florea Oprea oferă cititorului interesat o nouă carte de mare interes: un *Abecedar de scriere chirilică românească*. Această lucrare propune o formulă originală și rapidă de învățare fără profesor a abilității de citire și interpretare a textelor chirilice românești. Felul limpede și accesibil în care a fost organizată și redactată, precum și bogata ilustrație fac din această carte un prețios instrument de lucru atât pentru specialiști, cât și pentru toți cei interesați de istoria scrierii românești.

Lucian Chișu

Editura Muzeul Literaturii Române

ISBN 978-973-167-534-9